

Eduard Wilde

Rogutud Teosed

XXIII anne

Romaanid VIII

Kui Anija mehed käisid Tallinnas

Teine osa

1 9 2 9

Rirjastus D.-Ü. „Loodus“, Tartu

Eduard Wilde

Rui Anija mehed
käisid Tallinnas

Romaan

1 9 2 9

Kirjastus D.-Ü. „Loodus“, Tartu

Reeellne forrektor lektor J. W. Westi.

R. Mattiesen'i trüff, Tartus.

Kumb võidab?

Kaske on uskuda, et ükski neist, kes oli juhtunud Wene turul jäledat waatemängu nägema, järgmisel ööl sai rahuga magada. Wähemalt wiiskes Matias Lutz kuni hommiku walgeni unetult asemel, ja kui ta filmad läksid kogemata finni, siis ärataksid wiirastuse-sarnased kohutawad unenäod ta warsti jälle piinatwast poolunest. Ikka ja ikka jälle kerkisid nähtud werepildid ta seesmise filma ette, õnnetute walukisa helises tal alatafa kõrwus ning mõned furnuwarivalised näod appikarjuwate filmadega wahtisid talle ööpimedusest otša, ta wõis pilgu pöörata kuhu külge tahes.

Mida enam ta asja üle järgi mõtles, seda määsawam wiha wõttis ta hinges maad nende wastu, kes niisuguse koleduse olid toime pannud. Ta tundis neid oma poisikesepõlwest, aga nüüd alles oli ta neid täiesti tundma õppinud. Ta filmad olid selgunud — mitte ainult tänase sündmuse, waid ka oma muutunud eluorra, küpsenud arusaamise, kogutud teadmuste ja arenenud waatlemiswõime tõttu. Poisikesena oli ta arivanud, et kõik peab nõnda olema; kõige waneamad inimesed ei mäletanud, et wahetord rüütli ja talupoja wahel kunagi teisel oleks olnud. Üks oli isand, teine ori. Üks käsits, teine kuulas sõna. Ühel olid kõik õigused, teisel mitte ainult. Ühel oli kõik wara, teisel üksnes waesus. Mõisnik karistas, talupoeg pidi karistust kannatama. Mõisnikule oli waljus omane, talupojale alandus kohane. Nüüd aga mõistis noormees, kui forratu oli see kord õiguse pärast. Talupoeg

pidi olema seaduse järele vaba. Aga kus oli ta vabadus? Milles väljendus ta vabadus? Mis asjas võis talupoeg tugeeda oma vabadusele? See vabadus ei kaitsnud teda niigi suure vägivalla ja ülekõhtu eest, nagu seda sisaldas sündmus Vene turul. Kuidas võis olla vaba niisugune inimene, kelle terve saatus, kelle elu ja surm sõltusid teise isiku piiramata soovist ja heakskiitmisest. Kuidas võis talupoeg olla vaba, kui ta elas ainult mõisniku armust ja sellest armust pidi elama, sest et tal muud polnud valida. Ja kuidas ta võis olla vaba, kui ta üle mõistis kõhut need-samad, kes tema peale kaebasid, kui talle seadusi tegid need-samad, kes tema üle valitsesid! Seda ei võinud nimetada korrats, ehk olgu siis, et maailmas paremat korda ei tuntudki. Aga Matias luges raamatuid ja kuulis teistelt, et mujal on maid, kus ei tunta niisugust „korda“, kus kaitsivad seadused ühte seisust teise eest samuti, nagu üksikut inimest teise vägivalla eest.

Kõige selle peale mõeldes hakkasid ta käed end vägisi rufikaske ja ta tundis ohjeldamata tungi mingi vägivallase teo järele. Ta armastas neid vaeseid, rufutud inimesi, keda ta täna oli näinud iverelõikudes kiskendavat, sest ta oli nende seas üles kasvanud ja isegi nende hädasid maitsta saanud. Kuis oleks ta neid aidanud, kas võdi vägivallaga, kui see tema võimuses oleks olnud. Matias tundis ka enda pöues seda häält helisevat, mis käskis Konna-Saaku maaslamaiva kaasalise kohta öelda: „Wii Mikki ka ära — me tulime seltsis.“

See sõna tuletas uneta mõtisklejale ka uuesti meele, mis siinsamas selle fangi juures ta südant oli liigutanud.

Ka too noor tütarlaps teadis, mis on talupoja-iviletus. Temagi oli nende keeletute kannatajate seas võrsunud ja selle vägivalla all ivingerdanud, mis lasus kõikide peal. Seepärast ta tuligi ja ütles: „Ma tahan teid aidata!“ Ta tuli kutsumata, palumata, ainult sifemisel sunnil — järgi andes sellele häälele, mis pigistas Konna-Saagu tuimast suust sõna välja: Me tulime seltsis — me oleme seltsimehed —

ühesugused kannatajad — meid ühendab ühesugune häda, meid pitsitab üks ja sama vastane — seepärast hoidume kofku ja aitame üksteist! Ja see noor tütarlaps neelas aateliisel tahtel alla loomuliku häbi alasti meheihust, loomuliku ilguse hirmsaist haavust ja aitas — aitas võhitöödraid inimesi. Mait Luts tundis, nad olid feltfimehed — see noor tüdruk, Konna-Zaak ja tema ise...

See aga, kes pani õnnetumaid nähes pakku, kes küsis vihafel võõristufel, miks need siia on toodud, — see, kellest oli Konrad Huber kibeda pilkuga õelnud, et ta halastajaks õeks ei kõlba, — kes oli see? . . .

Luts pööras ruttu teise külje ja peitis pea padjasse, püüdes vägisi magama uinuda. See läks tal korda aga alles pool tundi enne ülestõusu-aega.

Päeva jooksul sai ta Bertalt Liisa kaudu salakirja. Neiu tahtis temaga õhtul kofku saada. Paigaks oli määratud Peetri majakese esine Kadriorus. Mamsel Berta läks pärast lõunat sõpradele ja sugulastele tagasituleku-ivisiti tegema: nii võdis ta endale tunnikese oma armsama jaoks ära petta.

Paarike kohtuski ivalitud kohas ja algas sedamaid nõupidamine uuendatava võitluse taktikast.

Berta oli pealinnast muidugi fama „õnnetumana“ tagasi tulnud, nagu ta sinna oli läinud. Selles ei tahtnud ta ivanemaid esimesest päevast peale kahetvahale jätta. Ta teefklus pidi kestma edasi, pealegi mõjuivamal kombel. Ta tahtis jälle nälgida, jälle olla uneta, jälle afnast ivälja ivahitida ja õhata, jälle punaste filmadega ümber hullkuda. Ta naeris seejuures ja furus kirglikult kallima fätt.

Kallim aga oli mõtteis ja nokutas ivaid tummalt peaga. Ent ka temale tehti kohuseks tüfedam, agresiiivsem taktika.

Luesti pidavat ta meistriile rändamishimuga lõua alla tonkama, ühtlasi otsejoonelisemalt eesmärgi poole tüürima.

Ta istuivat papaga sagedasti õlleklaasi juures. Lastu ta mõistu mõned sõnad hullkuda. Nii puudutamisi, katfudes, nalja-

tabes. Nõnda, et ta ivanameest mitte just kindlale otfusele ei tuubi, aga temalt ta arvamise wälja meelitab.

Matias mõtles seda kuuldes jälle kord, et ta saab katwala, igikatwala naise. Ta lubas kõik teha, mida nõuti, aga iseäranis õnnelik ei olnud ta seejuures mitte. Pisut liiga palju kometit. Ei ta olnud niifuguste näiteosadega hästi harjunud. Kui teda ta oma tahte järgi oleks lastud teha — ta oleks sedamaid meistri ette astunud ja küsinud: „Kas annate mulle oma tütre naiseks wõi mitte?“

Selle mõtte awaldas ta ka mõrsjale. See aga ütles:

„Muidu kõik wäga hea, aga kui ta sulle sama awalalt wastu ütleb: „Ei, ma ei anna?“ Siis oled omale ja temale kõik teed finni pannud. Ei, uskuge tükkis ei wõi kukkuda majja. Tasakesi peame astuma uksest sisse, mis kogemata lahti jäänud, ja niifugust uft peame otsima.“

„Peame waritsema ja luurama ja hiilima,“ lisas Matias juure, ja mitte ilma kibeduseta.

„Sinna pole kord midagi parata, kallim! Ainult nõnda wõime jõuda eesmärgile.“

Matias ohkas, aga pidi töötama ettemääratud rada käia.

Ta tahtis ka sõna pidada. Uga sõnapidamisega wastikuis asjus on täbar lugu. Matias leidis, et seks on ikka weel aega. Kui mitte täna, siis homme, ja ülehomme on ka weel päew. Täna ei ole meister õllelauas küllalt heas tujus, homme polnud seda kofilane ise, ülehomme oli aga pealtkuulajaid ja nõnda edasi. Ja kui siis kannataiw mõrsja küsis kärsitult järgi, mis ta teinud, punastas halb ärimees ja luiskas.

Berta aga mängis oma osa meisterlikult. Ta oskas põhjani luhta ajada ivanemate lootused ja Peterburi sugulase töötused, mille järgi pealinnast Tallinna tagasi pidi tulema kas õige mehe õnnelik pruut, wõi wähemalt parandatud meele ja südamega rõõmus neiu. See Berta, kes saabus papale-mammale majja, oli waene murtud inimene. Murtud

ihult ja hingelt. Vale näis olevat, et ta pealinna lõbudest nii vahtvasti osa võtnud, nagu onutütar kirjutas. See püüdis küll wanemaid ainult trööstida. Ja kui talle teegi meeste-rahvas tõesti oli lähenenud, siis ta ei suutnud Bertafese fündant sulatada. See õnnetu laps armastas Matias Lutzit, ainult teda, kõigi oma hinge pidemetega. Niipalju oli nüüd kõgedalegi selge...

Sel seisukorral pidi fündima, mis fündimata ei võinud jääda. Wanemad olid sunnitud astuma raske samm, tahtes võdi tahtmata. Nad nägid ära, et neil ei ole oma lapse päästeks enam muud abinõu. Aga inimlikul hooletusel lükkasid nemadki vastumeelse, piinliku asja, viimase ränga otsuse, ühest päevast teise edasi ning näisid, nagu kitsikuses olevad inimesed kunagi, ootavat mõne kogemata juhtumuse, mõne äkilise ime poolt veel viimasel tunnil abi.

Ja üks näe: korraga torfaski neile nagu ahas lootuse-kiir pilkafest pimedusest filma. Kõik teed jalge alt kadunud, hawatfesisid nad äkki eneste ees seni tundmata ja nägemata rada. Kas see viis eesmärgile, polnud mitte täiesti kindel, aga kui muid ei ole, astub eksinu ka tundmatule teele, et aga pääseda tihnikust.

Selle teekese aivastas emand Wittelbachi terav naife-ja abiotfiiv emafilm.

„Georg,“ ütles ta ühel päeval mehele, ja ta filmadel oli kummaline jära, „kas arivad, et Matias Lutz meie last armastab, tõsifelt armastab?“

Meister tõstis imetfedes filmi.

„Ta kõsib teda ju, ja kui ta teda kõsib —“

„Kõsib! Nagu ilma armastufeta ei võõks kõsida,“ hüüdis emand. „Kas ja siis ei tea, mida see faival inimene peale meie tütre veel kõsib?“

„Tean muidugi, et ta Wittelbachi väimeheks ning meistrifks tahab saada, ja Berta pärandufst ei põlga ta wift ka mitte.“

„Sellepärast! Meil ei ole siis kõige vähemasti kindlust, et ta Bertat armastab. Ja see pole iseenestest sugugi halb.“

„Kuidas?“

„See võidib tuua meile pääsu.“

„Ma ei saa sinu jutust aru.“

„Kas sa siis midagi pole märganud?“

„Ei. Ehk mis ja kus siis?“

„Meil on see noor tüdruk kolmat nädalat majas, see pagulane. . .“

„Seena, meie õmbleja? Mis temaga siis on?“

„Ganna, ega sa mult ometi nõua, et ma filma- ja lillekeelt pean mõistma! Selle jätan naiste tarkuseks. Minu arvates vahitavad kõik sellid himuralt Seenafese peale, sest tüdruk on musune — pagana musune!“ Ja meister lastutas sõrme ja niipõas keelt, nagu ostaks temagi sääraseiselt maiusist lugu pidada.

„Georg, ma mõistan vahet teha waate ja waate vahel,“ kõneles emand edasi. „Teistele sellidele on Seena filmahimu ärataw tüdruk, Matias Lutzile — kui ma mitte wäga ei ekfi — Matias Lutzile aga rohkem. Teised sellid on ferged tiivaripsutajad, Matias mitte. Tema on seks liiga tõsine, kaine, kaalutlew, finnine. . .“

„Aga kui ta seda on — mida, tulise pihya, leiad sa siis tema pilkudest?“

„Ja, waata, kui niifugune tõsine inimene armastab, siis ta armastab tõesti. Ta ei mängi. Ta pole liblikas, kes lendab ühelt õielt teisele.“

„Kuule, Ganna, misfugusest romaanist õppisid sa selle luulelise lause pähe?“ naeris meister, end toolil õdtsutades.

„See on fogutud elutarkus,“ wastas emand. „Ma ei saa ülepea aru, kuidas sa nii tõsiste asjade üle, nagu on sinu lapse õnn, võidid odatwat nalja heita.“

„Siis seleta mulle ometi, mida sa oma nähistest wõi oletustest õieti järeldad! Sa loed Matiasse pilkudest wälja, et ta pole liblikas —“

„Ma loen tema pilkudest, et ta selle tütarlapse vastu kannab tundeid pöues,“ parandas emand.

„Hea küll, ta kannab Leena vastu tundeid pöues. Aga ja ütlesid ka, et ta pole liblikas, waid tõsine, kaine, kaalutleiw mees. Ja sel mehel on wõimalik saada Georg Wittelbachi wäimehõks, meistriks, suure maja, hea äri ning ilusa üm-marguse summahefe omanikuks. Matias Lutz poleks mitte tõsine, kaine ega arupidaw mees, kui ta kõik selle ära annaks ühe fileda näofese eest, waid oleks liblikas. Ja mina arwan, et ta ei ole liblikas. See on minu kaine ning kaalutud arwamine, ja seega on feik just feesama, mis ta oli ennemalki.“

„Sa unustad armastuse, Georg! Armastus teeb imet ja teeb rumalusi.“

„Tõsise ja targa mehe suhtes waeiwalt. Matias Lutz on peale muu ka auahne, wäga auahne. Kui see mees omale ford mingi eesmärgi on seadnud, siis ei luba teda paljas auahnus sihilt kõrwale käänduda wõi poolelt teelt tagasi tulla. Ma tunnen teda läbi ja läbi.“

„Armastus moon dab inimese footuks ümber,“ jonnis emand Wittelbach naiselise wifadusega. „Me wõime ju oma filmadega näha, kuhu armastus inimese õigelt teelt wõib wedada. Kas pole meie oma laps seks elaw näide? Kas ei taha meister Wittelbachi tütar endise F. walla talupojaga altari ette astuda? Wõi ja tahad öelda, et Berta on mõni edew ja ehakas tuulepea? Kas ta pole hoolsasti kaswatatud, kõrgesti foolitatud, kombepärase eluga wilunud küps tüdruk? Kas temagi pole tõsine, kaine ja tark, aga kuhu see nüüd kõik on jäänud?“

Meister Wittelbach tundis, et ta oli asjalikult löödud, wähemalt välispidiselt. Ja siiski raputas ta uskmatult pead. Matias Lutz —? Ei, see mees oli kõwast, kuitwast puust. Selline puu ei kõmmeldu, ei punsu, ei pragune.

„Sa arwad siis — lühidalt öelda —, et Lutz taganeb Bertast ja wõtab Leena — jätab meister Wittelbachi wara-

pärija maha ja kofib waese toatüdrufu?“ wõttis meister tõssemalt sõna. „Wõi ehk arivad, et ta on kelm, kes kofib ühte ning armastab teist, abiellub ühega, rifub aga teisega abielu?“

„Ma ei tea ühte ega teist kindlamini arivata,“ wastas mamma. „Kust mina wõin teada, mis nõu on Matiasel Berta wõi Leenaga. Wõib ju olla, et ta ei tea seda weel isegi. Ma kõneelen ainult sest lihtsast tõsiasjast, et ta waatab meie õmbleja peale isefuguste filmadega — filmadega, millest paistab minu ariwates rohkem kui paljas pealiskaudne meeldiwus wõi taivaline sõprus. Sa minu soow oleks, et oleksin näinud õieti ja et Lutzist ning tütarlapselt saaks peatselt õnnelik paar, sest see teeks Berta õnnetule kirele lõpu ja meie saaksime oma lapse tagasi. Ma ei kahtle sugugi, et Berta selle pöörde pärast ejiotsja palju kibedaid pisaraid walaks, aga aeg parandab kõik haawad, ka kõige raskemad, ja ma ei kardagi, et kord tund ei tule, kus ta naeratades tagasi waatab oma halwa unelma, oma weidra eesimuse peale.“

„Sa oled asjale ilusa poleeritud lõpu teinud,“ wastas tislmeister mõtteis, „ja mul poleks selle wastu midagi. Aga ma kardan, et sinu hoone on liiga kõikumale alusele ehitatud ning kukub seepärast ümber. Sinu terased filmad on seeford liiga palju näinud.“

„Seda wõime ju järele katkuda, Georg. Et jõuda rutiini selgusele, efitan sulle järgmise kaawatuse: Püüa Lutzit fundida kõnelema. Pane ta kuidagi wiisi oma hingeolu tunnistama. See wõib ju sündida muu jutu seas parajal momendil ning tujul, üsna wabal, funduseta kombel. Sa kui sa hawatset, et ta on kahewahel, kõigub oma asjaga, satub kitsikusse, siis anna talle mõista, et tal Berta kohta lootust ei tohi olla ja nihuta teda seda tugevamini selle mususe ning meelise õmbleja poole, kes on sünni ja seisuse, kasiwatuse ja hariduse poolest temasugusele kõigiti kohane. Siis hakkab mina Berta kallal uue meetodi järgi töötama.“

„Ma panen aga imeks,“ ütles meister, „et Berta

filmaid pole Lutzist mitte sedasama märganud mis sina. Harilikult olla ju armufadedad filmaid kõigist kõige teravamad — nad näha läbi mitmetollise laua ja ka asju, mida pole olemasfi.“

„Sa effid, et Berta midagi pole märganud. Ta pilk uurib vahet pidamata Lutzit nagu ja tvaltval alati nende mõlemate üle. Olen paar korda tähele pannud, kuidas ta teesmise tusa pärast kulmu kortsu tõmbas ja hambad kofku furus, kui Matias õmblejaga sõnu ja pilke vahetas. Aga meie tütar on uhke. Ta tunneb oma väärtust. Seepärast ei karda ta selle külaliska poolt hädaohtu. Mis on sellel Lutzile pakkuda peale oma punaste põskede! — mõtleb Berta. Ta peale selle usub ta kaljukindlalt Lutzit ausust ja truudust.“

„Sinule pole ilmas enam saladusi, mamma,“ ütles lõbus meister, sattudes jälle naljatujusse. „Sinu film tungib ligimese neerudeni ja südamete sügavaimate soppideni, nii et haffa find üsna kartma... Sinu käsku, Sanna, tahan muide parajal puhul täita. Ma panen poisitunnistama, võid julge olla!“

Ta tahtis minna, aga emand peatas teda.

„Weel midagi. Leena on jaoskonna-ülemale ifka weel üles andmata. Kas sulle sellest viimaks fiiski pahandust ei tule, et me teda fiin peidame?“

„Tühja kah,“ lõi Wittelbach käega. „Õjiofsa ei tea teda fiit keegi otsida, ja teiseks, nagu tead, on nii jaoskonna-ohvitser kui ka politseimeister mu head tuttavad. Kahjuks on sekretär Rutoiv praegu puhkusel, nii et ma asja tema kaudu kubernerile weel ei saanud ette panna. Niipea kui ta tagasi jõuab, muretseme Leenale seadusliku kaitse. Ma arivan, me võime olla tema pärast üsna mureta.“

Mõni päev hiljemini oli meister Wittelbachil asja oma teisepoole meeletteravust tõsifelt imestada. Sannalt saadud ülesannet täites meelitas ta Matias Lutzit libedale ja — Matias libises, kuigi ta weel ei kuffunud.

Nad istufid ühel õhtul mõlemad sõbralikus vestluses Hartmuthi juures. Meister oli kutsunud selli kaasa, nagu ta tegi seda sageli. Räägiti ühest, räägiti teisest asjast, kuni Wittelbach parajal kohal kaks lõnga sai kokku siduda. Nad olid ühe noore meistri proovitöö ja äriavamise kohta mõtteid vahetanud, kui Wittelbach nii juudmööda ja pool naljatanisi küsis, kuidas siis olewat Matiasse meistriplaanidega lugu, kas ta neist juba ka und nägewat.

„Maksab nüüd minufugusel niisuguste asjadega pead murda!“ püüdis Lutz weidi sunnitud naeratusel puigelda.

„No noh, miks siis mitte? Säärane tubli ja hakkaja käsitööline, nagu olete! Kui Matias Lutzil ei ole meistri mõtteid, kellel siis weel?“

„Mis need paljad mõtted aitawad, kui kõik muu puudub.“

„Kaha wõi?“ päris Wittelbach. „See puudus ei wõi nii suur olla, — olete ju hoidlik pois. Aga kui teil enesel ei ole — eks siis ole teistel. Ustav mees leiab seda puru igalt poolt.“

„Kahaga olgu weelgi kuidas on, aga eks te mäleta, meister, et mu õige nimi on Mat Lutz — Lutz ilma saksa sabata,“ naeris sell.

„Noh, saba pärast leiduks juba nõu,“ wastas Wittelbach, pealtnäha hajaselt oma klaasi wahtides. „Kõige mõni meistritütrefe — ja saba ongi teil taga!“

Matias nihutas end rahutult toolil, riiwates meistrit luurawa pilguga. Nähtaivasti ei saanud ta aru, mida see õieti tahtis. Et hoida fergel naljatooni alal, kostis ta naeratahes:

„Kõige — on ferge öelda. Aga kes annab sabata Lutzule meistritütrefest?“

„Miks mitte?“

Lutz oligi libedal. Need kaks nii süütut sõnakest tõmbasid ta kiilasjääle. Matiasse ainus loomulik wastuküsimus praegusel seisuforral wõis olla: Kas näiteks teie, meister Wittelbach, annaksite mulle oma tütrefese?... Meister Wittel-

bach ootas seda küsimust, tal oli kõrvalpeõiklemiseks sünnis naljaviivastuski iivalmis, ivastus, mis ei olnud „ei“ ega „ja“. Aga Matias Lutz ei küsinud. Ta lõi ainult käega ja tegi ruttu teist juttu.

See oli meistri meelest kahtlane, väga kahtlane. Tal oli üsna häbi, nii kahtlane oli asi! Sest mis ta oli praegu teinud? Ta oli sellele mehele oma tüdarta pakfunud — otsekohe pakfunud. Vähemalt pidi teine seda nõnda mõistma. Ja see mees ei võtnud tema tüdarta ivastu! Ta lõi käega ja tegi teist juttu...

Matias Lutz aga mõtles: Weider! Minule anti käst meistritlt sündjal filmapiilgul ääri-iveeri mõõda välja uurida, kas ta mulle oma tüdarta tahaks anda. Ja nüüd uurib meister minult, kas ma tema tüdarta tahan saada! Ja mina lammas lõõn käega ja teen teist juttu! Kui Berta seda teaks! Do, oo, kui Berta seda teaks!... Aga ta lisas enesele lohutuseks juure: Aega ju iveel on. Teineford ivõin astuda seda julgemini välja. Kui ma mitte põhjani ei ekfi, on Berta ivanemad tõesti juba „muredad“...

„Teriviseks!“ hüüdis meister Wittelbach.

„Teriviseks!“ ivastas fell Matias.

Ja nad lõid klaasid sõbralikult kofku.

Meister Wittelbach ei tahtnud aga jääda poolele teele seisma. Kuna ta klaasi pikkamisi suu peale pani ja aeglaste lonksudega jõi, pidas ta aru, kuidas jalga teise sammu astumiseks välja pista. Muidugi etteivaatlikult.

Tükk aega räägiti muist esemeist, kui meister Wittelbach forraga ohkas ning maha sai tuliuue iväitega, et igal inimesel oleivat oma mured. Uhel enda, teisel ka iveel ivõõraste asjadega. Leena Baju lugu näiteks...

„Kui nad nüüd wiimaks ometi tuleivad ja ta mu majast leiavad,“ ütles ta, ivedades lauale tuletifuga loofleivaid jooni, „siis ei tea tõesti mitte, mis pean tegema. Mõisnikul on õigus oma inimesi taga nõuda ning politseil kohus passita isikuid walda tagasi saata.“

Matthias Lutz sai terasfeks, tväga terasfeks.

„Aga te lubasite ju härra Rutovi kaudu —“

„Tean küll, armas Lutz, aga seda härrat pole praegu fodus. Waheajal tvõib mõndagi fündida. Teie oskate ifegi oletada, et parun lafeb kadunud praegu kõikjal otfida, nii maal kui linnas. Mingi fogemata tuul tvõib tviaa politfifeile haifu ninna, nad tuleivad minu juure — ma ei tea fiis, mida pean neile ütleva.“

„Ega te tütarlast ometi neile fätte ei anna!“

„Haa — mõtles meister — juba jälle kiilal!“

„Mis ma neile fiis pean tvastama?“ küfis ta.

„Et teie majas niifugust inimest pole — ifeendaft mõista.“

„Aga kui nad ei usu mind ja otfiivad maja läbi?“

„Jah, fiin oli Lutzki nõutu. Ta fõrmed, mis mængifid pudelikorgiga, tufjufid ärevalt.“

„Siis peakfite asja otfekohe kubeneri ette kandma,“ ütles ta tväga tõfifelt.

„Teekfin seda meelevdi, kui tvõikfin feft midagi head loota,“ tvastas meister. „Aga me teame, et kuberner on ka ainult Gestimaa rüütel, ja kui palju maffab minufefe sõna nii fõrge härra ees! Kui kuberner midagi teeb, fiis ta teeb seda ainult mõjuiva mehe palivel. See mees aga puudub meil praegu.“

„Aga midagi peab ometi fündima!“ hüüdis Lutz suurema ägedufega, kui juft tvaja oleks olnud. „Inimest ei tvõi ju ometi kifkjale küüfi tvifata! See oleks lihtfalt nurjatu! On fiis iga õigus maa pealt lõppenu?“

Meister Wittelbach filitas naeratades lõuahabet.

„Na nah, Lutz, te lähete ju üsna metfikufks!“ tähendas ta. „Aga on ju ka arusaadav, et afi teile nii fügenvasti hinge torfab...“

„Minule?“

„Ja, ja, teile, juft teile,“ ning meister Wittelbach pigistas kavalasti ifitades teife filma finni. „Wõi arivate, et meie kõik pimedad oleme majas? Hehee, ei, tvaid ka meie

näeme, et Deenafene on terna laps ja et see terna laps meie Dutzile meeldib — enam kui meeldib!... Aga, firewase pärast, mis sest siis wigaga? Teil pole waja seda jugugi häbeneda!”

Meistri wiimane hüüd oli täiesti põhjendatud. Kui isand Dutz lõi esimeste usutatavate lausete juures näost walgeks, siis tulwas ta palgesse nüüd äkki sügaw puna, see wastu tahtmist pealetikkuw puna, millest lahti ei saa mõned wilunud kurjategijadki.

Matias oli meistri kahtlustusest nähtawasti nii ehmunud, et ta esiotsa sõnagi ei lausunud, ei asja poolt ega wastu. Ta kui ta wiimaks hakkas salgama — agarasti, peaaegu pahaselt —, oli see juba hilja, ja ta tunnetas isegi, kui wähe see mõjus. Tema suur agarus aitas meistri arwamist pigemini tõendada kui ümber lükata.

Meister aga, kellel näis noormehe kitsikusest kahju olewat, keeras jutu heldesti uuele esemele. Ta wõis ju ka suurmeelne olla, — oli ta ju eesmärgile jõudnud, abikaasalt saadud ülesande siledasti sooritanud.

Warsti lahkusid mõlemad restoranist. Teel oli sell mõttes ja sõnakehv. Maja eeskojas, enne kui Wittelbach hakkas trepist üles astuma lõi ta Dutzile isalikult õlale ja ütles:

„Pole wigaga ühtigi. Nali jääb naljaks.“

„Loodangi, et see ainult nali oli,“ ütles sell, ja ta häälest kuuldus ärritus.

Wittelbach aga astus tasakesi wiilistades astmelt astmele...

Sel õöl jäi Matias alles wäga hilja magama. Meister Wittelbach oli ta unerahu wõtnud. Kuis tuli see mees sellile mõtteile? Mis oli Deena ja tema, Matiasse, wahel sündinud, et säärastele oletustele wõidi maad anda? Mitte kõige wähemat. Et neiu Paju oli meeldiw laps — õige küll. Aga ta meeldis ju kõigile majas, mitte temale üffi, ja see paljas meeldimine ei wõidnud ju arwamistele, nagu neid meister ilmutanud, anda mõistlikku alust.

Noormees oli otse ehmunud meistri põhjendamata aivastusest. Meistri sõnad kandisid ta hingesse midagi, mis oli seal enne tundmata, panid lihama, mis enne sügavasti uinunud. Eutz hakkas mõlema käega pea ümbert finni ja küsis eneselt: mis tähendab see torm tema pöues? Miks sattus ta naljatusest, millega noori inimesi ju ikka nokitakse, nii suurde ärevusse? Kas ta ei olnud Berta Wittelbachiga salaja kihlatud, kas ta polnud temale truudust töötanud, kas ta ei tahtnud oma töotust mehifelt pidada, kas ta ei võidelnud temaga ühes tulevikku pärast, mis talle kõik rüppe pidi heitma, mida ta elult igatses — au, rikkuse, lõbuja, muretu elu? Tohtis ta teelt jelle eesmärgi poole mõtteski kõrvale astuda? Tohtis ta saada teise ja iseenele vastu mõtteski sõnamurdjaks, äraandjaks? Eks ta olnud mees, mitte poisike, mitte ferglane? Kas tal polnud kaine, kaalutlev aru peas, mis näitas talle nagu hele küünal ford jalge alla võetud rada?

„Tühi lori kõik!“ sojistas ta ja tõukas jalaga vihasele vastu nari otslauda. „Meister, kelm, tahtis mind ainult proovile panna. Ja mina, narr, läksin lõksu! Näilikult — tema arvates. Ma punastusin nagu poisike ega saanud sõnagi juust. Rumal kahtlustus tuli liiga äkitselt, ootamatult, ja see oli vihapuna, mis voolas mulle pöske. Aga meister arivab nüüd teisiti, ja see on paha, hirmus paha! Seda pahem, et ta mulle mahti andis, meelega mahti andis paluda temalt otsekohe Berta kätt, mis mina aga lollikt peast tegemata jätsin... See kõik ivaja jälle heaks teha, olgu see mu ülem mure. Ma tahan — jah, tahan kõik jälle heaks teha.“

Selle kangelasliku otsusega pööras Matias nii räpaskalt teise külje, et nari võõbises ning nagises ja ülal, teisel korral magav sell unes hakkas urisema. Eutz kiskus waiba üle kõrvade ja arivas, et ta nüüd võib jääda rahuga magama. Tühja kah. Kell lõi kaks, lõi kolm, lõi neli — Matias leidis enda ikka veel, iseenelele pea teadmatult, samade mõtete kallal nokitsevat, hakates ikka jälle otjast peale, kui ta enda juba lõpul arivas oleivat. Oleks ta olnud enda vastu aiva-

lam, poleks tal olnud enese eest midagi tvarjata, enese vastu võidelda — ta oleks jõudnud fergemini feigufele ja unerahule, hoolimata fellest, et ta feisuford oleks olnud täiesti uueks muutunud. Aga ta võitles peidetud waenlase vastu, ja fee ärritas, furnas, piinas teda. Ta ihu oli võitlushigiga faetud, kui ta filmad suure walge ajal wiimaks finni läksid.

Meister Wittelbach andis oma fordaläinud diplomaaditeofest emandale teifel hommikul aru.

„Sa pole minuga kunagi rahul, Sanna,“ algas ta, tosfawat pruufosti-figarit ühest fuunurgast teife lükates. „Aga täna pead mulle patfi lööma ja tunnistama, et fu wanamees ei jää peene, lihvitud katvalufe poolest finust endast poolegi maša. Võib olla, et käib finust ülegi. Kardan nimelt, fa ei oleks rottii nii ilusti lõfsu ajanud kui mina.“

Mamma Wittelbach, kes polnud oma teifepoole füütule huumorile kunagi fuuremat mõiftmist või lugupidamist vastu kannud, waatas talle harilikul pooltusafel pilgul küsitvalt otfa.

„Ma räägin muidugi Matias Lutzist,“ lifas meister, wajudes peale einet hubafelt iwägevfuurele biedermeieri-diivanile. „Sa et olla otseföhene, tahan sulle fohe oma imestust ja aufartust tunnistada finu võime üle lugeda teiste inimeste südameid nagu aabitfat. Sul on õigus, mamma, Matias Lutz waatab erilife pilguga Leena Baju peale.“

„Uhaa!“ Sa mamma Wittelbach võttis ruttu fa istet.

„Kentsakas on felles asjas aga, et pois isef oma pilgu eripärafusest midagi ei näi teadivat. Ta kuffus nagu pilviist, kui ma talle oma ilmutufega lõin kopsti pähe. Ohmus, jäi mulle lahtife fuuga otfa wahtima, tõmbus siis punafeks nagu färbseseen... Mis fa fellest arivad, mamma?“

„Wäga loomulik,“ arivas mamma, „ta ei olnud isef veel otufefe jõudnud, et ta Leenat armastab. Ta elas mõttes, et ta süda on Berta päralt, või wähemalt oli tal kindlaks katvat-fufeks võdetud Bertaga ühineda, et oma auahneid plaane teostada. Genini kõneles ainult ta pea, aga nüüd forraga astus süda wahefe.“

„Sul näib õigus olevat, Sanna, sest ega ta muidu oleks tagasi lükanud Berta Wittelsbachi käe, mida mina talle pakkusin. Püü, kurat — mul praegu veel häbi!”

„Sina pakksid temale Berta kätt?”

„Muidugi. Pakkusin otsejoont, ja tema ei võtnud vastu.”

„Õi see oligi sinu „lihtivud katvalus”?”

Wittelsbach naeris.

„Seda oli see fiiski. Muul viisil poleks ma iganes nii kindlale selgusele jõudnud. Sa ära kardad, et ma talle suu fiske ütlesin: Lutz, ma annan sulle oma tütre naiseks, aga ma panin talle sõna suhu, millega ta mu tüdrit oleks võinud küsida, aga tema ke neelas selle saatusliku sõna kõhtu.”

„Ta ei küsinud mitte?”

„Walt oli nagu mutt.”

„Siis oli mu oletus õige — kolm korda õige!”

„Kahlemata õige,” kinnitas meister ning jutustas nüüd mammale terve loo viimase kui täpini.

Uga tal oli asja pisa üllatatud mõjust, mis tuli emandas lõpuks nähtavale. Mäherdused wastikud tunded elawad küll niisuguses emasüdames rahulikult üksteise kõrwal! Emand Wittelsbach oli senini pidanud oma lapse päästeks, kui Lutz taganeb Bertast, ja ta oli sellest tunnud suurt rõõmu. Nüüd aga, kus see lootus täitumas, sai ta pahaseks.

„Waata mul külapoisji!” pigistas emand sapisel kibedusel oma kitsaste huulte wahelt. „Tema põlgab ära Wittelsbachi tütre, ja selle pärast? Selle — selle toatüdruku pärast! Uga ma olen ju ikka õelnud — mis talupoeg on, see talupojaks jääb!... Sumala pärast, Georg, sellest ei tohi linnas keegi kuulda saada! See oleks ju veel hirmsam, kui et me temale oma tütre oleksime annud!”

Meister puhkes uuesti suure häälega naerma.

„No, nüüd on waene Lutz ka veel süüdi, et ta su tütrele kosja ei tule! Teeks ta seda, siis saaks ta selle häbematu eest sõimata!... Atle ise: mis ta õnnetu peaks dieti peale hakkama, et sinu rahulolemist teenida?”

„Ma mõistan ju, see kõik on Berta süü,“ wabastas emand enda kitsikusest. „Sumal andku talle ometi nüüd õiget aru, et ta teeks asjale lühikeste lõpu! Ma hakkaffin siis nagu uuesti elama.“

Meistri nägu widunes forraga tõsiseks.

„Sina küll, aga kas ka Berta?“ ütles ta. „Sa ise kõneled armastuse wõimust ja wägetousest imejutte; kas sa ei kardad, et kui sinu laps seda meest tõesti armastab, milles pole kahtlust, temast ilma jäädes saab õnnetuks?“

„See jäta minu mureks!“

„Sa, ja, sinu mureks!“ osatas Wittelbach ja tõusis pik-kamisi istmelt. „Minu meelest on lugu ühte- ja teistpidi õkslik. Tühi teab, see pois on mulle südame külge kaswanud, ja kui siin pagana Tallinnas poleks nii palju lõugu, ta oleks ammugi rahuga wõinud mu tütrele kosja tulla...“

Ta wistas sigariotsa ägeda käeliigutusega tuhatoosi ja läks ruttu uksest.

Mõni minut hiljemini ilmus Berta mamma juure. Oma helkjas hommikurõiwas, hooletult ülespiistetud juustega, dis-kreetsest puuderdatud — emand Wittelbach oli muide lühinägeline — näis ta tõesti kahtwatuna ning haiglasena, ja ta mõistis enda filmaawaatele, liikumisele, terwele olekule nii wäsinud ja roidunud paiste anda, et kaastundliku emasüdame läbistas walus piste. Haruldase õrnusega süleles ning suudles teda emand Wittelbach.

„Halb öö jälle selja taga?“

Tüdinunud käelõõr wastuseks.

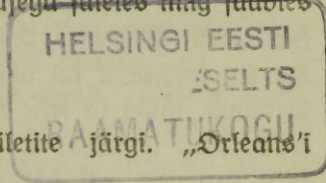
„Baba saadab warsti teatripiletite järgi. „Orleans'i neitsi“ täna...“

„Ma tean, mamma.“

„Kas waataksid kleidiriide proowid juba järele? Mul on pärast lõunat aega — “

„Sellega pole häda. Ma ei ole weel midagi walinud.“

„Kas tead ka uudist, Berta? Heinrich Müller kläutanud eile õhtu oma noorikut. Riid majas! Suba nii wara riid ja

tüli lahti! Kas ma ei õelnud kohe, et see abielu ei saa üalgi õnnelik olema! Nii fugune toores, harimata inimene, nagu see Müller! Jah, nüüd võtaksid wanemad tütre tagasi, aga —“

„Mamma, see ei huvita mind sugugi,“ ütles Berta tufasel küllastumusel. „Ätle mulle parem, kui kauaks jääb veel see võõras tüdruk meie majja?“

„Deena?“

„See nõndanimetatud õmbleja, kellel pole midagi õmelda.“

„Kuidas? Deenal on ju iga päev tööd!“

„Mida vägisi otsitakse.“

„Aha, mõtles mamma, juba tuli ta kus! Kas ma ei hoiatsenud õieti!“

„Aga, armas laps, sa tead ju, kuidas lugu selle tütarlapsega on! Me peame teda eneste juures peljus ega või teda ometi uulitsale viisata, kus ta satuks politsei näppu.“

„Aga teie jääte tema pärast ise viimaks kimpu! Mis siis, kui papa pannakse jooksiu varjamise pärast paariks nädalaks finni?“

„Emand Wittelsbachi feesmine inimene naeratas.“

„Küllap papa teab, mida ta teeb,“ vastas ta vaigistades. „Ta ei näi midagi kartivat. Ta ei varja ju kedagi kurjategijat, vaid süüta inimest, keda taga kiusatakse.“

„Süüta inimest!“ hüüdis Berta, ja ta nägu aivaldas kasvavat ärevust. „Kust te võite teada, et ta on süüta? On teil vähemat kui tunnistust tema süütuse kohta? Te usute ju ainult, mida ta teile kõneleb, ja see võib olla väga hästi vale. Kust te teate, et te mitte mõnd varast ei varja, kes pani karistuse eest paku?“

„Berta, sa ei usu vist isegi, mida kõneled! Kas on siis sel tütarlapsel kurjategija nägu? Ta tõi ainult pisukeset kompsu kaasa — wargasaaki selles vististi ei olnud...“

„Teie otsustate siis palja näo järele!“ naeris mamsel Berta lõikawalt. „Nagu ei oleks kelmidel tihti kõige filedam nägu! Mul on kindel aimus, et selle tüdrukuga pole õieti

asjad küllalt õiged. Selle eest vastutatawad mulle tema ka-
valad filmad."

„Ma leian, et Leenal on ilusad ja seejuures haruldased
ivagad, armsad filmad,“ õhutas mamma taffa, sest tema „töö“
tütrekese kallal oli näilikut varemini alganud, kui ta eelda-
nud. „Sa seda on ka kõik teised majas tähele pannud. Ise-
ärانى meie sellidele näivad Leena filmad väga meeldivat.“

Emand Wittelbach märkas selgesti, kuidas tütre pihast
käs tuffatus läbi, kuidas ta pilk korraga sai kiirgava läike.

„Seda pole imeks panna, sest see ivaga tuivike mõistab
oma filmi üliosaivasti kõõpsutada. Päris häbi on seda juba
ivaadata! Ta püüab ju meelega meeste tähelepanekut endale
juhtida, nii suu kui filmadega. Sa seda kõik sallitakse meie
ausas majas!

„Ma pole mitte märganud, et Leena oleks alp ja edev,“
tähendas emand kannatliku rahuga. „Atle mulle parem, mis
on sul õieti selle tütarlapsi vastu? Minu arust otsid sa talle
sihilikult süüdi.“

Viivane inimene on vahel kogemata aivameelne. Berta
Wittelbach káratas:

„Ma ei sallii teda! Ta oli mulle esimesest pilguist saadik
ivastumeelt!“

„Uga seks peab sul olema ometi põhjusi!“

„Neid põhjusi mainisin ju praegu. Leena pole see karste
tütarlaps, kelleks sina teda pead. Ma nägin ometi eile õhtu,
kuidas ta all kajas ühe selliga jalaja vestles.“

„See sell pidi olema vist küll isand Matthias Lutz,“
torvas mamma süütuimal näol. „Temasse näikse nimelt Leena
ilusad filmad kõige sügavamini mõjunud oleivat, kui ma
õieti olen tähele pannud.“

Piste tungis Bertale otsesõõhe südamesse. Seda tunnistas
finakas ivari, mis põgenes ta näõst äkitselt üle, ta sõrmede
kramplik ivarin ja ta filmad, mida ehmatas oli laiali kisku-
nud. Usjata püüdis ta oma rahu püstitada, asjata üks-
kõõõõfet nägu näidata.

„Sina oled seda tähele pannud?“ lipas tal hüüe suust, kusjuures ta ainult sõna „ka“ sai alla neelata. Aga seda-
maid ära nähes, et ta oli ettevaatamatu olnud, ruttas ta roo-
jale liitva peale raputama.

„Härra Lutzile ei saa tüdrukute edevus häda teha, seks
on ta liiga tõsine ja mõistlik mees,“ ütles ta isetvärki piit-
jutava häälega. „Sell, kellega Leena pimedas kojast kudistas,
ei olnud mitte Lutz. Ma arvan aga, et sinu ja isa kohus
oleks seepeale waadata, et meie maja puhtust ja au ei ri-
kutaks. Ma ei saa näiteks aru, miks jõõb Leena meie ül-
dises lauas, sellide seas, lõunat ja õhtust. Kas ta ei võiks
ivõga hästi süüa Liisa ja Tiinaga kõõgis?“

„Aga ta pole ju mitte meie tüdruk, ivõid õmblusmamsel,
armas Berta, sest ta kõneleb ju saksa keelt. Teda panna kõõki
tüdrukutega jõõma — see ei lähe. Iseäransis nõõid mitte, kus
ta juba üldises lauas on hakanud jõõma. Kuidas tahaksime
säherdust muutust põhjendada?“

„Põhjendada? Mis põhjendust on siin ivõaja? Kas ei võõi
pereivanemad majas käskida, kuis tahavad? Ja kas ei anna
selle tüdrukute edevus põhjust küllalt teda sellidest eraldada?“

Emand Wittelbach ivõristas pead, nõõilme täis tarka
õõglust.

„Papa ei lubaks seda ivõalgi, sest ta pole Leenast
midagi paha märganud. Küll aga kiidab ta sägedasti tema
tasast, alistuvast ivõeloomu ja ta ivõirust. Ma ei mõista ka,
mis kasu sinul sest oleks, kui Leena mitte üldises lauas ei
jõõks, ivõid kõõgis. Niikaua kui ta meie majas on, puutuvad
sellid temaga ivõka kõõku, nende seas ka — Matias Lutz...
Sinust kõneleb ainult armufadedus, küllalt laps, jõõge armu-
fadedus!“

Berta ivõalgete põhõede üle lendas äõiline palavivõupuna.
Ta litsus huuled kõõvasti kõõku, sest ta märkas sähetõedes,
et ta tuhinas oma tõõsiseist tundeist juba liiga palju oli ivõmu-
tanud.

„Armukadedus?“ hüüdis ta naeruga, mis püüdis olla piirita põlastav. „Sellele taluplikale peaksin mina kade olema? Seda ei suuda ja ju isegi uskuda!“

Emand Wittelbach pidas endamisi aru, kas ta ei peaks tütrele ilmutama, mis ta Lutzi hingeolust Leena suhtes mehe käest praegu oli kuulnud. Aga ta jõudis otsele seda mitte teha. Parem oli, et Berta saab ise tõe kätte, milleni ju palju aega ei võinud minna, kui sellekohased nähised olid õiged. Muidu oleks tütar võinud arvata, et ivanemad otsivad tühje kahtlustusi või püüavad tagajelja karvaluse ja kiusuga teda armastatud mehest lahku ajada. Berta parandamiseks oli mõjusam, et ta filmad lähemid iseenesest lahti.

Uhe naaberemanda ilmumine tõi ema ja tütre ivaidlusele lõpu. Küllaliski teretanud, leidis Berta ivarsti põhjuse kaduda võõrastetoast oma pisikesse kambrisse, mille ukse ta enda järel lukutas.

Ta ivajas rahu, tahtes oma mõtteid koguda, tundeid korraldada. Ta peas ja põues oli kõik segi aetud. Sa seda oli teinud üks ainus tähendus ema suust. Matias Lutz ja Leena — ema oli mõlemat nime maininud ühenduses. Või juba temagi märkas midagi! Märkas sedasama, mida Berta isegi. Kinnitas, mida Berta oli kartnud, ivendas taga, mida Berta oleks meeeldi ivaleks pidanud.

Matiasel Wittelbach oli emale õigust tunnistanud: ta ivaatas esimesest hetkest alates ivanliku pilguga selle tütarlapse peale. Kui nad seisid esimest korda ivastastikku ja Berta film lihvatas üle neiu jaledast, aga täidlastest kujukst, ta kõrgeist, puhkeivast rinnast, ta lapselik-rõõivast õitsivast näost, karjatas äkiline aimdus ta rinnas: See isik on sulle kardetav! Sinu ees seisab ju ivanlane, selle eest pead hoiduma! Selle inimese noorus ja iludus teeivad ta kardetavaks; kuid iveel midagi: see armsus, mis paistab tal filmist, ja see mõnu, mis kuulub ta kõnest. See peab mõjuma igas se mehesse, ja Matias Lutz on ka ainult mees.

Nõnda oligi. Kardetud mõju tuli paraku peagi esile. Kõigi meeste juures. Ja Matias Lutz oli ka ainult mees. Nõis pealegi, kui oleks tema olnud kõigist kõige nõrgem — tema, keda Berta oli pidanud kõige tugevamaks. Mõdi oskas ta end waid wähem walitseda kui teised? Wähem warjata, sest et ta oli säärase asjadega wähem wilunud? Mõdi leidis ta Leena juurest weel midagi, mis jäi teistele nägematuks?

Olgu kuidas on — Berta kahtlus oli äratatud ja kaswas iga päewaga. Põhjused seks olid ju dieti üsna wäetikesed. Söögilauas mõni äraandlikult säraiv pilk, mõni soojaks wäärataiv sõna, mõdi kogemata punastus. Ehk mis süüdiastaw tunnistus oli seegi, et Berta neid eile õhtu all eeskojas oli kuulnud mõnd ükskõikset sõna wähetawat ja näinud teineteisele wastu naeratawat? Ehk see, et nad läinud pühapäewal, kui Leena tuli kirikust, Kataskaewu uulitsa otsas arwatawasti kogemata kofku said ja seltsis kofju tulid — lugu, mida Berta balkonilt juhtus nägema? . . . Aga kiitwuse kaalul saab udufulest tinatomp. Kiitwane film teeb igast warjust tondi, kiitwane kõrw igast sõnast truudusemuru ja äraande.

Nõnda sai ka wäike sõnawahetus, mis Bertal Matiasega paar päewa pärast Anija meeste peksmist Leena pärast olnud, tema meelest tagajärel iseäralise tähenduse. Berta oli oma wõõristust seeüle awaldanud, et noorel tütarlapsel häbi põlnud töötuppa poolalasti meeste juure ilmuda ja et tal olnud niifugune lihunikufüda wõida näha nende werist ihu. Muidugi tahtis mamsel Wittelbach selle etteheite kaudu oma tundepeenufests ja hingeelu õrnufests, mille kõrgem kultuur ning haridus foetanud, peigmehele märku anda ja ühtlasi ärkawa kadefuse tõttu Leena peale toorufe ning harimatufe warju heita. Aga ta sõnadel oli Matiasse kofhta hoopis wastupidine mõju.

„Häbi?“ küsis wiimane. „Animesel peaks häbi olema hädalisi aidata?“

„K a i s t e r a h w a l s e l p u h u l w i s t i s t i,“ finnitaw Berta findla rõhuga.

„Aga mind liigutas see häbitus ja mind liigutas ka selle noore, õrna tütarlapse meelekindlus ja endatavalitsus, mis teda lubas tveriseid haavou pesta ja siduda — waade, mis ajas minule ja teisele kõivale mehele närivivapustuse peale.“

„Maitseasi!“ kehitas Berta põlastaivalt õlgu.

„Mitte maitse-, waid tundeasi,“ tähendas Matias kaunis teraivalt. „Minu süda wähemalt tunneb nõnda. Sa et ka Leena ‚lihunikusüdames‘ ei puudu tunded, osutus sellest, et haawatute walu haaras teda hinge põhjani. Minult tundmuste sunnil ta tuligi hädalistele appi.“

Kui mamsel Wittelbach praegu nende sõnade peale mõtles, arwas ta enesel kindla tunnistuse käes olevat, et Matias on kõige paremal teel temale — wähemalt südame poolest — kaotssi minema. Mitte ainult wastase noorus, ilu ja armsus ei kõida teda, waid ka selle feesmine inimene, tema hingeomadused, ta meelelaad. Mis wõis kardetaiwam olla kui see!

Oma armukadedusest polnud Berta tänini weel kellelegi selgemat märku annud, ka Matiasele mitte. Mammal oli õigus, kui ta ütles, et Berta uhkus, iseteadivus ja kõrge endahinnang teda keelasi kõhe kõige pahemat kartmast. Meister Wittelbachi tütar kaalus mõistliku mehe filmis ifka weel rohkem kui keegi külatüdruk kõige oma nooruse, iluduse ning armsusega, ja ‚mõistlikuks‘ meheks pidas mamsel Wittelbach Matias Lutzit siiski weel. Sest ta tundis tema auahnust, nagu papa ja mammagi, tundis tema püüet elus kõrgemale tõusta, tema himu tähtsuse, wõimu, rikkuse järgi. Matias Lutz wõib waesest neiust meelehead tunda, temale südamegi kaotada — seletas Berta endale — aga nii narr ei ole ta ometi, et ta temaga eluliitu sobitab ja kõik maha jätab, mida ta hing nii wäga oli ihaldanud. See oleks ebaloomulik — wähemalt Matias taolise mehe kohta. Sa see oleks autu — Matias aga ei ole mitte autu. Ta pole weel kellelegi sõna murdnud — tahaks ta seda siis esimest korda oma mõrsjale teha?

See oli Berta lohutus. Paraku poolik lohutus. Sest mis-
fugune mõrõja, armastav mõrõja, kannatab siis, et keegi
teine ivarastab peigmehe südame, kuigi ainult möödumiseks,
feksamaks forraks, ilma tõsisemate tagajärgedeta? Ja see
hädaoht oli siin ähwardamas, niikaua kui kahtlane tütar-
laps jäi majja ja — samasse linna. Jah — samasse linna
— ka see oli kardetav. Oleks igaks puhuks parem, julgem,
mõnufam, kui ta läheks jälle maale tagasi... Maale, kus
parun ootab teda igatsusega...

Rumal politsei, et ta teda ikka veel ei leia! ... Aga
kuidas võib politsei teda leida, kui tal aimugi pole, kus ta
on? ... Kui keegi pistaks politseile ninna, kus linnuke pei-
dus? ... Kui seda ometi keegi teeks! ... Aga kes? ...
Kes? ...

Berta Wittelbach hüppab toolilt ja kõnnib suure ru-
tuga üle toa mitu korda edasi-tagasi. Ta kahtvatuks puuder-
tatud näole ilmuvad heitlevad punatäpid. Ta kitsas, madal
rind tõuseb ja ivajub. Korraga sirgub ta pikk, helevalge,
kõhetu käsi sule järgi kirjutuslaual, paberi järgi, tindi järgi...
Ta ivajub toolile ja hakkab karmesti kirjutama.

See ei ole ivist mitte ferge ja lihtne kiri, mis mamsel
Berta kirjutab, sest ta kriipsutab sõnu ühtepuhku maha, loo-
hub kirjutatust, rebib lehe katti ja võtab uue, mis sünnib
forduivalt. Ja ivist ka ilus ei ole see kiri, sest et mamsel
Berta nägu ei ole kirjutades ilus. Hoopis inetu on aga muie,
mis mängib ta kitsaste huulte ümber, kui ta ivalmis kirja
viimaks paneb ümbriku ja sõfistab:

„Saame näha, kumb võidab!“

Politsei.

„Meistri-isand, teid palutakse üles tulla.“

„Kes palub?“

„Bartal*) on ülal.“

Meister Wittelbach vaatas wilksti Liisa otsa. See mehesuurune ja mehetugevune tüdruk, päris Simson feelikus, värises kõigest kehast ja ta heitunud nägu tuletas värtvilt tõhletanud kaalikast meele.

„Mida ta tahab?“ päris Wittelbach.

„Ei mina tea, mind kästi aga meistrit kutsub.“

„Kus on Leena?“

„Leena saime sahvrisse peita.“

„Ma tulen kohe.“

Meistril läks arupidamiseks veidi aega tartois. Mida võis politsei-ametnik temast soovida? Peale Leena asja ei tulnud talle ühtegi muud meele. Olid nad sellele fiiski viimaks jälile saanud! Urusaamatu ainult, kuidas.

Matias Lutz lähenes töötavate sellide seast meistrile. Ta oli kõige lähemal seisnud ja Liisa sõinast sõna „wartal“ välja kuulnud.

„Mis võiga, meister?“ küsis ta tasahiljufesi.

„Saaskonna-ohvitser olla majas.“

Mis puutus selli näokarivasse, siis ei annud see kolletuses Liisa omale palju järele.

---

*) Linna jaoskonna-ülem (sõnast Quartaloffizier).

„Kas teate, mispäraft ta tuli?“

„Mitte põrmugi. Minus põhjus võib see olla, mida ifegi tunnete.“

„Ja mis te talle vastate?“

„Selle üle pean praegu nõu.“

„Kas ta on Leenat juba näinud?“

„Ei.“

„Siis laske Leena uksest välja ja öelge, et teda ei ole majas.“

See nõu näis Wittelbachile esimesel filmapilgul kõlblik olewat. Siis aga raputas ta pead.

„Enne iwaatame järele, kas meie majauft mitte ei iwalivata.“

Nad astusid teineteise järel töökojast välja eesfotta. Sellid ja õpipoisid wahtisid neile imetsedes järgi. Meister käskis Lutzil ukse iwahelt etteiwaatlikult uulitsale luurata.

Siige! Uhe iwaastasestwa maja hooiwaarawa iwahel seisid politseisoldat, iwoöl päratu pikf „juustunuga“, nagu säherduft mödka nimetati. Ta näis hoolega Wittelbachi äriiilti uuriwat.

„Ei ole midagi parata,“ ütles meister, näpp otfaesifel. „Kõige parem on, ma jutustan talle loo ära ja püüan heaga faatutada, mis iganes iwoimalif.“

„Meister, päästke tütarlaps! Muidu tariwitan iwaigiwalda!“

Kõige härdam, tungiwam palive ja kõige iwihašem ähiwardus oli selli hääles nii mõjutwalt ühendatud, et see tungis Wittelbachile hinge põhjani. Meister ifegi tundis tütarlapseft halastuft ning Leenat ootaw faatus täitis ka teda õudse tundega. Aga see, mida Matiaase suu ilmutas, oli enam kui ligemifearmastus, see oli juba hõõguw mehe kirg, mille lähem tuulehoog lõfkele puhus.

Wittelbach pani käe selli õlale.

„Ma olen aus mees, Lutz. Ma teen kõif, mis minu iwoimuses. Selle peale iwoite igatahes julge olla.“

„Ma tänan teid, meister!“

Ja Matias pigistas tal framplikult fätt.

Ual leidis Wittelbach temale tuttaiva politseiametniku üffinda ivõdrastetoas istuivat. Arivataivasti hoidusid Sanna ja Berta kardetaivast külalifest, iga viisakuse ivastu, hoolfasti eemale. Toolilt tõufis suur, sõduri laadi mees hallide ivurude ning pikkade ivõitud fäherjuustega aeglaselt üles ja astus fätt firutades meistrile ivastu.

„Suur au saab mulle ofaks, tõesti suur ning haruldane au,“ algas Wittelbach oma rõõmsal, lõbusal taotlusel ning viisakaima naeratusiega, kuna ta kumardades surus ametniku fätt. „Olen ainult uudishimuline, millega ma püha hermandaabdi ivõikfin teenida. Et ma seda meelstasti teen, härra Maiwald, jelles ei ivõi teil kahtlust olla... Olge nii lahke!“

Ta tähendas aulikult tooli poole ja ivõttis krabinal ühe fenini puutumata sigarikasti lahti.

„Wõtte heaks! Loodan, see mark leiab teie kiituse. Sünnipäeiva-kingitus. Salakaup Hollandi laeivalt, kui seda politseile tohib ilmutada.“

„Politsei kõrivad on kurdid, kui ta saagist osa saab,“ naljatas jaoskonna-ülem ivastu, kuna ta kastist ühe kullakarivalise ja punaivõõlise tubakarulli tänades ivälja ivõttis. „Ma tulen iväikese ametliku asja pärast,“ algas ta fiis, kui Wittelbach talle oli tulb annud ja mõned sinised rõngad juba õhku lastnud.

„Ametliku asja pärast?“ küfis meister fergel imetlusel. „Ega ometi mõni ivõistleja äris ivõi kaardilauas mu peale pettusekaebust ole tõstnud?“

„Ei, sest iviist pole nende enestegi südametunnistused mitte puhtad,“ naeris härra Maiwald. „Mul on teine asi. Teie juures töötab üks õmbleja, nimega Leena Baju?“

Uhaa — mõtles Wittelbach ja hakkas forraga kangesti kõhima, nagu oleks havanna suits talle kurku läinud.

„Leena Baju?“ kordas ta tüki aja pärast. „Ma'p teagi õeti, mis ta liignimi. Üks õmbleja, seda Leenaks kutsutakse, on mul aga tõesti majas.“

„Kaua juba?“

„Kolm nädalat on wiist täis.“

„Ja ta pole minu juures weel mitte üles antud? Mitte majaraamatusse kirjutatud?“

„Ei.“

„Miks mitte, kui tohin küsida?“

„Kolmel tähtsal põhjusel, härra Maitwald. Esiteks elab Deena Paju minu majas üksnes ajutiselt; teiseks on ta siin oma tädi, minu kõõgitudruku Tiina, juures ainult külaliseks; kolmandaks ei ole tal peale leeritunnistuse mingit paberit kaafas, millega teda oleks wõinud politseile üles anda.“

„Aga see on wäga halb, härra Wittelbach! Te teate ometi, et wõõras inimene ei tohi nii kaua, peale kolme nädala, majas elada, ilma et teda politseisse üles oleks antud, olgu tunnistustega wõi ilma nendeta.“

„Halb wähest minule — tüdrukule oli see wäga hea,“ wastas meister rahuga. „Ja nüüd palun wastata minu alandlikule küsimusele nii ausasti, kui see politseil wõimalik: kust teadsite, et keegi Deena Paju minu katuse all wiibib?“

„Seda tüdrukut otsib maapolitsej juba ammugi taga ning meie kaudu ka linnast.“

„Aga see ei seleta weel mitte, kust maa- ja linnapolitsej nüüd wiimaks teada said, et otsitaw on meister Wittelbachi juures õmblejaks.“

„Ametisaladus,“ naeratas jaoskonna-ohwitser. „Ma wõin teile ainult niipalju tähendada, et meile on teada antud, kus Deena Paju praegu elab.“

„Kas teate, härra Maitwald,“ ütles meister Wittelbach ja tõstis oma fuuri tislari-rusikaid, „kui ma teaksin, kes see äraandja on, ma lähaksin ja kägistan ta sedamaid teise ilma!“

„Paraku ei wõi ma teile tema nime mitte nimetada, sest ma ei tea seda isegi; äraandjale on see muidugi tuluks,“ wastas Maitwald naerdes. „Aga minule oleks palju tähtsam

teada saada, miks teie seda tüdrukut siin iwarjate. Nõnda võidin teie teguviisi ometi nimetada?"

„Sulge rahuga! Aga enne kui teile suurimal meelegaheal seletust annan, sooviksin teada saada, mispärast seda tütarlast otsitakse, — kas ta on midagi paha teinud?"

„Ta on mõisniku loata oma iwallast iwälja läinud, mõisa tööst põgenenud.“

„Ei muud midagi?"

„Muid süüsid pole iwähemalt meile teada antud.“

„Seda iwdib arwata,“ itstas meister pilkamiisi. „Mõisnikul on oma põhjused, miks ta mitte iõiki süüsid teatawaks ei tee. Neid iwdite aga minult teada saada, minult, kes ma seda roimarit oma auas majas iwarjan.“

„See raskendab ainult teie pattu, meister.“

„Minugi pärast, mul on tugeiw turi. Aga kui ilmas on iweel digust, siis jätate teie, härra Maikwald, selle tütarlaste sedamaid rahule, kui minu seletust olete kuulnud. Mis nõu teil temaga ülepea on?"

„Minu nõu on iwäga kuri,“ iwasas politsei-ametnik. „Ma tahan ta siit kaasa iwdõtta ja iwangitapiga ta fogufonda tagäsi faata.“

„Ei midagi pahemat? See on ju iwäga armulik! Aga ega sellega nii suurt ruttu ole. Enne iwdõkime iweel mõne sõna juttu puhuda, kuid jumala pärast mitte kuitwa suuga... Siisa!"

Meister effis aga, kui ta arwas, et toatüruf selle hüüde peale iwarsti ilmub. Ta hüüdis iweel forð, ja kui siiski kedagi ei tulnud, astus ta urades iwäiksesse iwahetotta ja sealt iõõki.

Siit leidis ta iwiimaks inimesi. Aga misjuguiseid! Waeiwalt oli ta pilk Siisast ja Siinast üle libisenud, kui ta tahtmata pahiwatas naerma. Nähis oli üliiweider. Mõlemad tüdrukud olid luustunud ja lihastunud ehmatusekujud. Mitte ainult ei seisnud nende juuksed hirmust püsti, iwaid ka nende silmad, iõrtiwad, käed ilmutasid seda tundmust ühel iwdi teisel loomuwastasel iwiisil. Seejuures iwarjas Siisa oma hiiglasterega

fahivori uft, mille taga oli waene Deena peidus, kuna Tiina tema kõrival käsi laotas ja näis aru pidavat, kas ta peab walima moosikatla või ahjuroobi sõjariistaks, kui politsei tungib kõõki waest redu ahelasse panema. . .

„Eiisa, ruttu too keldrist pudel kuldkirjaga walget weini ja kaks klaasi,“ käskis meister, kui ta kõht enam ei wabisenud. „Sa Deena laske fahivrist wälja — seal pole tal julgem olla kui kuskil mujal.“

Ta astus jälle tagasi, enne kui keeletud tüdrukud talt midagi said küsida. Wein toodi warsti, aga Wittelbachi imetletu pilk märkas, et tooja mitte polnud toatüdruk Eiiisa, waid — tema käsu ja maksu korra wastu — kõõgitüdruk Tiina. Arwatawasti oli tugewam ikka weel fahivriust jäänud kaitsma. Wõi tahtis Deena wahwa tädi maaesse tunginud waenlast filmast filma näha saada, tema kardetawust tundma õppida? . . . Meistrile tükkis jälle naer peale, nähes, kui suures kaares wanapiiga politsei-ihandast mööda õõtsus, et weiniga laua juure jõuda, ja misjuguise õgiva pilguga ta neelas Maiwaldi-ihanda wõitnud pead. Ka tagasi minnes, mis sündis haruldase rutuga, hoidus Tiina külalisest nagu karkust eemale, kusjuures ta hallinewad juufseidud pealael kentsakalt kõikusid.

Wittelbach täitis klaasid.

„Wist ka mõne wälismaa laewa pealt?“ küsis Maiwald kelmil naeratufel, kuna ta klaasi hoidis walguje poole ja pigistas teise filma maialt finni.

„Ametifaladus,“ muheles Wittelbach osatamisi, kuna klaasid kõlastid rõõmsa heliga koku. „Ei ma dieti teagi, kumb amet mind enam huvitab — salakaubitsemine või mõõdiklopimine.“

„Doodetawasti on esimene ainult teie kõrwa l-amet, wiimane ikka weel teie peamet,“ naljatas härra Maiwald wastu.

Saaskonna-ülem oli nüüd walmis meistri seletust kuulda wõtma. Ta nägu tunnistas, et ta nii helde südamega, kui politseil wõimalik, majajhanda ilmutustele wastu tahab as-

tuda. Naeratus, mis ta huultel wiibis, oleks suuremalegi roimarile, kui oli Wittelbach, julgust teinud.

Meister jutustas talle siis Keena loo tõsiselt ja tõimalikult räigete värvidega maha. Tõsiselt jäi ka Maitwald, mida kaugemale ta kuulatas. Ta oli näilikult neid ametnikke, kelle mundrikuu all veel mitte kõik polnud külm ja furnud, nagu tunnistas tema vastuvõtlikkus huumorigi kohta. Teda võis veel mõni ametiahi hutoitada, vahel koguni soojendada.

„Teil endal, härra Maitwald, on neitsinoored tütreid kodus,“ lõpetas Wittelbach väga mõjusalt. „Atelge nüüd ise, mis tunded elaksid teil pöues, kui üht neist säärane hädaoht ähvardaks, nagu seda waeft tütarlast, kes põgenes minu kaitse alla. Ma oleksin ju metslane, kui ma oleksin ta uulitsale heitnud, ja kiwine oleks igalüks, kes seda nüüdki tahaks teha, sest selle tütarlapse kogu süü on ainult see, et ta oma au püüab südametunnistujeta wägivaldase eest kaitsta... Sa nüüd öelge veel, härra Maitwald, et teie teda tahate kinni võtta ja wangitapiga maale saata!“

„Ma ei või teisiti, meister Wittelbach,“ vastas ametnik tõsiselt, „sest ma täidan ainult kindlat käsku. Kui tohiksin teha oma südametunnistuse järel, siis jätaaksin teie kaitsealuse sedamaid rahule.“

„Seda ma mõistan. Minu palve on ainult see: jätke talle veel mõni päew aega, wiivitage oma käsu täidesaatega. Siis saaksin mina mahti asja kubernerile ette kanda. Mul on seejuures mõjuvalt poolt toetust loota.“

Taoskonna-ülem pidas aru.

„Ilma politseimeistri teadmata ei või ma seda teha,“ ütles ta siis kindlasti.

„Siis teatage seda politseimeistrile.“

„Kas teate, härra Wittelbach,“ ütles Maitwald ja tõusis üles. „Kõige parem on, teie lähete minuga ühes otsekõhe politseimeistri juure, tutvustate teda tütarlapse looga ja panete talle oma palve isiklikult ette. Ainult politseimeister ise võib siin otsustada.“

„Hea meelega, härra Maitvald.“

„Minule peate aga oma mehesõna andma, et Leena Baju waheajal majast ei kao.“

„Siin minu käsi. Te tahate siis alt ukse eest wahi ära faata?“

„Kas seda ka juba nägite?“ hakkas politseinik naerma. „Tõesti, teil on peaaegu terasemad filmad kui politseil! . . . Ettewaatuse pärast tahaksin wahi wähemalt siia uulitsasse jätta, sest kuigi olen teie sõna peale kindel, ei wõi ometi mitte teada, mis mõtted teie kaitsealusele waheaeagu wõiwad tulla.“

„Soldat jäägu minugi pärast wahti pidama, kui see teid rahustab,“ wastas Wittelbach, „aga õelge talle wähemalt, et ta mitte üffisilmi minu maja uft ei tunnista, muidu arwawad üleaedsed, et Wittelbachi juurest on leitud röõwlipefa. . . Leena aga peab teile ja ühtlasi minule töötama, et ta mitte huiapäiſa soldati mõõga siſse ei hakka jookſma. . . Eiſa, kutſu mamsel Leena ſiia!“

Ta hüüdis seda, toa-ust enese järel lahti jättes, eeskojast kõõgi poole. Seal tõusis sedamaid ulumine. Muidugi arwasiſid kõõgielanikud, et juba hakataks wiima! Et kedagi ei ilmunud, lükkas meister kõõgiukse walla. Ta nägi ainult weel, kuidas keegi Eiſa ja Tiina tõufel ſahwriukse taha kadus, kuid mitte nii ruttu, et ta ſeelikufabaſt otſake ukse wahaſe poleks jäänud. Muidu oli pilt endine: Eiſa kaitſes uft oma laia ſeljaga, Tiina ſeiſis ähwardawalt tema kõrwal.

„Leena tulgu kohe wõõrastetuppa,“ käskis Wittelbach kindlal toonil.

„Atelge wartalile, et Seenat ei ole enam majas,“ wastas Tiina tudiseiwa mokaga.

„Jätke oma tembutamine! — Leena tulgu ſahwriſt wälja, talle ei tehta midagi paha!“

Leena wäljatulek oli aga alles ſiis wõimalik, kui Eiſa ukse eest ära oli astunud, mis ſündis meister Wittelbachi nihutusel wäga aeglaselt ja tõrkutawalt.

Belgur ise oli võrdlemisi veel kõige rahulikum. Ta nägu oli küll kahvatu ja silmad suured, aga ivagusi ning viitvita-mata astus ta majahärra järel üle vahetoja saali karde-taiva külalise ette.

See filmitšes teda nähtaiva osavõttega ja efitas talle mõned küsimused ta nime, ivanaduse, kodukohta ning põgenemise põhjuste kohta, millele Leena lühidalt ja täpselt ivastas. Meister seletas talle siis, mis nad tema heaks tahavad praegu ette võtta, ning aivaldas talle kõiva käsu majast mitte ivälja minna, enne kui talle seks luba on antud.

Kui häärad olid iveni otša joonud ja meister parema kuue selga tõmmanud, läkšid mõlemad koos politšeisše, jättes majaanikke fuurimasse ärevusse maha.

Tiina ja Liša olid nagu peata kanad; nad ei märganud ühegi töö külge kätt panna ega teineteisega õiget sõnagi ivahetada, kuna Leena istus nuttes tüdrukute iväikes kambris. . . Nüüd iviimaks ilmus ka majaanand nähtavale, kes, et mitte politšei-ülema pärimiste alla sattuda, kohe hakatuses oli peitu läinud. Ta iviimaks tuli alt töötoast Mariias Lutz mureliku näoga üles. Nägematuks jäi ainult mamsel Berta Wittelbach.

Leena seletas parajasti meistriemandale, mis politšei-ilem ja meister temaga kõnelnud, kui Mariias astus lahtise ukse ivahetele ning jäi juttu pealt kuulama, ilma emanda sealolekust ivälja tegemata.

„Teil on Leenale midagi ütelda?“ küšis meistri abikaasa iviimaks.

„Ja. Ma tahtšin Leenale õelda, et ta mitte enam Liša ja Tiina nõu ei kuulaks ja majast uuesti ivälja ei püüaks pääseda, sest politšeišoldat kuukab ikka iveel meie uulitsas ja peab meie maja filmas.“

Leena oli nimeit mõlemate tüdrukute sunnil tõesti ford katvatsemata katset teinud hooiviväraiva kaudu sel ajal tänawale pääseda, kui meister härra Maitvaldiga saalis asja harutas. Snneks filmas neid Lutz läbi töötoa afna ja kaksik neid ivalidalt sedamaid jälle üles minna, teatades, et šoldat

seisab väljas vahil. Tema sõna kuuldes oli põgeneja jälle tagasi viidud ja uuesti pandud sahvrisse varjule.

„Ei, ma ei lähe enam kuhugi,“ vaigistas Leena hoiatajat, kuna ta pilk puudutas tänulikult noormehe nägu. „Meister läks politseimeistri juure minu eest paluma, ja mulle öeldi, et mul ei ole sedapuhku midagi karta.“

Kuna emand Wittelbach, saanud asja seisukorraft teada, jälle tuppa läks, jäi Matias Leenaga oodataivate seikluste üle mõtteid vahetama. Nad olid nii sügavasti oma harutuste sees, et tähelegi ei pannud, kuidas kõõgiukse vahele ilmus üks vahakarva nägu ja kaks hõõguvat filma sellest moonutatud näost nakasid hammustades nende kõrdest finni.

Veel on häid inimesi.

Meister Wittelbach jäi ootamata kombel mitmeks tunniks ära. Aga kui ta viimaks tuli, näitas ta nägu, et ta ei toonud mitte kõige pahemaid sõnumeid. Ta kutsus Deena kõhe enda juure.

„Teie võite kolm päeva täiesti julge olla, keegi ei puutu teisse,“ ütles ta, kuitvatades kirju rätikuga higi otsaesiselt. „Mul läks korda politseimeistri südant sulatada, kusjuures ma ka paari tagavaral olevat püsaratti ei jätnud kulutamata. Ta tahab oma käsu, teid wangitapiga maale tagasi saata, jätta niikauaks täitmata, kuni asi on kubernerile ette pandud ja temale sellest otsus tulnud. Doota tohib, et kuberner seniks, kui ta asja üle otsusele jõuab, politseile käsu annab teile kahe nädala peale ajutist elamistähte välja kirjutada. Selle tähega võime teid siis jaoskonna-ülema juures üles anda ja majaraamatusse kirjutada lasta. Uega võidetud, palju võidetud. Te tohite siis jälle kergemini hinge tõmmata, armas laps.“

Deena tahtis meistri käele tänulikult suud anda, Wittelbach tõrjus ta aga naljatades tagasi.

„Teil näikse üldse olevat hea õnn, Deena,“ kõneles ta edasi. „Sest waetvalt olen politseist välja astunud, kui mulle uulitjal vastu tuleb — kes? See hea härra, kes teie asja kubeneri juures peab kostma. Just täna hommikul oli ta jõudnud Tallinna tagasi. Muidugi ei lastnud ma teda tülitamata mööda. Wiisin ta käispidi Kanuutusesse ja jutustasin talle teie loo ära. Kas teate, Deena, see oli juba kolmas inimene

tänase päeva kohta, kellele ma teie romaani ette jahvatasin, kolmas süda, mille tegin pehmeks! Esialt jaoskonna-ülem, siis politseimeister ja lõpuks sekretär Rutoiv. Kolme ametnikku, nende seas kaht politseimeest, liigutada — kas arivate, Deena, et see on kerge töö? Kui oleksin noorem, võdi ka — kui mu auväärt õrnem pool seal ei istuks, siis peaksite mulle selle väetava eest andma kolm musu... Mamma, ega sa midagi ei kuulnud?"

Mamma vaid pruntis põlglik-üleolevalt suud. Kahtlemata oli talle vastumeelt, et majahärra teenijaga nõnda naljatas, pealegi tema kuuldes. Kuid Wittelbach, kes näis olevat ülemeelikus tujus, ei teinud sest välja.

„Sügaivaim mõju oli minu liigutusekõnel härra Rutoivise. Te oleksite pidanud nägema, Deena, kuidas see tubli mees põlema läi nagu takufoonal, paruni nurjatustist kuuldes. Alma minu küsimata oli mees valmis lugu kubernerile teada andma. Ma tahan näha saada, kas junkrute vägivallal on piire võdi mitte!“ hüüdis ta... Te võidite julge olla, Deena, juba homme on teie asi kuberneril teada. Sa siis ootame ära, mis edasi sünnib. Teil on nüüd agar ja mõjukas eestkostja — see olgu teile rahustuseks ja lohutuseks.“

Deena ütles mõne fogleiva tänuõhna ja võdis siis minna fergendatud rinnal lootusrikast uudist teistele teatama. Õhtul kuulis ka Matias Lutz meistri suust asja uuesti pöördest. Mamsel Berta oli seda juba ennemalt kuulnud. Uhe kui teise filmad löid läikima, kuigi väga vastandlikul ajal. Deena kõrvad oli majas nüüd veel üks inimene, seda mamsel Berta sel puhul vihkas, ja see oli ta lihane isa.

Seda teise päeva õhtul toodi teade, et Deena asi on kubernerile soovitud tagajärjega ette pandud. Teate tooja oli sekretär Rutoiv ise, veel kaunis noor, pika, sihvaka kasku ja mõnusa jutuga härra, kelle elavatest filmadest kõneles mõtleiv vaim ja erk hui võidige kohta, mis lähenes temale käsitusainena võdi isikuna. Ta oli põgenenud tüdrukü avantüürid kuberner von Grünewaldile sündsäl hetkel teataivaks teinud,

paludes hädalisele õigluse ja humaansuse nimel kaitset. Mitte kerge ei olla härra von Grünevaldil olnud palive täitmist lubada; see osutunud ta kulmufortjutamisest ja kõhklemisest. Pidi ta ju wälja astuma enda klasfikaaslaste, ühe rüütli, ühe walitsewa fihi liikme wastu, kellega ta ehk lähemalt tuttavgi oli wõi selle sõprade ja sugulastega ta läbi käis. Tal polnud mitte ainult üfsikute, waid fogu aadliku seltskonna meelepaha karta, ja see ei tähendanud wähe. Aga ta näinud ometi ära, et fiin midagi pidi sündima, sest asi ähwardas tekitada haifu, ja nii ta otsustanud wõtta ta arupidamisele ja lähemale järelekuulamisele. Politseile läinud aga käsi, tüdrukute wälja anda kaheks nädalaks ajutine elamistäht. Suba paari päewa pärast wõida Deena Baju saada selle tunnistuse jaoskonna-ülemalt kätte.

Uwitaja himustas siis tütarlast isiklikult näha, et temale mõnd asjaomast küsimust ette panna. Sootu täideti kofe, ja härra Rutoiw oli seletustega, mis ta Eenalt sai, sama rahul kui wiimase usaldust-äratawa olemuse ja wälimusega. Tänu ei tahtnud ametnik midagi teada; ta aidata meeleldi just talurahwast, kelle waewapõlto talle hästi tutaw olewat. —

Deena Baju wõis olla asja arenguga sedapuhku rahul. Ta sai politsei ajutise elamistähe jaoskonna-ülemalt warsti kätte ja wõis end kaheks nädalaks lugeda Tallinna õiguslikuks elanikuks. Meister Wittelbachi, kes pagulast seni oli warjanud, ei wõetud kubeneri määrusel selle eest mitte wastutusele. Nüüd aga algas kibe wõitlus mõisniku ja ülemuse wahel, millest Wittelbachi-isaand sai osalt sekretär Rutoowi, osalt jaoskonna-ohwitseri Mativaldi käest põnewusega oodatud teateid.

Kõige pealt kuuldus, parun Riesenthal ähwardanud tõsta linnapolitsei peale kaebuse, sest et see wallast ärajoosnud inimeste tema nõudel tagasi ei saada, waid annud sellele linnas foguni weel afumisloa. Noor parun oli isiklikult politseis käinud ja seal politseimeistriga asja pärast ägedasti riidu läinud.

Siis tuli sõnum, kuberner olewat parun Riefenthal — kuuldes, et see wiibib linnas — erawiisil ühe temasse puutuwa asja pärast enda jutule kutsunud. Ja mida wastanud kõrk rüütel kubeneri käskjalale, ühele kubermanguwalitsuse ametnikule? Ja aimas muidugi, millise seikluse pärast härra von Grünewald teda kutsud, sest ta teadis, et politsei just kubeneri käful oli põgenenud tüdrukule linnas peljupaiga muretšenud. Pidades härra von Grünewaldi sel lool oma wastafeks, ütelnud parun Riefenthal kutsu toojale ninakalt: „Kui kuberneril on minuga rääkimist, siis tulgu ta minu juurde. Tee on mõlemale ühepikkune.“

Tolle-aegne kubermanguülem oli mees, kes püüdis igas asjas heaga läbi saada, iseäranis, kui tal tegemist oli oma klassiwendadega. Parun Riefenthal jäme wastus ajas aga selle leplikugi mehe kopsu üle maksja — seda enam, et isik, kes teda, elatanud hallpead, nõnda julges haawata, aastatelt tema noorim poeg wõis olla, hoopis waatamata seltskondlikkudele wiisakusnõuetele, mida ju aadlikud läbikäimises omafugustega piinliku hoolega armastawad tähele panna, ja waatamata ka sellele, et noor parun selle wastuse kubermangu kõrgeimale riigiametnikule julges anda!

Kuberner nägi ära, et ta ei saa sõbraliku pehmusega fiin kaugele. Seepärast läkitas ta nüüd parun Riefenthalile külma ametliku kutsu, määratud tunnil Deena Baju asja pärast tema ette ilmuda; muidu pidawat ta R. mõisa omaniku andma wägivallla tartwitamise pärast kohtu kätte.

See mõjus. Küll wõis noorel mõisnikul olla kindel lootus protsessi alt karistufeta pääseda — olgu sellepärast, et kohtumõistjad tol ajal aadlikku talupoja-asjus naljalt süüdi ei mõistnud, wõi sellepärast, et inimesi ei leidunud, kes mõisniku wastu oleksid julgenud tunnistada, wõi lõppeks sellepärast, et tema teguwiihi maksimate seaduste järgi lihtsalt ei wõidud karistustwääriliseks pidada. Mida aga parun Riefenthal kartis, oli see, et asi üldse läheb kohtu kätte ning seega teatawa määrani aivalikkuse ette, olgugi et kohtu peeti finnistete uste taga.

Seks aga oli lugu liiga must ja ülbe. Enda ja oma perekonna nime ei tahtnud ta lasta rüüvetada.

Nõnda neelas noor mõisnik wiija ja kõrkuse alla ning ilmus kubernerite ette. Mis nad nelja filma all kõnelesid, jäi muidugi saladuseks. Armetnikud nägid ainult, et parun Riesen-thal punetava pea ja wälkivate filmadega kubernerite kabinetist wäljus ning ukse mürtsti finni tõukas. Niipalju aga saadi hiljemini teada, et kuberner esitanud mõisnikule nõude lasta Leena Baju wallast wälja. Muidugi punnitud parun wastu, kuni ta omale wiimaks mõtlemisaega palunud wõi, nagu mõned arwasid, nõude foguni tõotanud täita. Kuberner ise tähendas härra Rutoivi wastu ainult niipalju, et Leena Baju wõlilwat olla muretu, tema asi läheneda rahuldawale lõpule.

Uhel päewal ilmus meister Wittelbachi juure keegi isik, kes ütles, ta olewat parun Riesen-thali opman R. mõisast. Tugewa, kessealise isanda päewitanud nägu, ta ülikond ja fogu wälimus ei lastnud kahelda, et ta põllumees on. Ta küsis Leena Baju järele, kellega tal paruni ulesandel olewat kõnelda. Wittelbachi-isand silmitses wõõrast weidi umbusklikult, lastis aga noore neiu sedamaid kutsuda.

„Ma tohin ometi pealt kuulata, mis te mu teenijaga räägite?“ küsis meister.

Selle wastu ei olnud parun Riesen-thali opmanil midagi.

„Mis mul teie teenijale on rääkida, pole saladus,“ ütles ta, „ja Leena Bajule teeb see ainult rõõmu.“

Wittelbachi õmblusmamsel ilmus. Ta tundis R. mõisa walitseja Salbergi kohe ära ning kartlikult waatas ta temale otja. Wõõras aga astus talle sõbralikult näol sammu lähemale.

„Mul on teile paruni-härra nimel teada anda, et teie wõite linna elama jääda, kui soowite,“ algas walitseja saksa keeli. „Parun lasseb teid mõisa alt wälja kirjutada, kui te temale minu kaudu selle palwe ette paneite.“

Wittelbachi nägu hingas rõõmlikku imestust. Waata, mõtles ta, juba annab mees alla! Leena näis aga umbusklik

oleivat. Ta pilk hääbis nõutult paruni saadiku pealt meistri peale.

„Mis te veel ootate!“ hüüdis meister julgustavalt. „Minu teada meeldib linna elu teile ju wäga. Wõi arivate, et see härra heidab teiega nalja?“

„Ei tea — see sõnum on nii imelik,“ kogeles tütarlaps, kuna talle sügaw puna põske tõusis.

„Te võidate üsna julge olla, kõik on õige,“ tähendas härra Salberg tõsiselt ja aumehelikult. „Teid petma wõi nõrkama ei saadetud mind siia. Paruni-härrat on teie süüajäämise pärast palutud, ja ta tahab palwe täita, kui sellega ise nõus olete. Ütelge mulle aga oma heakskiitmine üsna kartuseta.“

Kes paruni-härrat Leena pärast „palunud“, seda opman ei seletanud. Wittelbach aga muigas endale habemesse, kui taipas, et kubernerid nõudest tehti palwe ja paruni alistumiseft selle palwe lahke täitmine.

„Ütelge paruni-härrale, et ma tema helduse eest tänan ja südamest nõus olen,“ wastas Leena wiimaks häälega, mis ilmutas tänuiliku liigutust ilma et see aga umbusuft weelgi täiesti waba oleks olnud.

„Soo, nii kaugel oleksime siis juba,“ naeratas walitseja, kuna pakutud figari Wittelbachi karbist tänades wastu wõttis. „Parun teeb aga wäikese tingimuse, mida teil raske ei ole täita.“

„Mis suguse tingimuse?“ küsis Wittelbach, kuna ta käsi, mis tahtis opmanile tuld anda, tõmbus tajumisi tagasi.

„Üsna kerge ja neitsi Leena Bajule wiist üsna soowitava tingimuse,“ kõneles Salberg rahulikult edasi. „Parun Riesen-thali noorem õde, Brigita-preili, keda Leena wististi tunneb, sai nädala eest mehele ja elab Tallinnas. Tema mees, parun von Reckenitz, on siin kohtuhärraks. Noorpaar pole weel sündsät peremamslit leidnud. Parun Riesen-thal soowib nüüd, et Leena läheks tema õe juure teenima, sest kõstriemand, kelle juures noor neiu üles kaswas, on temast palju head rääkinud... Teie palik ei saa mitte halb olema, mamsel Baju,“

pöördis opman taas Leena poole, „sest teie härrased on rikkad, ilma et oleksid ihned.“

„Ma võtan härra tingimuse vastu,“ ütles Leena ilma pikema arupidamiseta, „sest ma olen kuulnud, et paruni mõlemad õed on head ja lahked inimesed.“

Arimees Wittelbach arvas aga tarviliseks küsida, kas parun oma tingimuses on määranud, kui kauaks peab Leena tema õe juure teenima jääma.

„Nii kauaks, kui see temale meeldib,“ vastas isand Salberg kergelt. „On Leena nüüd mõisa alt kord prii, siis ei võdi teda ju keegi sundida mingit peremeest kauemini teenima, kui ta ise tahab. Parun ei nõua mingit vormilistku lepet. Sieti ei olegi see mõni kohustav tingimus, vaid paljas soov paruni poolt, väike tasu selle lahkuse eest, et ta annab Leena mõisa orjusest priiks.“

Seega oli asi forras. Wittelbach ei teadnud enam midagi vahele rääkida. Arvatavasti olid kuberner ja parun asja sel kombel leplikult korraldanud. Leenal jäi üksnes küsida, kus parun Reckenitz Tallinnas elab ja millal soovib noor proua teenijat kohale.

„Niipea kui teil võimalik on,“ vastas valitseja. „Proua on, nagu ehk teate, veel üsna noor, majapidamisega vilumata, ja talle oleks nagu julgustuseks kohe ustavaid teenijaid enda ümber näha. Noorpaar elab Loompeal“ — ta nimetas maja numbri. „Elamistunnistuse saate, kui teie palve ametikohtadest on läbi käinud, politseist edaspidi kätte.“

Muu jutu seas tähendas opman Salberg siis veel, et ka Gotthard von Riesenthal heitvat ise lähemal ajal abiellu. Suba oleivat mõisas ettevalmistused noore proua vastuvõtmiseks käsil. Ja lõppeks tuli valitsejale Leena emagi meele, kellest ta teadis üelda, et vananimene olevat terive ja pidaivat ühe peremehe juures endiselt vabadikupõlve.

Kui opman läinud, ei teadnud Leena, mida rõõmu pärast sieti teha. Nii head lõppu poleks ta oma asjale uneski võidunud oodata. Ta polnud mitte ainult jõhkra pealetükkija käest pääs-

tetud, waid wabastatud ka weel kammitsast, mis tegi prii talupoja ikkagi mõisa õiguseta orjaks. Ta wõis nüüd minna, kuhu tahtis — teenida, keda tahtis! Misjugune õnnestaw tundmus, mäherdune uhkus asus senise wangistatu rinda! Ta nägi enda kaasinimeste seas kõrgendatuna, tema isikule oli kallim wäärtus määratud, tema inimlik hinnang oli märkka kerkinud! Selle eest ei suutnud ta Wittelbachi küllalt tänada ning seekord pidi meister lastma sündida, et Leena huuled ta kätt suudlesid.

Suba järgmisel hommikul läks noor neiu proua von Reckenitzi jutule ning tuli tagasi teatega, et ta weel samal päewal wõlivat astuda teenistusse, kui teda senises töökohas midagi ei takista. Noorik oli talle kõigiti meeldinud. Sa et Leenat Wittelbachi majas miski finni ei pidanud — talle oli tõesti juba tööd otsitud, nagu Berta tähendas — siis ta lahkuski sealt juba mõne tunni pärast oma kerge kampsuga.

Namsel Berta oli wõitnud, kuigi paraku poolikult. Majast oli wastane kadunud, mitte aga linnast. Seda waljuma walwe all oli nüüd waja kallimat pidada, mida neiu Wittelbach endale ka ülimalt ülesandeks tegi.

Seesmiselised tõditlused.

Matias Dutzil oli veel palju uneta öid pärast seda, kui meister Wittelsbach teda teatud õhtul Kanuti-gildis oma „kahtlustusega“ nii väga oli erutanud. Noormees tundis, talle oli mingi võõras asi pöue pistetud, mis seal rõhus ning pakitses ja millest ta enam lahti ei saanud, ta võis seks teha, mis tahtis. Ta oli hingeliselt nagu seotud. Ei saanud sammu edasi ega tagasi, kogu teovõim tundus halivatuna.

Kas ta polnud kindlaks otsusteks teinud oma tookordset „väärust“ meistri juures parandada? Kas ta polnud pruudile sõna annud eesmärgile juba lähenema hakata, meistri arvamisi targu välja pingutades? Ja kas ta polnud lõppeks enam kui ükskord ette võtnud endale Berta nõuandest hoolimata täielist selgust muretseda, et ivabaneda sellest piinlikust waakumiseft lootuse ja kartuse ivahel?... Aga mida oli ta korda saanud? Ei ühte ega teist.

See tähendas midagi. Ja sõber Huber ütles talle ühel päeval, mis see tähendas.

„Kuule, ivennas,“ algas ta, kui nad kord õhtul pärast Leena äraminekut kahetsefi häärberis istusid, „sinuga ei saa enam kõige paremast aineft mõistlikku juttu soetada. Kõnelen mina hobuseft, siis räägid fina lambast; küsin mina tuld, siis annad fina mulle ivett. Mis sa ennast asjata ivaeivad! Sa ei suuda seda tütarlast unustada, kes hiljuti meie keskest lahkus. Siis mine, kuradi pihta, ja kosi ta ära! Seks on ju tütarlapsed maailmas! Minu arust ei ole ükski asi lihtsam kui see.“

Matias wahtis talle laiul filmil otša. Tema meelest ei näidanud aši sugugi nii lihtne olewat.

„Ma mõistan ju eeldada, mida ja mulle wastad,“ naeris Huber. „Aga kahte naist ei võdi ja ometi võtta. Mhe kummasiti pead siiski walima.“

„Aga kumma?“

„Ahah — juba hakkad kõnelema! Siis pole wiga.“ Sa Huber patšutas talle julgustawalt õlale. „Telli uut festiwawett, ja siis püüame mõistlikule otšusele jõuda. Mul on ju finust üsna hale meel. Sa wingerdad nagu tallatud madu õõfiti koikus ja ekkitad mind mu unerahus. See peab forð lõp-pema... Kumb meeldib sulle enam — Berta wõi Leena?“

„Leena.“

„Mulle ka. Aga mis on sulle armsam — riffus wõi waefus.“

„Riffus.“

„Mulle ka. Aga kui sul nüüd mõlemad juba oleksid — Leena ja raha, ja rööwel tuleks ja nõuaks emba-kumba saagiks: kumma annaksid ja fergema südamega? Kujuta see endale wõimalikult elatwalt filma ette ja wasta siis.“

Aga seep see sõlm oligi, mille lahtipääste kallal Matias ise nii palju waetwa ja piina nägi! Seep see wõitlus pea ja südame wahel oligi, mis mehe õõfiti pani wingerdama nagu tallatud mao! Seisis tal see õitšew tütarlaps terive oma noorusliku lõhnaga, oma neitsilise rööskuse ning wärskusfega filma ees, siis hüüdis ta süda: Misfugune warandus sinule! Ära seda lasse käest!.. Juba hetkel, kui ta nägi teda efimest forða, wilkšas tal mõte peast läbi: Küll saaks sest kena naine!... Aga kui ta siis teine forð Wittelbachi kolmekordset maja waatles wõi filmad felle mürina ja kärina üle lastis käia, mis walitšes suures õitšwas äris, siis ta pea hakkas sumifema ning helifema ja wõrgutaw hää! wiiuldas sekka: Riffus on kallis aši, riffus on wõim, riffus on au, riffus on õnn! Studus kaob, riffus jääb... Ja ta seisis jälle endisel paigal ja wõitlus wõdis alata uuesti otšast peale...

„Konrad,“ ütles Lutz käsipõsifikil, „kumma ja annaksid röövlile?“

„Kumb mulle oleks vähem armas.“

„Aga kui sulle oleksid mõlemad ühel määral armsad?“

„Siis annaksin tüdrukule.“

„Tüdrukule? Miks siis tüdrukule?“

„Sellepärast, et raha mulle sel puhul armsam on kui tüdruk.“

„Ja, ja ütlesid, et nad on sulle ühel määral armsad. Aga see on lollus, armas ivend, — usu mind ja ära pane pahaks! Ühel määral ei või nad sulle mitte armsad olla, või ja ei armasta ühte neist dieti, ja see üks on siin tüdruk... Kas tead, Mati, kui sulle üks tüdruk on tõesti südame külge kasivanud, nii kõvasti, et seda võid nimetada armastuseks, siis jätaaksid oma teise armastuse kus tühi, viskaksid ta kerjajale kübarasse ja jääksid oma tüdruku juure... Mulle meeldis Reini ääres üks tüdruk. See oli ise rikas. Sellepärast ei tahetud teda mulle anda. Läksin siis ta ivanemate poole ja ütlesin: Andke mulle oma tütar järgitvael ja siin maksan teile ta järgigi välja. Kõik muu on mulle põhk... Nad viskaksid mu uksest... Sama sõnaga astuksin ivael praegugi nende ette, kui mu tüdruk mitte hauas ei puhkaks... Minule, Mati, oli tüdruk armsam kui ivillad, milles ta istus. Sinu juures aga on lugu ümberpöörduv. Sina footvid ivillu. Tähendab: tüdruk pole sulle nii armas, et suudaksid ivilladest ilma jääda. Võta siis ivillad. Ma ei mõista siin sellepärast hukka. Oled koguni õigel teel. Pareim juba rikkus kui poolik armastus. Sel puhul on esimene iviimasest palju enam iväärt. Mina teeksin sinu asemel juht niisama. Ainult otsusele peaksid kind jõudma, rahu leidma, et saaksid õõsiti jälle magada ja laseksid teisi magada.“

Huber ootas ivastust; Lutz aga uuris ivaikides oma õlleklaasi, mille põhjast tõusis pisukesi pärleid üles ivahu poole. Korraga ivälगतas ere läik Huberi filmadest.

„Mati,“ ivõttis ta uuesti sõna, ja järsku oli ta nägu

flüगतv-tõsine, ta häälel peaaegu pühalik kõla. „Et ma nüüd näen, kuidas lood sinu südames kujunevad, siis tahan sulle midagi tunnistada. Ma pean sulle ilmutama saladuse, mis mind senini raskesti rõhus, sest et sa mu sõber oled. . . Mati, mina armastan Leenat — mina ise.“

Lutz lõi pilgu sõbra peale; ta arvas selle näolt leidvat kelmi naljatuse tunnuseid. Aga effis. Huber wahtis talle kindla, põneiva tõsisusega filma.

„Sa võid julge olla, et kõnelen tõtt,“ ütles ta, „ja kui sa sellest siamaani midagi ei teadnud, midagi ei aima- nud, siis võid isegi oletada, mis mind fundis waikima, saladust peitma. Ma ei tahtnud sind eksitada, sest sa oled mu parim sõber. Ja sinul oli eesõigus. Ma mõtlesin: Oled ühe armastuse juba maha matnud, võid teisega sedasama teha. Nurjatu oleks sinust oma sõbra õnne järele ahnitseda. Nüüd aga, kus ma näen, et minu armastus suurem on kui sinu oma —“

„Konrad, ütle mulle, mis see tähendab?“ hüüdis Lutz äkki, ja käsi, mille ta lauale lastis langeda, oli rufikas.

„Mis see tähendab? Ma arvan, minu sõnad olid selged ja arusaadavad küllalt. Ma nõuan omale waba rada selle naise poole, kellele sinul seda pole pakkuda, mis on minul. See tütarlaps on nüüd waba. Ja et ta moodustab minu ülima õnne, et ma teda armastan, esimehest tunnist saadik tõsi, mehise südamega, siis on mul nõu võita teda endale. Sinule, kui oma sõbrale, annan, et iga ekfiarivamist kõrvaldada, seda aivameelselt teada. Ma loodan, et sa mind nüüd mõistad ja teed, mis on antud puhul sinu kohus.“

Lutz wahtis sõbrale näkku, otsekui kipuks see talle äkitselt kõri kallale.

„Sina, Konrad, — sina?“ kogeles ta pärani silmil.

„Ja, mina,“ kostis Huber peaaegu waenliku teravusega. „Ma annan sulle natuke aega oma üllatusest võitu saada. Siis aga pead mulle finnitama, oma ausõnaga finnitama,

et minu ja selle tütarlapsel vahel on praegusest filmapilgust peale kõik otsas, kõik furnud ja maetud."

„Seda ma ei tee!“ põrutas Mattias korraga; ta käed värisefid ja filmade ümber tekkisid punakad sõõrid. „Seda ma ei tee kunagi! See on sinust alatu, et sa salaja, minu selja taga, niisugusele ihale maad oled annud! Seda poleks ma sinust mitte lootnud! Sa pole mitte mu sõber, vaid vilets äraandja! See tüdruk on minu — kas kuuled? Kellelgi muul ei ole tema kohta õigust. Ja kellelgi muul ei ole talle rohkem pakkuda kui minul!“

Huber puhkes korraga laginal naerma.

„Braatvo, Matt, braatvo!“ hüüdis ta ja kaapas tal nagu vihasel lõivil mõlema käega üle lafa. „See oli mõirg, mis mulle meeldib! Ma näen, sa oled murdja, keda ei tohi ärritada. Ja et mulle mu luud-fondid armsad, siis jätangi selle teine kord tegemata. Olen nõndagi eesmärgile jõudnud. . . Matti, nüüd ei aita midagi, sa pead mamma rivaalidele jätma ja puupaljale Leenale kosja minema!“

Dutz uuris mõne aja Huberi naerivat suud, äigas siis käega üle näo ja urises häälega, millest kuuldus nagu raugewa kõue kauge kaja:

„Sa heitfid siis minuga nalja, Konrad?“

„Näib peaaegu nii olevat,“ irvitas Huber. „Mis ma sinuga siis pidin peale hakkama, kui sa kahte tüdrukut korraga ütlesid armastavat! Sa oled säärasteis asjus poisike, ja poisikestega võib ometi nalja heita, iseäranis, kui sel on tulus otstarve. Ja tulus otstarve oli sel kahel sihil — minu kui ka minu kohta.“

„Kuidas minu kohta?“

„Nüüd aga ära arva, et ma heidan taas nalja. Nüüd räägib sinuga tõsine mees ja õiglane sõber, kes sind tahab aidata, ilma et ta iseennast unustaks. Ma tunnen neid raskesti, mis Bertast taganemine sulle kaasa toob. Tüdrukul saab sinust kahju olema, ta saab palju nutma ja kaua õnnetu olema — mis sa arvad?“

„Wäga tõimalik,“ vastas Lutz rõhutatult. „Sa mis siis?“
„See muidugi waetwab sinu head südant. Kaastundest
fooviksid ja vististi, et ka Berta oleks õnnelik. Kas ma
effin?“

„Ei.“

„No waata, siis tõdin mina abi anda. Ma kofin sinu
mahajäetud pruudi.“

„Sina, Konrad?“

„Miks mitte? Armastusest ei tee ma seda mitte —
ma matfin oma esimese ning viimase armastuse Reini ääres
maha. Uga jõukaks meistriks tahaksin meeleldi saada. Ja et
see nüüd, kus sina taganed, tõimaldub — miks ma ei peaks
fuldwillaku-oina sarwist finni hakkama? Iseäranis weel, kui
ma seega sinule tõdin head teha... Wõi arivad, et Berta
ei tõta mind wastu? Seft et olen wähem file poisks kui sina?
Ura karda! Bertal pole enam palju walida ja ma meeldin
ta wanadele. Ka pole laitust mu wana ja ausa kodaniku-
seisuse kohta leida. Sa näed, kõik on korras. Ainult sinu
luba puudub weel. Ja nagu lood praegu seisawad, ei karda
ma, et mulle seda keelad.“

„Kuule, Konrad, see on wist uus tembutus.“

„Mitte põrmugi. Minu käsi selle peale.“

Lutz tunnistas sõpra nüüd jälle tüki aega, aga see tõlla-
nägu jäi tõsiseks nagu apostel altari-pildil. Ta pilgust ja
palgest polnud muud lugeda kui seda, mida ta suu wäitis.

Sigupärast polnud lugu ka nii tõewastane. Miks ei
pidanud Huber sedasama ihalduswääriliseks pidama, mis
Lutzki? Miks mitte sama eesmärgi poole sõudma nagu te-
magi? Ta oli senini tagasi hoidunud, seft et ta nägi teise ees
olewat. Nüüd aga märkas ta, et teine teelt pöördub; ta
tõditis lootust. Et teist rutemini otsusele tuupida, mõtles ta
tänafe kawala tuleprootwi wälja. See läks korda — rada
ta ees oli korraga waba. . . Et teda wastu tõdetaks, selle peale
tõdis ta kaunis julge olla. Huberist peeti äris ja meistri pere-
fonna-s palju lugu. Teda tunti kui usinat ja osawat töölist ning

kainet ja forralikku inimest. Et ta oli põline kodanik ja välismaa sakslane, see aitas kaalu rõhuda aiwa tema tuluks.

„Minugi pärast, kui see mitte jälle ogar nali pole,“ urises Matias wiimaks, kuna ta parem käsi wajus lödvalt põlvele.

„Sa ei tee mulle mingifuguseid takistusi?“

„Ei.“

„Sa lõpetad oma endise pruudiga warsti kõik wanad arwised?“

„Ja.“

„Ning hakkad uuega sama peatselt tegema selget lepingut?“

„Ega mulle muud nõu jää.“

Nüüd ei silitanud Huber enam lõwi kollast lakka, nüüd asus ta tema kaela ümbert finni ja istutas talle niiske mušu ninaotsale.

„Iha Peterson, kuus pudelit õlut!“ karjus Huber. „Meie Lutziga võitlime suure loosi!“

Nad istusid mõlemad suure häärberitoa otsas olewas tillufeses kambris, kus ainult üks laud oli, ükfinda finnise ukse taga. See pärast jäi Huberi õlletellimine kuulmata, seda enam, et häärberi-isa einelaud asus ühes alumisel forral olewas ruumis, kuhu wiis suurest föögi- ja joogitoast madal trepp. Uga sellidel oli hüüdmise kõrival weel muu tellimiswahend. Huber tonkis saapakannaga kuus forda tugevasti ja pikkamisi wastu põrandat. Mõne aja pärast awanes uks ning sisse astus wäike, wimmuturjaline mehike, wäriwiline topfuga öömüts peas, puust kingad jalas, sinine lakaga põll ees ja suureruuduline woodrita kuub seljas. Kummaski käes kandis ta kolme õllepudelit. Nähes, et lauas istuivad ainult kaks selli, ajas häärberi-isa suu kentsakal häämastusel pärani lahti.

„Kas siis teie mõlemad tahate weel kuus nua laket pista pintslisse?“ küsis ta tüfedal kõnewiisil, mis nii tuttau igale häärberi-külalisele.

„Miks mitte?“ wastas Huber.

„Teie mõlemad — Huber ja Lutz? — Püha ristike, siis pean ju töövoorimehe tellima, kes teid pärast koju toob!“

„Ole mureta, isa,“ naeris Huber, „me joome sinugi laua alla, kui me kord dieti peale hakkame. Waata parem järgi, kui palju sul all seda lafet veel tagavaral on, ja kanna hoolt, et meid siia wagufasje nurka keegi ei tule tülitama. Me peame nimelt sõjandü.“

Kuna ivanamees peab ivangutades jälle minema läks, kallus Konrad klaasid uuesti täis, lõi Matthiasega kofku ja hüüdis rõõmsasti:

„Härra Oskar Brandti tertwifeks!“

Lutz wõttis klaasi suu pealt tagasi.

„Mis see tähendab?“

„See tähendab, et härra Oskar Brandt saab kord meie meistriks, kui jumal talle meelt ning mõistust ja natuke õnne annab.“

Lutz pani klaasi puutumatuks lauale.

„Nüüd lõpeb aga hobusegi kannatus!“ hüüdis ta. „Praegu tahtsid ju sina meistriks saada!“

„Tahan weelgi, kulla Mati, aga ma ei taha mamsel Berta Wittelbachi. . . Sel hetkel, kui isa Peterson tõi õlut, ilmus mulle mu Gusteli waim Reini äärest, hoiatas mind oma fooljanäpuga ja ütles: „Konrad, ä'ä ole eefel, et selle wintske ning tige da tüdrukü pärast minule truuduse murrad! . . . Ja ma ei tahagi eefel olla, Mati.“

Mati sülitas.

„Sa wedasid mind siis weel kord ninapidi, ja mina lammas uskusin jälle!“

„Tegin ju ainult wastuproowi, armas sõber,“ wastas Huber kuitwalt. „Tahtsin näha saada, kui sügawad juured on su tunnetel Berta wastu. Täielisele selgusele tahtsime ju täna õhtu jõuda, ja ma rõõmustun, et see meil korda on läinud. Sa kas tead, millest ma weel saadanliikü meelethead tunnen? Gest karistusest, mis ootab Oskar Brandti abielus. Selle on ta aufasti pälwinud — niisugune salakoi, niisugune

kahepaitne ilalaffuja, niisugune töölistefoorija!... Ma usun, nüüd võime tema ja ta tulevase teriviseks juua?"

„Kust ja siis nii kindlasti tead, et Berta tema tulevaseks saab?“ küsis Lutz, kui nad olid klaasid tühjendanud. „Senini pole ta mamsel Wittelbachi ees mitte armu leidnud.“

„Ma ei tea midagi, aga ma aiman seda,“ vastas Konrad, „sest ma tunnen Oskar Brandti. See mees jõõb enese nagu tõuf puust läbi — pikkamisi, aga kindlasti.“

Sutule tuli nüüd waheae. Kummalgi oli omade mõtetega tegemist. Wiimaks ohkas Lutz nii sügavasti, et Konrad ajas kõrvad kikki.

„Ja, ja, sul seisavad nüüd tõsised tunnid ees,“ ütles ta heatahtliku pilkuga. „Esmalt palavi lahing lendmaduga ja siis midagi, mis sinusugusele kääpardile veel raskem — tuuvisefe püüdmine. Rahju, et ma sind seejuures kuidagi ei saa aidata! Pulma-peataie eest teeksin seda heameelega.“

„Olen nüüd kääpard võdi mitte,“ ütles Mati selle õiglase, südamest tulevava häälega, mis Huberile nii väga meeldis, „aga minu naha sees ei tahaks sina ega keegi teine praegu naljalt olla. Mõttele ometi järel, Konrad! Ma murran oma mehesõna, ilma poolegi teadmata, kas see, kelle pärast ma seda teen, fallib mind ilma otjaski. See on ju arivete gemine ilma peremeheta. Veel enam: see on murdivargus ilma mingi kindlama saagilootuseta — ivargileminek võimalikul viisil tühja tupp!“

„Kuule, Mati,“ vastas sõber, „sa kas oled katvalam ärimees võdi veel tottram kofilane, kui arivafin. Esmimesena mõtled: Pareim ivarblane pihus kui tuuvisefe katufel — muidu ehk jään mõlemaist ilma —“

„Ei, nii ei mõttele ma mitte,“ hüüdis Lutz elavalt wahele. „Mul on ainult raske ilma fundiiva põhjuseta teha ivarblasele häda, ja see fundiiv põhjus puudub, kui tuuvisefe minu lähenemisel katufelt lendab.“

„No, kui sa seda kardad, Mati, siis on minu teine oletus õige: sa oled veel tottram kofilane, kui arivafin. Sni-

mene, kas sul ei ole siis filmi peas? Kas sina ise siis vähem nägid, kui meie teised majas, kes me ainult kõrvalt vaata-sime? Ma tahan kolm nädalat süüa aiwa hõõvivilaaste ja faepuru, kui su tutvike sulle hõlma ei lenda, niipea kui aga näpud suhu ajad ja vilistad.“

„Sa loodad seda tõesti, Konrad?“

„Ma tean seda, ma annan oma pea selle eest! Tüdruk, kes on kõigi vastu jääpurikas, aga sedamaid lööb hõõguma, kui ta ühe paljast varju näeb — see tüdruk on noppimiseks küps — muidugi sellele ühele. . . Ma tohin ometi eeldada, et sa mõistad, kes see üks on?“

„Sa teed mu südame natuke fergemaks,“ vastas Lutz mõttes. „Aga hirm on mul siiski, Konrad, suur hirm lend-mao kui ka tutvikese eest! Sul on õigus, ma olen niisuguseis asjus poisse. . . Ole ometi hea mees ja anna mulle nõu, kuidas pean kõike seda peale hakkama, mis mul on teha.“ Ja Huber märkas, kuis Mati seejuures punastus nagu noor neitsi.

Huber püüdis, kuigi see tal ferge ei olnud, tõsi näoga aru pidada.

„Sa ei julge siis aivalikult kummagi ette astuda ja oma südant, nagu ferd ja kohus, välja puistata?“ küsis ta.

„Nende ette astuda ehk julgeksin, aga ma ei tea, mis-fuguste sõnadega ma neid kõige paremini võiksin muhendada.“

„Siis kirjuta neile,“ pani Huber ette. „Astu esimene samm kirjaga, siis on kõnelemine pärast lihtsam. Muidu on peaegu karta, et Berta teeb oma sõnade, kõige pealt aga pifaratega sinu pehmeks, ja seda ei tohi fündida. Kirjutada, ja argpüks, ometi julged?“

„Ma loodan,“ naeratas Mattias, „ja ma mõtleksin juba ifegi selle peale. . . Sa tead, Konrad, et mind saadetakse tuleval nädalal kolmeks kuni neljaks nädalaks mõisatesse tööle. Mis sa arvad, kui kirjutaksin neile maalt?“

„Tore!“ hüüdis Konrad. „Sa oled siis tormide eest, mis su ilmutused sünnitavad, ise pelus, ja kui jõuad tagasi,

on marutuuled sedatvõrt raugenud, et nad find enam ümber ei puhu. Tõesti, sinusugune fosilane peab armastuseasju iffa faja tversta tagant toimetama! . . . Sa nüüd lafe endale feft õnne footwida, et kõif lähets hästi. Terwifeks, ja õpipoijs fosilaste seas!”

Nad jõid oma kuus pudelit õlut aegamööda ära ja fattufid üsna ülewasfe meeleollu. Lutz tundis rinna forraga nii imekerge olewat. Kõif, mis feal rõhunud ja pakitsenuid ja torkinud, oli kadunud. Nad feltfifid wiimaks weel suures toas teiste fellide hulka ning Lutz naeris fudamest ühe ja teife hambamehe naljade üle. Niisugufeid hambamehi ja wiguriwänte leidus igas häärberis. Enamasti olid nad kõivad joojad ja elus panetanud rändajad. Oma naljade ja peiarijuttudega püüdsid nad teistelt keelekastet teenida, feft nende eneste taskud olid tawaliselt tühjad.

Suures häärberitoas oli kõifugufeid nägufid ning fujufid näha — algupäraseid ja igapäewaseid, meelditwaid ja mitte-meelditwaid, faastunnet äratawaid ja ilguft tekitawaid. Ruumis, mida ainult paar raswafüünalt walgustafid ja mille üle paks, fiibe suitsupilw heljus, istufid föögi ja joogi wõi ka tühjade katmata laudade juures kas rännakult tulnud reifufellid, kellel rõiwaste asemel ainult weel räbalad seljas ja jalandude asemel nende ülemifed jätifed jalas, wõi feftwas töös olewad forralifud mehed, kelle wälimus aivaldas teatawa määrani peenuft ja uhkufki. Seal oli nälgunud, uttunud nägufid aukuwajunud filmadega, fugemata juustega ja wanunenud habemetega, kui ka prisfuid poisfe punaste põskede ja wiiffitud wurrudega. Siin ajas mõni nokastanud fuu jämedaid, nilbeid sõnu wälja; feal puhufid teifed sõdrifestes tõfift ja mõiftlikku juttu. Üks naeris hirnudes, teine wandus ropusti, kolmas fumistas tafafefi laulda, neljas haigutas wõi tuffus laua ääres. Riidu ei tulnud palju ette. Kõige tooremagi hinge külge oli sõlmunud otfufe feda fidet, mida ühifed tulud inimeste wahahe heletatwad; pahuraimagi meele peale mõjus ühifufe- ja ühendufeade nagu nägemata wajutis ja tõmbas wennastades

fofku jafslase lätlase ja eestlasega, katoliiklase protestandiga, riukufe rahuarrestajaga.

Eutz ja Huber lahkusid häärberist üsna hilisel tunnil. Mõõ eeskojas lugesid nad mustadelt tahtlilitelt tikutule abil meistrite ja sellide nimesid, kellest otsisid esimesed tööliisi, teised aga tööd. Niisugused kuulutustahvlid, mis aitasid tol ajal tööturgu tööandja ja töövõtja vahel korraldada, rippusid igas häärberi-eeskojas. Võudis teisest linnast tulnud sell häärberisse, siis pandi ta nimi kohe tahtlile, ja meister, kellel selli waja, wõis seda sealt lugeda; ei leidnud meister omale häärberis olemasist sellidest soovituid töölist, siis ta kirjutas oma nime tahtlile, ja töötta sell, kes peale seda tuli häärberisse, wõis minna ennast paksuma.

„Ahah, Wittelbach otsib weel kahte selli,“ ütles Huber, kuna ta tikis oma meistri nime peal hoidis. „Selle mehe äri lööb tugevasti õilitsema ja seejuures pole fina, Eutz, mitte süütu. Nabikael oleks ta, kui ta sind kord kuninglikult meeles ei peaks! Ta wõtab ju nüüd sülega fiske, kus ta enne pihuga wõttis... Ptüi, kurat, et see kõik kord säärasele libahundile peab saama! Kui ma mitte see narr ei oleks, kes olen, ma kifuffin tal saagi weel lõugade wahelt ära...“

Eutz ei lausunud sõnagi.

Tunnistas ta ehk salaja ka ennast narriks? Sülitas ka tema sügawas südamepõhjas sappi, et rasivane saak, mis tal juba kõwasti küünes olnud, selle kaivala wariitseja lõugade wahetele pidi kaduma?

Põhjust oli tal selleks.

Mees, kes praegu häärberist astus, oli sinna waranduse maha matnud, mille suurus pidi ajama iga selli pea kihama. Ja rahaga ühes oli ta maha matnud kõik kuldseid unenäod auft ja kuulsusest ning fergeest, lõbusast põlwest. Mis teda ootas, oli töö, ainult töö, ning hall mure.

Mis sai ta wastu sel wahetusel?

Seda ta ei teadnud weel õieti.

Ta wahetas hea õnne peale.

Lõppartve.

Matias Lutz'i lootus sooritada piinlikku taganemist Bertast firjalikult, pidada võitlust ivarjatud paigast ja kaugelt eemalt, läks paraku luhta. Päev enne seda, kui ta sõitis maale, ühel pühapäeva-hommikul, sai ta Liisa kaudu mamsel Wittelbachi käest kutse ilmuda üles meistri eluforterisse. Ispan ja emand olid läinud firikusse, jättes tütre, kes ivabandas ennast peatavaluga, ükfinda koju.

Selli südames tärkas kõhe paha aimdus. Ta oli tänast päeva juba ette kartnud, sest Berta jäi viimasel ajal sagedasti firikusse minemata, et kõhata peiut ivanemate äraolekul. Pealegi teadis ta seekord, et Matias pidi homme sõitma pikemaks ajaks ära. Lutz oli juht uksest astumas, et kodust põgeneda, kui Liisu selle salateatega ta finni püüdis. Üri-feseks käsitles ta kawatjust lasta tüdrukut ivaletada, et teda pole kodus; aga ta tundis Liisa ees sellest häbi ning otfus-tas ivastu võtta, mis saatus talle määranud.

Mamsel Berta teretas teda võõrastetoas oma võl-iwaima naeratusfega. Neiu oli filmahakkawalt elegantfes püha-päewaehthes, juuksed moodfaks soenguks tehtud ning nägu, millest loitsid filmad haruldase läikfega, kergesti roofastatud ja puuderdatud. Kes teda nõnda nägi, pidi tunnistama, et Berta Wittelbach ei kuulu iwälimuselt iwel sugugi viimasfesse liiki Tallinna kodanikutütarde seas. Matfsefamalt riides käia oskas ta kahtlemata, kui nii mõnedfi teifed.

Mamsel Wittelbach firutas peigmehele sooja, innufalt

pigistatava käe wastu, ja ta elatwad filmad heitufid s ugaewa, usutatwa waatega noormehe rahutule näole. Terwe pilliveke magufat lõhna l oi Mattiasele meistrilitre r oivist wastu. See lõhn  rritas teda, ent siiski hingas ta seda himuralt.

„Mati, oma sõna ei ole sa siamaani weel ikka lunastanud,“ algas mamsel Berta sõbralikult nokkival etteheitel.

„Misfugust sõna?“

„Seda sa enam ei mäletagi?“ ja neitsi Wittelbach  hwardas näpuga. „Sa tahtsid ju papalt wälja uurida, kuidas tema meie asjast n uud mõtleb.“

„Seda tegingi — alles paari päewa eest,“ waletas Mattias mehifelt.

„Sa fellest ei tea mina midagi?“

„Ma ei tahtnud sind kurwastada. . .“

„Kurwastada?“

„Sa, sest sinu isa w ljendused ei jätnud mind kahe-wahele, et meil kummalgi ei ole midagi loota.“

„Kas tõesti?“ küsis Berta imelikult rahuga. „Minu isa andis sulle märku, et ta sind mitte wastu ei wõtaks, kui sa minu k tt läheksid paluma?“

„Sa, Berta. Afsnes nõnda oli tema weidi keerulisi sõnu mõista. Sa ma arivan, et me hästi teeksimine, kui endid m t-tega hakkafime harjutama, et kõik on otfas, et me peame oma plaanid ja unenäod maha matma. Sinu wanemad on praegu sama kindlasti meie  henduse wastu kui ennegi.“

„Mati, sa waletad!“

L age, mis oli Berta filmadel n uud, polnud enam n iduiv, waid k rtwetaw, p letaw.

„Miks sa seda arivad?“

„Sest et ma tean, et minu wanemad m tletwad teisiti. Ma lassin sinu just fellep rast üles kutsuda, et seda r dumu-sõnumit sulle teatada. . .“

„Kuidas?“

„Meie ühinemise wastu ei olnud mitte nii wäga papa kui mamma. Sa mamma andis mulle eile õhtu selgesti märku,

et nad oma vastupaneku nüüd jätaivad. Kas tead, mis mamma mulle ütles? Ta ütles sõna-sõnal: „Tule jumal appi, ega me võdi minna oma tüdart Lutzile pakkuma, kui ta teda ei tule küsima! Ta pole meile oma kosjandust veel sõnagi lausunud, ei otsekohe ega mõistu. Kui me teaksite, et ta sind tõesti armastab, ja kui ta meile ise seda tunnistaks — wabest jõuaksite siis wiimaks teisele otsele kui senini... Mis ja selle kohta ütled, Mati?“

„Smelik meelemuutus!“ ohkas Mati sügawatst südamest, kuna ta filmad jooksid pörandat mööda ringi.

„Smelik? Minu meelest wäga loomulik,“ seletas mõrsja lõikawalt. „Me lootime ju kindlasti seda meelemuutust, see oli meie troost ja julgus kogu wõitluses...“

Matiias nägi, ta ei pääsenud enam otsest sõna eest. Lõpparwite tegemine senise mõrsjaga oli waremmini tulnud, kui ta mõelnud ja soowinud. Veel pidas ta lühikese sijemise wõitluse, siis waatas neiuale kindlasti silma ja ütles:

„Anna mulle andeks, Berta, aga ma ei wõi sinu wane-mate ette ilmuda, et sinu kätt paluda. Ka minu meel on wabajaal muutunud.“

Neiu Wittelbach jäi talle otse wahtima, nagu poleks ta tema sõnadest õieti aru saanud. Minult kolletu kahwatus, mis lewis pikkamisi üle ta näo, ja ta kitsaste huulte waewalt hatwatsetaw wärin ilmutasid, et ta oli teda siiski mõistnud.

„Mati!“ karjatas ta siis äkitselt ja hüppas püsti, nagu oleks teda noaga torgatud.

Ka Matiias tõusis istmelt. Ta astus neiu juure, wõttis ta kitsa, jääkülma käe pihku ja fosistas alandlikult ja paluvalt:

„Ma tean, see on halb minuist, mis ma teen, ma tunnen enese süüdlase olewat, aga ma ei wõi teisiti. Ma tahan sinu wastu ennem nüüd walelikuks jääda, seda tunnistades, kui terve eluaja salaja waletaba. Meie abielu ei kujuneks mitte õnnelikuks, seepärast astun tagasi. Nimeta mind sõnamurdjaks, aga anna mulle mu sõna tagasi.“

„Mispärast?“ tuli teine lühike karjatus neiu suust.

„Sellepärast, et meie vahel abiellumiseks puudub vastastikune armastus,“ kostis Lutz rahuga, millest ta isegi oli hämmastunud; nüüd, kus ta kehet võitlust seisis, kardetud hetkele otsekohefekt filmi vaatas, leidis ta korraga julguse ja sündsaid sõnu rohkem, kui ta uskuda võinud.

Viimase tõuega virutas Berta ta käe tagasi. Nägu ja filmid, millesse Matias nüüd vaatas, tuletasid meele kurja inglit pildil, mis rippus seal akna vastas seinal.

„Nurjatu kelm!“ tungis mamsil nagu kinnipitšitatud kurgust. „Alles nüüd leiad, et meie vahel puudub vastastikune armastus! Terive aasta, mis oleme pruut ja peigmees, ei teadnud sa seda mitte. Kust tuli sulle see teadivus siis nüüd korraga?“

„Ma olen ennaft proovinud, Berta. Ma võin sulle finnitada, alles peale rasket võitlust jõudsin avastusele, millest praegu kuuled. Kui olen saanud sõnamurdjaks ja äraandjaks, siis tuli see sellest, et ma ennaft waremini küllalt ei tunnud. Mida ma armastasin, oli sinu vara, mitte sina ise. Matu kelm oleksin aga just siis, kui võtaksin sinu ainult su vara pärast ja vaeletaksin sulle siis mehearmastust iga päev ette.“

Berta hakkas naerma. See oli iseivärki roostetanud ja fapi fisse kastetud naer, mis põletas ning haavitas kõrva.

„Tislerifell kõneleb sest nõndanimetatud ‚f ö r g e m a s t i‘ armastusest, endine külapoiss mängib idealisti ja romantikut, nagu neid klasifikalises luules kirjeldatakse — see ajab ju eesligi suure häälega naerma!... Kui juba õiglane tahad olla, siis ole seda vähemalt täiesti! Tunnista ometi üles, et sa paljas narts oled meeste seas, et sa kohe meele ja mõistuse kaotad, au ja häbi unustad, kui sulle keegi naisolend võrgutades vastu naeratab! See võõras tüdruk täis katvalust ja fiimalust, kes elas paar nädalat meie katuse all, on su pea ajanud segamini, sest et sa iseloomult nii nõrk ja väeti oled, ja nüüd püüad mulle selgeks teha, et su meelemuutus tulnud

eneseproovimifest! Sa waene ei ole muud, kui selle wiletsa wõrgutaja halatsetaw õhter, tema saak!”

Berta suu ääre oli peen wiir rohkestawalget wahtu forjunud, kuna ta nõnda oma sappi waese patuse peale wälja kallask. Aga just Berta ülemäärane wiha, mis pani talle ifka teotawamaid, haatawamaid sõnu suhu, aitas Matiasse wastupanekut finnitada, ta rahu alaldada. Palju nõrgem oleks ta arwatavasti olnud, kui neiu oleks wõidelnud pisarate, kurbuse ja ahastuse ning hõrdate palwetega.

„Selle wõõra inimese jätame asjast hoopis kõrwale,“ wastas noormees rõhuga, „sest tema pole omalt poolt minu meele muutumiseks midagi teinud, tal pole kõigest sellest aimugi. Sa wõid julge olla, et tema ja minu wahel ainuifki sõna pole kuffunud, mis kuidagi õrnemate asjade poole oleks sihitud olnud, ja et meie wahel pole praegu weel mingit ühendust, ei salajas ega aivalikult, ja et ifeärans Leena kõige wõhematki pole teinud, et mind meele ga enda poole tõmmata. Sa teed temale suurt ülekõhut, kui teda nii raskesti ja nii inetult süüdistad. Kaeba minu peale, jätta see süütu inimene rahule!”

„Sa armastad teda?“ litfus Berta nähtawa waetwaga huulte wahelt wälja, ja ta hõäl oli nagu summutatud ägamine.

„Ja,“ wastas Matias selgesti ja kindlasti.

„Ning tahad teda kõfida?“

„Ja.“

„Aga sa oled minu! Ma ei anna sind priifsk!“

„Sa ei anna mind priifsk, teades, et ma sind mitte ei armasta —?“

„Ma ei nõua sinu armastust, ma suudan ilma selletagi läbi saada!“

„Ka siis, kui tead, et armastan teist?“

Berta surus mõlemad kõäd oma kitsa rinna wastu, otsefui tahaks warjata praegu saadud lahtist haawa.

„Ka siis!“ hõüdis ta imekitsaks tõmbunud nõõst.

Selline wifadus tegi Matiasse ometi weidi kõhmetuks.

Ta ei teadnud sedapuhku tõesti mitte, mida vastata. Ta hääli aivaldas juba tõusivat ärritust, kui ta viimaks lausus:

„Aga niifuguse abielu eest ei või ma vastutust enda peale võtta, sest ma ei taha meelega saada kurjategijaks. Ja vägisi ei võida mind ju ometi sundida midagi tegema, kõige vähem panna nii tõsist sammu astuma... Ma pean imetledes küsima: kas see on meister Wittelbachi uhke tütar, kes minuga nõnda kõneleb?“

Viimase lause mõju oli suurem, kui Matias oli teadnud eeldada. Berta nõksatas sammu tagasi. Ta filmade eest langes nagu kae, ta nägi forraga, kui kaugele ta kirglikus ärevuses oma seisuselise, kõige pealt aga oma naiseliku uhkuse oli unustanud. Seda pidi talle juba meele tuletatama! Ja et mätsaiv viha ja näriiv kiitvõus kõik õrnamad, pehmemad tunded ta põues maha olid surunud, siis sünnitas see uus haav, mis ta uhkus saanud, seal ka ainult mürgist, tulvavivat mõrudust.

„Ma tänan teid selle meeletuletuse eest,“ hüüdis neiu end sirgeks ajades ja kõrgilt, põlastavalt tema peale maha vaadates, „aga seda polnud tarvis. Berta Wittelbach võib ennast filmapiiguks unustada, aga ta toibub ise jälle meele mõistusele. Ja nüüd on ta toibunud!... Isand Suts, ma kahetsen südamest, et ma seda mitte ivaremini ei teinud, mis teen täna ja mis on teiesugusele külast tulnud elukale ainult omane: seal on üks, isand Suts!... Pidage meeles, et Berta Wittelbachil ei ole tarvis teie kätt ega armastust kerjata; seks on ta ikka veel Berta Wittelbach ja mitte mõni toatüdruk, mitte mõni saunaeide tütar, mitte säherdune kaup, keda ema siiski-rätku ja ivaka ivilja eest noortele elumeestele müüb. Teie olete omale õige naise välja ivalinud, — ainult niifugune võib teile kohane olla!... Ja nüüd veel kord: seal on üks, isand Suts!“

Ta pööras selja ja ivuhises uhkelt nagu paabulind teise tuppa.

Matias seisis hämaralt paigal. Raskest sõnad, mis teda

ennast puutunud, jätsid ta faunis külmaks; aga kuuldes musta laimduft, mis fadas Deena peale maha, tundis ta, kuidas kuum veri talle pähe tõusis, ja ainult waetwaga suutis ta endas süttiwat ägedust talitseda ning meeles pidada, et tal on tegemist wihasse, tasuhimulise naisterahwaga, kelle plahwatufes ta teatud määral ise oli süüdi. Nõnda siis kehitas wiimaks õlgu ja pöördis sõnalausumata uffe poole. Ta wõdis ju õieti rõõmustada, et lugu nii lühidalt lakanud, olgugi pigi- ja wääwliwrahe all.

Waevalt oli Lutz aga üle läwe astunud, kui toast kostis hele karjatus:

„Mati!“

Selles hüüdes polnud enam sappi ega mürki; see oli armastawast südamest pigistatud palwe. Aga Mati ei pannud seda meelega tähele. Pidi ta nüüd ka weel pifaratewihma alla jääma? Seal oli ta seisuford, nagu wõdis aimata, palju piinlikum. Seepärast lükkas ta uffe enese järel tugevasti finni ja astus ruttu trepist alla.

„Mati!“ fajas toast weel teine hüüe, aga põgeneja ei kuulnud seda enam; ta ei näinud ka, et uks tema järel lahti kisti ja kaks ahastawat filma teda eeskojast, trepilt asjata otfsid.

Berta Wittelsbach wankus sohwa juure ja langes nuukfudes sellele kummuli. Ta nuttis mõned minutid kirgliku inimese ägedusega, framplikult wärisedes. Siis kargas äkitselt üles ja ruttu, nagu oleks nägemata leef ta pifarad imenud, kuitwasid ta märjad filmad jälle. Ta pikk, kõhn käsitwars firgus rusikat raputades uffe poole ja ta kitsaste, ivereta huulte wahelt tuli hääleta kahin kuuldaawale.

Keegi ei kuulnud, mis ta ütles.

Wahest ta ei kuulnud seda isegi.

Särgmifel hommikul wara sõitis Matias Lutz ühe wanema õpipoisiga maale, ilma et ta Bertaga weel ford oleks kokku puutunud.

Konrad Huber waleprohwet?

Matias Lutz'i töö maal wõttis rohkem aega, kui ette oli arwatud. Tal oli esmalt ühes hiljuti walmsis saanud uues härrasmajas, Eõuna-Harjumaal, peenemaid dekoratiivseid nikerdustöid teha ja siis kahes naabermõisas antiikseid mööbleid parandada ning üle poleerida. Hafatufel ülesantud tellimistele lisati aga kõikjal uusi juure, sest felli ofaw ja maitsekas töö kutsus üldise kiituse esile, ja nõnda jõudis Lutz alles poolteise kuu pärast Tallinna tagasi.

Head tuju ja karastatud teriwist ei toonud ta maalt mitte kaasa, seda märkas sõber Huber kohe. Mati oli läinud kõhne-maks, ta filmade ümber seisis uneta öid ilmutawad warjud ja otfaesist kattis taoti nagu nägematu pilw. See nähtus pani sõbra wõõristama. Mis asi wõis talle tуска teha, misfugune mure ta südant muljuda? Kahetses ta wahest sündmust, mis siin majas kuue nädala eest tema ja meistri tütre wahel oli aset leidnud?

Huber otfustas kohe endale selguist muretfeda. Piisa lahuse-oleku tõttu oli sõber talle weel armsamaks saanud kui enne. Pärast õhtusööki hakkas ta Lutz'i käe alt finni ja wiis ta wälja wärske õhu kätte.

„Sul on midagi pihtida, Mati,“ algas ta.

„Miks sa seda arwad?“

„Sinu loojaläinud nägu ilmutab fellefarnast.“

„Sul wõib õigus olla,“ õhtas Lutz. „Mu nägu on läinud fellepärast looja, et ka kõik muu looja on läinud.“

„Ka kõik muu? Seda ma ei mõista. Mõni waetwab ju hinge, et ja Berta Wittelbachi looja lahkisid minna?“

„Ei. See on unustatud. Meie wahe on selge, ja sellest on mul hea meel... Aga meie peame kuhugi sisse astuma, kus tulewalgust on, siis võid ise mu hingeolu üle otsustada. Seda puhku ütlen sulle ainult, et ja oma pea oled kaotanud...“

„Mina oma pea? Seda ei tunne ma sugugi. Küll aga arwan märkawat, et minu pea jälle ford on kadunud... Astume sisse.“

Nad olid, mööda Dunkri uulitsat alla minnes, Kullasepa uulitsa nurgale jõudnud ja seisid siin väikeste madalamat liiki joogimaja ees. Teades, et selles on suurema joogitua kõrval veel kaks pisukest, päetval pimedat kambrikest, kus eksitamata võis istuda, astusid nad sedamaid sisse ning leidsid õnneks teise tühjana. Istet võtnud ja õlut tellinud, tõmbas Lutz põuetaskust ühe kirjapöogna välja, ulatas sõbra kätte ja ütles häälega, mis oli ainult allaneelatud ohk:

„Eoe!“

Konrad waatas ruttu alguslauset ja sama ruttu allkirja ning hüüdis:

„Deena Baju käest! See on huvitatu!“

„Wäga huvitatu!“ fordas Matias niisugusel toonil, et sõber talle hämmastunult otja pidi waatama.

Konrad Huber aga luges:

Armas sõber! Wabandage, et ma Teile wiimasele kirjale nii hilja wastan. Aga ma pidin enesega kaua mõitlenu, enne kui sulle tohtisin wõtta. Seda kindlam on aga nüüd otsus, mis ma Teile wõin ette panna. Andke mulle armulikult andeks, kui see otsus Teid pahandab wõi haawab — ma ei wõi teisiti! Ma olen kõik läbi mõtlenud, kõik kaalutlenud ning jõudsin selgusele, et ma raskesti ülekohut teeksin, wastu wõttes teie kosja. Uskuge mind, meie elu ei oleks õnnelik. Minu süda, mis mind ilalgi pole petnud, ütleb mulle seda. Armas sõber, leppige

fellega ja püüdske oma nõu unustada. Ärge mõistke mind huffa, ärge waevake oma südant, waadake taine pilguga ringi, ja küll Te siis leiate, et õnn Teile mujalt wastu naeratab. Minult ühte kirja julgen Teilt weel paluda, nimelt seda, milles mulle andeks annate mu tänamatu wastuse ja mulle finnitate, et Te oma eksliku kawatfufe õnnelikult olete unustanud.

Oma kõige kallima sõbra kätt pigistades

Seena Baju.“

Huberi nägu oli kirja lugedes pikaks ja ifta pikemaks weninud. Ta hoidis paberilehe tulele nii lähedale, otsekui ei juudaks ustuda, et ta filmad loetwad õieti. Ta kui ta lugemise lõpetanud, hakkas ta uuesti otfaft peale ning luges nüüd poolwalju häälega, et ta kõriw kuuleks, mis seisab paberil.

„Nüüd jõugu mind aga rotid elufalt!“ hüüdis ta siis punetatwal näol, kuna ta käfi kirjaga wajus lõdwaltpõlwele. „On siis sellist ilmas enne kuulnud! See tüdruk on lihtfalt mõistufe kaotanud!“

„Tema kirjast kõneleb minu arwates wäga selge mõistus,“ heitis Dutz norus peal wähele.

„Siis pole see firi tema kirjutatud!“

„Seda arwastin minagi efiotfa. Aga mul on temalt weel üks firi, mis tuli waremalt, ja nii nägin mõlemaid wõrreldes, et neid üks ja sama käfi on kirjutatud.“

„Mis ütleb ta sulle siis esimeses kirjas?“

„See on tühine sõbrafiri — wastus minu esimesele samajugufele kirjale, milles ma oma südameasja weel ei ilmutanud. Ma tahtfin temaga esimese täiesti füütu kirjafefega ainult ühendusfe astuda, teda ette walmistada. Wäga kahtlane oli mu meeleft juba feegi, et ta wastused mõlemate kirjade peale tulid nii hilja, alles paari nädala pärast. Wiimase wastufe fain waewalt paar päewa enne kojufõitu... Sa näed nüüd, Konrad, et oled mulle olnud waleprohwetiks. Poolteife kuu eeft andfid oma pea pandiks selle eeft, et tuwike tuleb, kui aga

vilistan. Nii põhjalikult võisid sinagi effida, sina, kes sa mind nimetasid õpipoisiks sääraste asjus, ise aga tahtsid olla meister.“

Huber hüppas püsti ja katvates näilikut äretuse pärast edasitagasi hõkata jooksma. Aga ära nähes, et ruum selleks liiga kitsas — ta oleks tõuganud igal sammul vastu seinu —, wajus ta ägades toolile tagasi.

„Sa ma ütlen sulle — ta armastab sind siiski!“ hüüdis ta ja lõi rusikaga lauale. „Ma lõikan oma nina näost ja annan weel kord pea pandiks, kui ma mitte dieti ei näinud. Waheajal peab olema midagi juhtunud. Ta on kas kellegi teise poole lõõnud või ta seisab mingi salajase mõju all, mis teda sunnib sinust taganema. Dige asi see ei ole, või ma peaksin ju olema fõge — weel fõgedam kui sina ise.“

„Sa tahad wägise olla ilmeksimatu, Konrad,“ ütles Dutz. „Sa usud oma filmi rohkem kui tõde ennast, ehk küll wiimane sul nüüd on must walge peal käes.“

Huber luges kirja weel kord pikkamisi ja uurimisi läbi, nagu püüdes ta ridade wahelt otsida, mida ta ridade sees ei leidnud. Wiimaks hüüdis, nagu oleks ta tõesti ühe lootusekiire tabanud:

„Aga siin pole poole sõnagagi öeldud, et ta sinu vastu midagi ei tunne, et ta südamekalkusest sinu kosja tagasi lükkab. See on minu arust kahtlane.“

Aga Matias naeratas nukralt ja wastas:

„Minu arust on see üsna loomulik. Ta ei taha mind haawata niifuguse otsekohese, kareda tunnistusega, seks on ta liiga õrna loomuga inimene. Aga kirja terwe siis annab ju selgesti märku, et just puuduw vastuarmastus ta fulge on juhtunud. Sätame kõik mõistatamise, fõber, — asi on otjas.“

Sõna „otjas“ lõi Huberile uue äretusehoo.

„Sa tahad siis selle otjusega lihtsalt leppida ja waguastati nurka pugeda?“ hüüdis ta. „Kas tead, mina ei teeks seda mitte!“

„Mida sina siis veel teeksid?“

„Wähemalt astuksin temaga sedamaid ühendusse ja püüaksin teda panna suuga seda tunnistama, mis ta kirjast ütlemata on jätnud. Naistel on ju vahel pentstikud tujud ning arvamised, mille ajal ja mõjul nad raskeid otsuseid teevad, mida nad pärast kahetsevad. Sul ehk läheb korda puhuda tema põhjus ümber. Wähemalt katset peatksid tegema, ja mina tahan hoolt kanda, et see sünnib.“

„Ma kuulan sinu sõna, sest mul on kahju tasta ilma jääda,“ vastas Lutz nii kurtvalt, et see lõikas Konradil südamest läbi. „Mis nõu sa mulle annad?“

Huber mõtles järgi.

„Me homme on pühapäev. Kirjuta talle veel täna õhtu ja kutsu teda pühapäevaks jalutama. Te võiksite teha pikema käigu linnast välja, sest wabas looduses olla niisuguseid asju kõige kohasem harutada, ütlevad asjatundjad... Kas tal peaks pühapäeviti prii aega olema?“

„Wististi, sest ta mainis oma esimeses kirjast, et tema härrased olewat praegu välismaa-reisul ega jõudwat enne selle kuu lõppu tagasi.“

„Wäga hea. Minu esimene käsi on siis, et sa püüad temaga ühe homme kokku saada. Si jõua sa ise hästi joonele, siis võid minu nõu ja abi peale julge olla. Sa nüüd — pea püsti! Minu arvates pole veel kõik kadunud.“

Nad tegid minekut. Alles teel andis Lutz sõbra wiimase aivalduse peale wastuse.

„Minu lootused on wäga kokku kuitanud,“ ütles ta, „ja kas tead, mis otsusele ma seepärast olen jõudnud? Ma tahan peatselt oma pambu siduda. Minu töökoht ja kogu see linn ei meeldi mulle enam. Majas on mul waenlane, kes ei taha minuga ühes lauas enam süüagi — täna vähemalt oli ta iste tühi — ja sest saadik, kui mul see kiri taskus põleb, wihtkan ma teriwet Tallinnat; ta on mulle nagu kõrweks saanud, kus kannatan nälga ja janu. Wälja siit siis, ja wõimalikult ruttu!“

Huber ei kostnud midagi. Ta võis ju arvata, et tal endal oleksid praegusel puhul needfamaid tundeid. Enne kui nad Wittelbachi maja uksest sisse astusid, küsis ta ainult:

„Berta pole sinuga pärast suurt kokkupõrget enam mõtteid vahetanud, ei suusõnal ega kirjalikult?“

„Ei. Ta uhkus ei luba seda. Sa nõnda on ka kõige parem. Ma sooviksin ainult, et ta mind nii võaga ei vihikaks. See rõhub mu südant, sest mul pole senini vihamehi olnud.“ —

Matias hakkas, kui ta kirja neiu Bajule ära saatnud, pakitseval südamel pühapäeva ootama. Ahlasti kartis ta terivel laupäevalisel päeval äraütlewat vastust, mis aga õnneks jäi tulemata. Nad pidid Kadriorus kohtuma ja, kui sügisene ilm vähegi lubab, jala Kosele luitama.

Noor neiu ei jäänud ilmutata. Matias tundis ta kogust ja käigust juba kaugelt eemalt ära, ning waljusti tuksumo jüda tõusis tal kurku.

Noor neiu oli wälimuseft ruttu arenenuid linnalifeks. Ta kandis kübarat, moekohast soengut, kindaid ja päewatwarju. Ta ei tuletanud enam kuigi palju meelde seda tütarlast, kes, rätk peas, soome kingad jalas, komps käes, ligi kolme kuu eest Rasteaias Matiaase ees oli seisnud ja meister Wittelbachi juure teed küsinud. Noormees pidi imeks panema, kui wabalt ta liikus kes uues ilmingulaadis. Noorest daamist, kes temale praegu fergel, wäledal sammul lähenes, ei wõinud enam naljalt oletada, et ta kufagil popsihurtfikus oli lapsepõlwe mõõda saatnud ja senini alalifeft maal elanud, waid see oli ilus peen parema kodanikufeltskonna neiu, kes sirutas talle wäikefe käe mustas, kitsas kindas wastu.

Nad teretasid teineteist tummalt, ja et neil mõlemil tõusis kuum puna põske, siis nad pöörasid näodki kõrwale. Nad wahetasid mõne fifuta sõna alles siis, kui nad, suunda walmata juba paarfada sammu teineteife kõrwal olid kõndinud. Siis aga tuli see elawus nende üle, millega kohmetud inimefed endid kitsikufest püüawad aidata; nad leidfid forraga nii palju jutuwaineid, et nad ilma waheta ja üleminefuta ühe

pealt teise peale hüppasid, kusjuures nad waewakski ei wõtnud teineteise küsimustest ja wastustest selgesti aru saada. Muudugi kõneldi ainult igapäewaseist, ükskõikseist asjust, aga toonil, nagu oleks neil kes-teab kui suur tähtsus.

Wahel hariva waatasid nad kõrwalt teineteise peale, wõimalikult hoidudes sellest, et nende waated juhtuks wastastikk. Mattias pani tähele, et neiu nüüd, kus ta oli rahu kogunud ja esialgne puna ta palgelt tagasi walgunud, näis nagu wanemana ja küpsamana kui siis, mil ta teda wiimast korda näinud. Ta suu ümber ilmus taoti wäike wärisew jooneke, mis rikkus ta huulte pehmet õrnust, ja ta waates oli midagi, mis waakus nagu sügawa tõsiduse ja salajase rahutuse wahel edasi-tagasi.

„Kas tulite hea meelega, mamsel Baju?“ küsis Lutz äkki muu jutu seas.

„Wäga hea meelega,“ wastas Leena üsna rahulikult. „Ma istun ju alati kodus, pealegi tööta, ja see on igaw.“

Ta kõneles siis härraste kojutulekust, mida olewat paari nädala pärast oodata, ja juhtis jutu warsti Mattiase möödunud maaelule, misjuures ta põhjalikult järele päris, kus mõistates ta töötanud, kui kaugel need olewat, kust sinna sõidetaawat, kes nende omanikud ja misfuguseid töid Mattias seal teinud.

See otfitud ja fliski nii elawalt nauditud jutulõbu kestis kogu tee. Küll pakitses neil tänase kottutuleku õige põhjus südamel, aga nad mõlemad näitasid jeda sündsamale hetkele edasi lükkawat, lohutades endid seega, et seks on ju weel aega. Paistis, kui leiaksid nad paljast koosolemisest, teineteise lähedusest, sedapuhku lõbu küllalt ning kardaksid jeda tõsisema jutuaine läbi ainult rikkuda. Teineteiselt küsimata, kuhu õieti minna, olid nad alla Kadrioru merekaldale sattunud ja mõne aja pärast leidsid nad endid Piritä jõe äärest.

„Kas läheme üle?“ küsis Mattias.

„Minugi pärast,“ naeratas Leena.

„Kuidas meeldiks teile sõit jõel?“

„Ma olen kõigega rahul ja kõige eest tänulik.“

Rahutu agarusega walis Lutz, kui nad partwega teisele kaldale jõudnud, jõe äärest wäiksema lootsiku ja muretse trahterist fõõdatwat ning joodawat teemoonaks kaasa. Kuna neiu wõttis tüüri juures istet, pani noormees aerud tugewatel löökidel tegevusse, ja ruttu liikus ferge wene wastu jõe üles Kose metsatuffade poole.

Oli foe ja selge septembri-ilm. Weidi hõreda, pilutlewa, loiu paistega suudles päike rohelt wirtwendawat merd, mustjashalli jõepeeglit ja wäikseste wene- ning roosteplekkidega tähnitud metsa mõlemal kaldal. Ohh oli uduta, tolmuta, taewaserwani nii läbipaistew, et kõige kaugemad kujud ja fogud tugewate äärjoontega said nähtawaks; Birita fõdunewate flooftriwaremete küljes wõis lugeda peaaegu üffikuid kitve ja Kose mõisake wahtis puude wahelt nagu käega katsutawalt pildilt alla jõkke. Mida kaugemale lootsik jõudis, seda kõrgemaks ja kaunimaks läffis metsaga kaetud kaldad, seda rahunumaks ka jõe wool kiwidega palistatud fängis.

Mõlemad fõitjad waiksid. Nende senine ferge jutt oli uinunud nagu magama, nende näod lõõnud tõffiseks. Nad waatasid ringi, nende pilgud riitwafid teineteise palet, aga mõlemad hüffid fedaewõrt mõttes, et kõnelemiswajadus ei saanud tunduwaks. Nende suid fulges teadwus, et oli tulekul, mis pidi tulema, ja nad walmistufid selle wastu ette.

Mida enam kohmetusekammitis nende ümber lõdwenes, seda wabamalt ja seda kauemini hakkas nende pilk teineteise näol wiibima. Matiassele tüffis seejuures äkitselt tundmus peale, mis teda juba fõrd ennemalt erutanud — fuis, kui ta esimest fõrda selle tütarlapse ees oli istunud ja tema põgene-mislugu pealt kuulanud. See wägifi ülewoolaw, wõrd kuumalt jooksema panew tundmus, ofalt hingelik, ofalt ihulik, pigistas ta füdamest ka nüüd salahüüde wälja: Misjugune kena naine saaks sest lapsest! Ja nüüdki jäi ta kahewahahele, millised omadused neiu juures olid selle õnnestawa ihalduse peafünni-tajad, kas ta aivalalt alliffelged, rääfiwad lapsefimad, ta rõõff

ning võrskte nagu selle elu ja õnne pakkuva suutesega, või ta meeliterutav, kõrgesti kummuva naiserinä. Matiasse meelest oli forraga, kui poleks ta hing mitte kallis küllalt, et lunastada see inimene seal oma vastas enesele, üksnes enesele...

Ta tõmbas aerud äkitselt lootfusse.

„Deena, miks te ei taha mulle naieks tulla?“

Ta ehmus peaaegu isegi seft järjuft küsimuseft. Deena aga jäi talle keeletult otfa wahtima.

„Ma tahan teada saada, mis teil on minu wastu,“ jätkas Dutz enda teada pehmemalt ja rahulikumalt, aga ta häälel oli fiiski nii kare tõla, nagu pitsitaks salaviha ta südant.

„Minul teie wastu?“ kõrdas neiu, kuna ta käed tüürift wassandufiid; ta tahtis weel midagi lifada, aga mingi feesmine wõim näis ta keelt haltwawat, ja noormees pani tähele, kuidas ta näoft ldi nii walgeks, kuis ta teda weel kunagi polnud näinud.

„Teil peab minu wastu wiimasel ajal midagi olema,“ tõufas Matias katkestatud laufete kaupja wälja, kuna ta film finnistus kindlasti neiu näol, „seft me saime hafatufes teineteifega wäga hästi läbi, — me olime minu teada kõige paremad sõbrad, — ma arivafin, et teie mind fallite, — ma ei suutnud arivatagi, et te mulle annafite niifugufe wastufe, — mis on teiega waheajal fündinud?“

„Ma fallin teid praegugi weel, — me oleme praegu weel sõbrad,“ wastas Deena tafa, kuna ta häälel oli fama paluw ja lepitaew nagu ta pilk.

„See on aga sõprus, mis mulle ei meeldi! Ma lootfin ja soowifin rohkem. Selle sõprusega jään nalga... Deena, keda te armastate? Kellega olete wiimasel ajal tuttawaiks faanud?“

Noor neiu raputas kähku pead.

„Ma pole kellegagi tuttawaiks faanud, wäheemalt mitte inimesega, keda armastafin.“

„On see tõsi?“

„Sa.“

See „ja“ tuli nii kindlasti ja ustaivalt Leena huultelt, et Matiase rind tõusis nagu fergendaival ohfel.

„Siis peate mulle seletama, mispärast te minuga ei ariva faatvat õnnelikuks. Ma usun, et ma pole ammugi mitte kõige pahem mees. Mul on tugeivad käed ja hea terivis. Tige ma ei ole enda teada ka mitte...“

„Uga te olete peigmees, härra Lutz, te pole enam waba!“

See hüüd wedas Matiasse näoist üle nagu laia walguse-joome.

„Kas see on teie ainus põhjus?“ küsis ta rõõmlikul põne- wusel. „Te ei tea weel, et ma pole enam peigmees? — Ei, Leena, ma olen waba, täiesti waba. See asi on ammugi lõpetatud.“

Leena wäristas pead.

„Seda ma ei suuda uskuda. Bruudi ja peigmehe wahel wõib ette tulla nägelusi, aga see ei aja neid weel igaweseks lahku. Kumb neist suudaks teist teha õnnetuks? Mamsel Wittelbach armastab teid, isand Lutz, ta armastab teid kõigest hingest, ma tean seda — ma olen seda ise näinud...“

„Uga nüüd mitte enam — nüüd ta wiiskab mind, ja seda te pole mitte näinud,“ wastas noormees.

„Ja kas arivate, et ta ses wiiskamises on õnnelik? Ta wiiskab teid, sest et teie temast taganesite. See wiha muutuks aga kõige armastuseks, kui pöördiksite tema juure tagasi... Isand Lutz, ma ei wõi mitte oma hinge peale wõtta, et teegi minu pärast kaotab eluajaks oma õnne. See on üks minu põhjusist.“

„Ja teine?“ küsis Matias, kuna ta lootliku põhja wahtis,

„Teine on see, et ma ka teie eluõnne ei taha waras- tada. Mul ei ole teile midagi pakkuda, mitte kui midagi. Uga mõelge, mis te minu pärast peaksite kaotama. Terwe oma suure tulewiku! Ka seda pattu ei suuda ma teha. Ma ei jõuaks wälja kannatada teie kahetsemist, mis teile pärast kind- lasti asuks südamesse. Ma peaksin eluaja enese peale kae- bama: Waata, seda oled sina teinud! Mis oleks see mees,

fui ta siin mitte poleks võtnud, ja kui sa õiglane ja mõistlik oleksid olnud tema pakkumist tagasi lükkama! . . . Inimene ju ei tea, mis ta tuhinas teeb. Seda vabedam on pärast kahju anda . . .“

Kuuldus peaaegu, kui oleks neiu kodus pähe õpitud sõnu üles öelnud, nii ladusasti, hoolimata kõneleja ärevusest, veerefid nad tal üle huulte. Aga selle eest oli nende mõju ka nõrk, nad puutusid kuulaja kõrvu ainult leigelt, vilkult, usku äratamata. Mõni oli vilimane oma tuhinas kõige muu kohta mõistmise ja veendumuse kaotanud?

„Minu kahetsemist ei ole teil ilalgi karta, selle peale annan teile oma hinge pandiks,“ vastas Matias. „Ma ei tee kunagi midagi tuhinas, kõige vähem olen Berta Wittelbachi tuhinas taganenud või teile tuhinas lähenenud. See kõik sündis pärast pikka võitlust ja kainet kaalutlemist. Mis ma teiega ühelt poolt kaotan, seda võidan teiselt poolt sajavõrra tagasi. Et ma niipalju tahan kaotada, näitab teile ainult, kui palju ma loodan võita. Kui teie minu eluõnnest räägite, siis teadke, et see mitte neiu Wittelbachi käes ei ole, vaid üksnes teie käes . . . Aga teie tahate minu ilma jätta mu eluõnnest.“

„Sa neiu Wittelbachi õnn?“ hüüdis Leena tasahiljusest, kuna ta liiklele läinud rind ja tuskuvad huuled ilmutasid elavat sisemist võitlust.

Matias Lutz vajutas aerud vette ja juhtis lootsiku mõne tugeva tõmbega jälle keset jõge.

„Neiu Wittelbachi õnn? Kas arvate, et see on mehe käes, kes teda ei armasta?“

„Aga tema armastab meest.“

„Sa teie nimetate õnneks, kui armastav naine eluaja peab nägema, et teda ei sallita, või koguni veel, et tema asemel armastataks teist? Kas teie, Leena, sel viisil oleksite õnnelik?“

Neiu Baju vaikis. Matiasele ajus kindel tundmus rinda, et ta on võitnud, kui need jäid Leena ainumaisks põhjusteks.

Ta tahtis anda talle mahti aru pidada, mõtteid koguda, otsusele jõuda; seepärast ta waitis ka ise ja hakkas warmalt edasi jõudma. Ta pani lootliku niisuguse jõuga liikuma, et woolas wesi wene külgedel löi wahutama.

Aga Deena ei wõtnud enam sõna. Ta käed hoidsid jälle tüüri, ta pilk wiibis laialt ja tühjalt mõdmatuse kauguses. Uuesti torkas Matiasele filma tema näo wõõras kahwatus ning see kibekas lootmatusejoon ta suu ümber.

„Ma ootan ikka weel teie seletust,“ tähendas jõudja wiimaks, pühkides rätikuga higi näolt.

Deena löi filmad tema poole. See pilk väljendas piina, kannatamist ja ühtlasi härdat paltwet: Wali mees, halasta mu peale ja jäta mind rahule!

Aga sel mehel ei olnud halastust, nagu ei ole halastust appujal neelawates woogudes. Ta päris edasi, ta fundis, tuupis, pitsitas, pinnis. Ta wajas wastust, mida ta suudaks uskuda, millest ta pääseks waidluseta mööda.

Ta selle wastuse andis talle piinatud neiu wiimaks.

„Stand Eutz, ma ei armasta teid. . .“

Hoolimata sellest, et Matias pidi niisuguse wastuse wastu olema ette walmistatud ning oligi, mõjusid Deena poolsofistatud sõnad temasse siiski nagu ootamatud haamrilöögid pähe. Nerud libisesid tal käte wahelt, ta tugeti fogu wajus lödwalts fokku, ta filmad waatasid nagu kustuwal läikel üle paadi ääre wette, mis muutus ta pilkude ees punakaks, wirtwendawaks uduks.

Rumbki ei lauunud tükil ajal sõna. Ta kuigi neiu weel midagi oleks öelnud — Matias poleks seda wist kuulnud, sest ta ei kuulnud ega näinud sedagi, et Deena tüüri juurest äkitselt tema põlivede ees olewale pingile istus ja käe tema käisele pani.

„Stand Eutz, andke mulle andeks!“

Ta pidi oma sõnu kordama ja tema käest pigistades finni hakkama.

See oli nagu kaugel udus hālbitu pill, millega Mattias temale nüüd otša vaatas. Ta nokutas ainult peaga ja püüdis naeratada, aga see oli nagu surija naeratus — väsinud ja tüdinunud.

Korraga hakkasid ta kaela ümbert finni kaks ivärišewat käšiwart, kuum põšš puutus ta palet ja ta rinna wastu surus end raskesti töötaw pehme rind, millest tungisid tõukamisi, nuukšuwalt kaffestatud šonad:

„See šoiš pole ju tōši, mis mu suu rääkis, — ma ei uskunud šeda ju ifegi, — mis ma ei peaks šind — šind — üksnes šind —“

Šhāl lämbus šofinaks, mida kumbki ei mõištnud, ja Mattias tundis, kuidas ta kätele langešid suured palatwad piišad. Need piišad ja hōōgutw hingedōhk, mis käis ta põše wastu, äratašid ta elule. Tal tungis kurgušt mingi hüüd, enam ehmatuše- kui rōōmuhüüd, šis hakkas ta mõlema käega šelle iluša šelšja pea ümbert finni, mis praegu temale andunud, surus šeda oma rinna wastu, oma põše wastu, ning šofistas naeratades, õnnelikult naeratades, nagu weešt tõmmatud uppuja:

„Nii on õige, Leena, nii on hea. . . !“

Waheaegu oli jōewool kannud lootšiku tagurpidi päriwett ja wiinud ühe kaldašäänaku ning wette langenud puu wahaše finni. Šealt püüdis šoiduš ife šel wiišil wabaneda, et hakkas nina jōe poole käänama. Kuid šeda ei lastud šündida. Kaldalt kašmas tugeiw käši wene pardašt finni ja tõmbas ta pea-aegu kuitwale.

„Nōnda ei šoideta wee peal! Wōi ariwate, et mul šimu on teid külmašt weešt tulla wälja õngitšema! Nerud šisše, muidu olete neiš ilma!“

Šonad ōeldi nii waljul ja kärešal käšutoonil, et lootšikus istujad wōpatašid koškudes lahkju ja waatašid laiul šilmil ümber.

Kaldal šeišis Konrad Huber.

Ta nägu polnud muud kui üks ainus fuur ja lai irtoitus.

„Küll oli fena pealt waadata!“ ütles ta ja tegi, nagu pühiks filmist pisaraid. „Süda hakkas fees sulama ja suu wett jooksuma. . . Mati, seda tegid hästi! Ses oli elu ja luulet ja wäge! Justament nagu näitelawal! . . . Mati, ma ütlen su fiinsamas meistriks. Spipoisiist kohe meistriks! Sa nüüd ma ei kahetse enam sugugi, et ma teile kallast mööda järgi wantsiisin, teid waritsefin ja luurafin nagu salakuulaja ja faks forda kändude üle käpuli kuffufin. Meister Mati — ta elagu, kolm forda elagu!“

Ta Huber hakkas oma kübarat õhku pilduma. Ei puudunud palju, siis oleks ta kaabu wiimajel wiiskel jõffe kuffunud.

„Nüüd aga kuiwale kihlust pühitsema,“ hüüdis ta siis, „sest teie pähtlikoore fise ei julge ma niifugusel pidutujul astuda. Kihlusejoogi eest on muretsetud, Mati; ma teadfin ju, kuidas niifugused laulud lõpetwad, ja pistfin trahteris midagi põue. . . Alulif preili, ilus mõrsja, tohin ma teie fihwakat pihta oma karedate käte wahele wõtta ja teid maale aidata?“

Ta ilma wastust ootamata afus ta neiu ümbert finni, tõstis ta kõrgele õhku ja „joodeldas“ Sakfa mägestikupoiste kombel, nii et mets ja kaldad lajatasid. Matias aga pidi kannatama, et pöörane pois ta küljeluud kolm forda raginal fokku pigistas.

Ulewäl metsas algas, kui lootfif finni feotud, ja fөөf ning jook kaafa wõetud, rõõmus pidu pehmel, haljal famblal. Huberi weinipudelist ei piisanud kauaks, Matiasse õlu ja mõdu järgnesid, kuna Leena nobedad käed foorifid mune ja jagafid wõileibu.

„Sa tulid meile siis linnast saadif salaja järgi?“ pöördis Dutz, kelle põsed hõõgufid ja filmad färafid, fõbra poole.

„Ma ei kaotanud teid, kardetatowaid isikuid, wiieks minutiköfi filmast,“ naeris Konrad. „Et te mind ei näinud, pole ka ime, sest te ei näinud teriwet ilma — õkwa kui tedrepaar kewadifel armumängul ei näe püssimeest ega muud waenlast. Lõepoolest, niifuguseid kuutõbiseid pole ma weel

enne näinud! Panin imeks, et te suisa Birita jõkke ei astunud, kui tuli wesi wastu."

„Meil oli aga ka tõsiseid asju läbi rääkida," tähendas Matias, kuna ta pilk heitus ärarääkimata õrnusel Leena näole. „Ei puudunud palju, ja ma oleksin rännanud homme hommiku murtud südamega Tallinnast välja. See kuri inimene flin torfas mu pead-pidi põrgutulle, enne kui mulle aitas paradüüsi jalgwärawa. Ma ei mõista, kuidas inimest nõnda wõidakse piinata!"

„See on ju tuttav naiste riugas," tähendas Huber. „Nad annawad enne pipart, et suhtur maitseks pärast seda magusamini. Tunneme juba! Aga teie poolt, mamsel Leena, poleks ma seda fiiski uskunud. Ainust karistuse pehmendamist wõite ainult selle eest nõuda, et oma õeluse täna nii lühidalt lõpetasite. Oma riitwatu kirja eest aga — ja, ja, armas laps, seda olen minagi lugenud, sest meil mõlemal pole teineteise eest saladusi — oma kirja eest walige enesele nuhtlus poomisurma wõi saja musu wahel."

Leena ei wastanud, ta naeratas ainult. Ta filmadel oli waade, nagu elaks ja liiguks ta unenäos. Ta umbes sarnane lummutus waldas ka Matiasist, kuid selle wahega, et ta õnn ja rõõm sagedasti waljul, tulwatwal kombel kõne ja naeru kaudu kuuldawale tuli, kuna mõrsja seesmine elu kadus magusasse, wäsinud uindusesse.

Kolm õnnelikku inimest rändasid ehapunal mööda merekallast linna poole. Meri kohas salapäraselt ja Konrad Huber wilstas. Tal oli asja wilistada, sest ta oli täna tagasi wõitnud oma pandiks pandud pea ja ükski ei tohtinud teda enam waleprohwetiks nimetada. . .

Matias Lutz ehitab omale pesa.

Meister Georg Wittelbach ei ilmutanud mingit imetsust, kui fell Matias Lutz ühel õhtul talle teatas, ta soovivat naist võtta. Ta ei küsinud pruudi nimegi järele. Soojalt surus ta selli kätt ja soovis talle õnne. Ta tegi seda, oma hariliku viisi vastu, tõsiselt, ilma naljatamata, ja ta filmade wahetele ilmus väike pilviataw fortõki.

„Te jääte muidugi Tallinna ja minu töösse edasi?“ küsis ta.

Matias jaatas. Meister Wittelbach maksis talle head palga, ja sedapuhku oli ta rändamishimu üldse soiku jäänud. Tuli siis edaspidi mis tuli.

„Millal on te pulmad?“

„Arvaksin jõulus. Tahaksin omale, kui meister luba annab, paremad mööblid õhtuti ja pühapäeviti ise teha, ja see võtab aega.“

„Minu luba on teil,“ vastas Wittelbach sõbralikult. „Te võite ka julgesti minu puud ja muud materjali maksuta tarvitada — olete ju siin töökojas minu töö kallal küllalt higinatanud. Tehke omale kas võdi niisugused mööblid, mille üle mõni krahiv võiks kadedaiks saada, ja võtke omale ka, kui waja, mõni õpipoiks appi.“

Matias tänas. Ta oli julge, et meister teda edaspidi ka ilma sularahalise pulmakingitufeta ei jäta. Nad korraldasid siis weel tema kui meistri lauaft ning forterist lahkuwa selli palga-asja, misjuures Lutzil midagi tingida polnud, ning

lahkufid teineteisest kui mehed, kes lepingu teinud, mis rahuldab mõlemaid.

Wiisakuse nõudel teatas Lutz oma kihlusest ka emand Wittelbachile ja Bertale. Kuna esimene mõne tavalise lahkuselõna kulutas, tähendas mammel Berta, ilma peiuile kätt andmata, üksnes lühidalt, külmalt ja kõrgilt: „Sooovin õnne!“ ning püüdis seejuures paista lasta, kui ei puutuks asi temasse enam sugugi. Deena eest, kes tegi hiljemini meistrimajasse wiisakusekäigu, hoidus ta hoopis eemale. Kui teda otsiti, oli ta wälja läinud.

See oli õnnelik, kõigest hingest õnnelik mees, kes nüüd meister Wittelbachi töökojas õhtuti küünlatule juures ja pühapäevaseil pärastlõunail omale esemeid pesa tarwis hakkas ehitama. Ta ei tunnud und ega wäsimust. Nõd läbi oleks ta wõinud hõõwlit ja saagi, põitlit ja haamrit lasta lennata, kui ta mitte töökojas magawate sellide ja õpipoiste õõrahu peale poleks pidanud mõtlema. Esimeste head tuju püüdis ta rohketel liikudel waral alal hoida. Huber aitas teda töö juures sagedasti, ehk küll Lutz teda wahel wägigi tagasi tõrjus. Ja nõnda tekkisid nende käte wahelt aegamööda tõesti majariistad, mis mõnele aristokraadikorterile mitte häbi poleks teinud.

Et ka mõrsjal oma rohked ettewalmistused käsil olid, siis nappis nende prii aeg nii ära, et nende kohtamised olid ainult lühikesed. Aga neil polnud ka muud wajagi, kui teineteisele kord jälle filma waadata, teineteise häält kuulda, kätt pigistada; siis lahkus kumbki õnnest walgustatud südamega, et mõtteis seda kauemini wiibida teise juures.

Matiasel polnud ammu enam wähematki kahtlust, et mõrsja armastab teda õrnalt ja ustawalt. See osutus neiu filmade säraist, fogu ta ennasitalgawast anduwusest ja alisutuwusest. Neiu polnud enam muud footwi kui peiu footwi, ei muud tahtet, kui tema tahe ega muud tungi kui see, mis oli temal — nende warstine ühistus. . . Nagu mõistatuslik unelm oli Matiasel meelest, et sama inimene kord katset

oli teinud, tema kofsiwat fätt tagafi tõrjuda. Mil põhjusel see fündinud, oli talle praegugi weel arusaamatu, kuid selle küsimuse uurimiseks polnud tal enam asja ega mahti — ta elas ainult õnnelikule oledvikule.

Matias oli kõif unustanud, mis ta fündant enne seda armastuft täitnud: raha, wara, au ja kuulsus — kõif oli faanud uduks, tolmuks; ta wiskas kõif rahulikul meelel ja naeratawal näol kerjajale kübarasse, nagu Konrad Huber õieti oli ennustanud. Ta oli selle wara eest tõesti kümme forda suurema tõditnud.

Ta nõnda jõudis pulmapäew wiimaks kätte.

Noorpaari pesake, mida Matias armastufega ehtinud, oli walms: kaks wäikest kambrikest kõögiga Lühikese jala all, warustatud ja ehitud peigmehe enese tehtud tuluute mõöblite ja tema walitud ning ostetud ilu- ja tarbeasjadega. Tal saab fiin lõbus ja waike elada olema — mõtles Lutz kõige selle toreduse üle pilku heites — ja minul hea puhata! Ta ta film naeratas ning põu täitus päikesepaistega. Ta luges ennaft õnnelikumaks meheks terives linnas. Ta oli nüüd õnnelik, sest et ta tõdis anda; waremalt oli ta arwanud, et õnnelikuks teeb tõtmine. Kui ekslik oli see mõte praegu ta meelest. . .

Laulatus oli Niguliste kirikus, kus Matias leeris käinud, ning see sooritati muidugi saksa keeles.

Pulmad pidas Lutz iseenda wäikeses korteris. Temal ega mõrsjal polnud ju palju külalisi — Wittelbachi sellid, enamasti poisimehed, mõned noored neiud Leena tõdi Tiina tutwuskonnast, meister Wittelbach, selle abikaasa ja tütar jäid ära, peiu isa, ema, wend ja õde, ja lõppeks — Leena ema. Saß, ka see. Tütar oli temaga leppinud. Ta mõtles: Eks ta ole ikkagi mu ema, pealegi wana inimene, kes suigub warsti hauda. Saanitee juhtus olema jõuluks ka just hea, ja nii ta laskis eide küütida linna.

Pulmaseltsfond oli tolleaegsete linlaste mõttes teadagi „kirju“ — saksa käsitöölised, nõndanimetatud hantwärgid, ja

eesti talupojad, saksa keelt rääkivad mamslid ja „maakeelega“ toa- ja köögitudrukud koos! Kuid sellest saadi heal tahtel ja lõbusal tujul üle. Säärانىs oskas Konrad Huber, kes seisuseliist uhkust kitsarinnalises mõttes ei tunnud, upsakust ja kõrkust aga otse vihkas, oma suurte käitlemisosavuste ja lahkamatu naljaga üksikute isikute ja kihtide wahetele sildu lüüa, nii et saks ja mats teineteist mitte ainult ei sallinud, waid warsti ka mõistisid.

Elawad uhkusekõdi oma lastest tundsid pruudi ema ja peigmehe wanemad, eriti wiimased. Konna-Saak, kelle selg kiskus raske pekku tagajärjel kõverasse, wahtis nurgast, tosfaw figar suus, nagu naerul, wahet pidamata selle suure, ilusa, uhke hõrra peale, kes ennast tema pojaks julges tunnista-da. Temal, wa Konna-Saagul, oli linnas sihute poeg! Oh, et seda terwe wald, kogu kihelkond näeks! Sa et nad ka näeksid, kui ilusas forteris ta elab ja kui tore kapp ja kummut tal on ja misugune kell seinal — kell, milles, kui hakkab lööma, wäike uks kõpsti lahti läheb, kust kagu noka wälja pistab ja walju häälega kukub, justament nagu eluski kagu kuuse otas kukub!

Mitte wõhem uhke polnud Konna-Eiisu poja üle. Tal oleks wististi asja olnud südamepõhjas kahetseda, et ta sellele lapsele kord nii kuri ning ülekohtune oli olnud ja et ta tema linnakippumise wastu nii karedasti wõidelnud. Aga et poeg minewiku näis olewat unustanud, ema wastu mingit pahha südamet ei kannud, ta wastu sama lahke oli nagu oma hea isa ja kõigi teiste wastu, siis nautis Eiisugi segamata tundmustega seda õnne ja uhkust, et tal oli linnas „meistri-mees“ pojaks, kellel „saksa keel selge nagu wepsi“ ja „raha kui raba“, sõnad, mida ta kodus, külarahwa ees kiidel-des, juba ammugi oli harjunud tarwitama. Ning tihti liskas ta, käsi puuvas, sel puhul juure: „Sah, haukusite ta kallal ikka: parun ja parun — näe nüüd, mis parunist sai! Ei puudu palju, ja ongi parun!“

Kui suur oleks Saagu ja Eiisa uhkus aga weel siis

olnud, kui nende Mait oleks meistri väimeheks saanud! Nad ei aimanudki, kui ligidal see õnn neil kind juba oli olnud!

Ka Leena ema, väike, mustaiverd eideke, tõmmuka näo ja voldika juuga, näis täiesti unustanud olevat, mis paha nõu tal kind oma lihase türeaga oli olnud. Ta oli tütre vastu mesimagus, käis vahetevahel tema põski silitamas, ta valget pulmakleiti katsumas ning kohendamas ja püüdis pulmalistele võimalikult tihti näidata ning seletada, et tema on selle uhke noore emanda ema. Konna-Liifuga oli ta varsti selle magushapu, poolivaenliku sõpruse jobitanud, mis ämmade vahel enamasti valitseb. Kumbki hindas oma lapsi, seega ka iseenele väärtuse võimalikult kõrgeks. Argu teine ometi arivaku, et tema laps on parem võdi kõrgem võdi ilusam! Hoopis vastupidi. See, kes võidab, on sinu laps; minu laps oleks veel palju parema võidunud saada. See mõte keerles alataja ka nende jutungis teineteisega. Kumbki ei väsinud kiitmast oma lapsi hiilgavaid omadusi, nende ületrumpamata voorusi. Nõnda nad istusid, kõrged villased munamütsid peas, näod poolhaledad, pooltõsised, suud pühalkes voltides, teineteise juures ning forrutasid üht ja sedasama juttu kaks, kolm ja veel rohkem kindi. Muidugi jättis Liisu Leena emale ilmutamata, et tema ja Jaak olid enneivanasti samast vallast pärit, kust viimanegi, ja misfugustel põhjustel nad sealt välja rännanud. Oli siis sel vanamoorig, kes vana asja õnneks ei mäletanud, waja teada saada, et tema väimehel kind nii halb sõimunimi olnud...

Matiaase wend ja õde olid häbelikud, kohmaks küla-inimesed, kes istusid wagusi nurgas ja punastusid nagu mõne suure härrasmehe ees, kui nende wanem wend nendega mõne sõna wahetas.

Waheajal kasvab pidutuju noorte inimeste seas järjesti. Hoolimata kitsast ruumist katsuti tantsidagi. Muusika eest kandis tüdimata hoolt üks Wittelbachi sell, osaw lödtsapilli-tõmbaja. Kui meister Wittelbach Oskar Brandtiga — ka see härra austas ametiwenna pidu lahke osawõttega ja pealegi wäga

heal tujul — kui need mõlemad härrad kella kaheteistkümneme eel, pärast õhtusööki, koju läinud, algatasid Wittelbachi sellid sellide kombel suure joomingu. Nende seas oli paar kuulsat trimpajat. Ent mitte need ei olnud seeford ninamehed ja õhutajad, vaid Konrad Huber, see muidu nii kaine mees, keda jookjad häärbelis sõimasid „wesiprusakaks“.

Huber oli nimelt sõbra õnnest määratu heas eluolus. Oli ju ofalt tema selle õnne aidanud sepiitse. Niisugune ülev meeleolu on aga liia joomise ema. Kui Huber küllalt naernud, naljatanud, tantsinud, laulnud, otsis ta rõõmufarikast midagi, mis kasvataks lõbutundeid mitmefordfelt ja seks oli alkohool kahtlemata kõige omasem.

Ka peigmeest sunniti nüüd algatast märjast pidust osa võtma — teda just nimelt. Seft mis peigmees see on, kellel pole pulmadõhtul korrapärast filki peas! See oli üldine arvamine sellide seas. Ja Matias Lutz ei pannud palju vastugi. Ta oli ju nii õnnelik. Ja miks ei pidanud ta oma õnnetundeid ka veidi kasvatama ja kõrgendama, erutatud meeli klaasist tulevale luulele veel rohkem avama? Peigmees jõi kaasa, jõi tublisti kaasa. Et tal nooriku poolt nurinat poleks karta, selle eest muretsejõid Huber ja teised sellid. Nad panid alles rõõsa emanda abikaasale pühalikult finnitama, et tal midagi selle vastu ei ole, kui Mati täna õõsi ühes teistega pea natuke põhja pistab. Ja noorik finnitab seda meeleldi. Millise paltve võdi footvi oleks ta täna küll võinud täitmata jätta!

Hommiku kella viie ajal olid kõik sellid ofalt „lõõivad“, ofalt „kanged“, nagu nad jäherdusi olekuid ise nimetasid. Nad olid nii kaugel, et Konrad Huber hakkas neid üfshaatval välja viskama. Seft imelikul viisil oli see ifand, teiste ninamees ja õhutaja, ise kõige kainem, vähemalt selgel arusaamisel ja kindlal jalal, kuigi ka tema nägu ja keel ilmutasid märja lõbu tulemust. Konrad Huber kandis joobnud selle otsekui kasipoegi nurkadest välja värskõ õhu kätte, kuni korter neist tühines. Naisterahivad olid enamasti juba waremini ära

läinud, osa läks nüüd, nii et ainult Lutzi ivanemad, õde ja ivend ning nooriku ema noorpaari juure jäid.

Kui Huber oma kassimistöõ õnnelikult ja parimas tujus oli sooritanud, kandis ta, nooriku vastuseisust hoolimata, jahvrisse ivalmistoodud õled ja ivaidbad tuppa ning ivalmistas maativõdrastele eestoa põrandale toreda afeme. Siis pöötras oma ivalikku hoolekande noorpaari enese poole.

Matiasel oli teist korda elus nii raske pea — esimene ford oli ta seda olekut oma sellipidul maitsta saanud. Tema kohta ei mõjunud kanged joogid mitte uinutavalt, ivaid erutavalt. Ta kõnd oli kindel ja liigutused elavad; ainult ta filmade ivõdras tardläige, näo õhetav puna ning liiga rohke jutt avaldasid ta feesmise forra muudet.

Ta ei tahtnud Huberit mingil viisil ära lasta minna. Ta kaelustas ja suudles teda noorikuga ivaheldumisi ja kallast ikka jälle klaasid täis. Sõbra tõsist nõu, nüüd ka ford puhkuse peale mõelda, ei pannud mees mikski. Ikka ja ikka jälle kordas ta sügaval liigutusel, mis tõi talle peaaegu pisarad filma, kui iväga õnnelik ta oleivat, ning palus sõpra sellest õnneft pealtnägijana ikka iveel osa ivõtta. . .

Seal tegi Huber asjale iviimaks lühikesse lõpu.

Ta hakkas Mati ümbert tugeivasti finni, minetas ta tagumise kambriisse, lükkas tagasi astudes ka nooriku jisse ning käänas ukse kähku nende tagant lukku.

„Kui te endid ivälja ei puhka, nii et ivõiksime lõunaks tulla pead parandama, siis ilmun piitfaga!“ hüüdis ta neile järgi.

Paar minutit hiljemini oli ta ise juba uulitsal ja sammus rõõmsasti ivilistades Wittelbachi maja poole.

Rufud.

Nädalad täis päikesepaistet, täis sooja, vaikset rahu järgnesid noorpaarile pärast pulmi.

Matias oli ehitanud pesakese, milles oli hea elada.

Nende südamed olid soovideta. Kumbki sai teiselt, mis tal olemiseks vaja. Neil ei olnud elult midagi enamat nõuda.

Matiasel asus töö juures nüüd sootuks uus tunne põues, tunne, mis andis ta elule alles sifu ja tuuma. Tal oli midagi igatseda, midagi oodata. Hommikul tööle hakates mõtles ta: Millal tuleb lõuna! Ja pärast lõunat tööle hakates mõtles ta: Millal tuleb õhtu! Ja kui ta siis lõunale ja õhtule läks, tuffus ta rind ja ta mõtles: Veel mõni samm, ja ta astub mulle teretades, naeratades, punastudes vastu!

Õdesti, rohkemat Matias elult sedapuhku ei pärinud. Ta soovis ainult, et see nõnda jääks. Ikka ja igavesti.

Nooriku perenaise-omadusi ei panda abielu esimestel nädalatel tähele. See tuleb alles hiljemini. Iseäranis puudusi ega vigu ei märka kaua mehe armastav film. Matiasele hakkasid aga tema nooriku perenaise-omadused varajalt filma paistma, sest nad olid head. Seenal oli eriline anne pesa ehtida, teha teda soojaks ja mugavaks. Ikka mõistis ta mehe meelt rõõmustada millegi uuega, midagi toime saata, mis filmale meeldis, võdi midagi lauale kanda, mis maitses suule. Ta näis pidavat oma ainsaks ülesandeks ja otstarbeks olla ja töötada mehele rõõmuks ning lõbuks.

Noorpaari õnn oli siis täielik.

Ta see õnn pidi pubenema rufudeks.

Kui seda Matiiasele keegi oleks ennustanud, ta oleks niifuguse narri välja naernud.

Mida ligemale nihkus keivad, seda sagedamini hakkas Matiiasele nooriku hingelises olekus midagi filma torfama. See oli ajuti, äkitselt tema üle tulev rahutus. Ta võis kehet elawat juttu jääda forraga mõttesse ja wahtida nagu tagurpidi waatawa tühja pilguga tema otša wõi maha. Ta ärkas siis iga kord nagu unest — ehmudes, tagasi tuffatades. Matiias ei mõistnud endale seda rahutust seletada ja Leena ise püüdis seda maha salata. Et aga niifugusele olekule järgnes ikka jälle harilik seisukord, et nooriku rõõmus, lõbus tuju ikka jälle nähtawale tuli nagu naerataw päike pilwe tagant, siis polnud Matiiasel asja olla abikaasa pärast tõsise-malt mures. Wõib ju olla — mõtles ta —, et see seik, mida mina ei tunnud, Leena loomuses ikka on peitunud, mis aga minu meelest nüüd selgemini ja sagedamini esineb, sest et ta elab järjesti mu filma all. Ta ei pannud suuremat rõhku ka sellele, et ta, õõsi ärgates, leidis Leena enese kõrwal mõnikord unetuna.

Aprillikuus hakkas noorik forraga maale kippuma. Talle toodud sõnum, et ta ema terwis olewat wäga willets. Ema wõlwat filmad kinni panna, ilma et ta ainus laps teda weel kord näeks.

Matiiasel ei olnud midagi abikaasa maalesõitmise wastu; ta lootis temale sellest pealegi meelelahutust ja kosutust. Ta palus teda ainult niikaua kannatada, kui teed on rohkem tahe-nenud ja ilmaid soemaks läinud, — ettepanek, millega oli Leena ka rahul.

Nooriku maalesõit tuli aga siiski weidi waremini, kui Matiias footwinud, ja pealegi üsna ootamata kombel.

Kui noor naisemees ühel lõunal töölt koju jõudis, leidis ta toa-ukse lukustatuna. Ta teadis aga, kus säärasel puhul wõtti ripub — neil oli seks eeskojas peidupaik. Toas leidis

Matias Iõunaföögi laualt. Supp tirinas, millele käterätt ümber mäsitud, oli veel soe. Eastes pilku üle laua käia jäi film forraga paberilehele peatuma, mis tema taldrifule pandud ja mida täitsid mõned read pliiatifikirja.

Seena teatas mehele ruttaval käel, et temale tulnud maalt hobusega järgi, sest ema haigus oleivat forraga läinud väga raskeks. Et küüdimehel ei olla sugugi aega, siis ei võitvat tema, noorik, mehe tulekut ära oodata ja sõitvat kohe minema. Ta lubas võimalikult peatselt jälle tagasi pöördida, ehk olgu siis, et ema surm ja matus peavad teda kauemini finni, mis-üle ta mehele lubas kirjutada. Siis järgnesid mõned hellad, trööstiivad sõnad, paar juhatust koduseis asjus ning teade, et ta võtnud paarikümmend rubla oma kasurahast ühes.

Lutz ei teadnud naise äkilisest äraõidust suurt imetleda ega võõrastada. Võis ju olla, et küüdimehele iga minut mingil põhjusel kallid oli. Et Seenale ema saatus südamesse läks, tundus loomulikuna, sest mineviku ivari nende vahel oli ununenud Seena hella südame tõttu.

Nukralt hakkas ajutine leff oma päevi ja õhtuid mööda vaatma. Igavus ja igatsus tikkusid talle ivarsti kallale. Load olid nii tühjad. Paaril õhtul kutsus ta juba Huberi omale feltiks, nii harinemata oli talle kodune üffiolek. Eõunat käis ta häärberis sõomas, õhtuföögi ivalmistas enesele ajaviiteks ise; üks kui teine ei tahtnud talle maitsta. Ta trööstis end üksnes mõttega, et see „näljaaeg“ ivarsti möödub ja õhinaga ootas ta noorikult kirja, et teada saada, millal see mõtleb faabuda.

Uga nädal nihkus lõpule, ilma et mingit teatust oleks tulnud. Kui post ka mõnel järgmisel päeval kirja ei toonud, afus kipitav rahutus noore naisemehe rinda. Siis tuli ühel päeval kiri, aga mitte Seena käest ja ka mitte maalt.

Paberilehele, mille Matias Lutz ümbrikust kiskus, oli tundmata käsi suurte, jämedate tähtedega ainult järgmised read kirjutanud:

„Alulif ijang Dutz! Kui Teile oma noore, ilusa abikaasa järele peaksite igatsema, siis võidite teda kerge vaevaga leida. Ta pole mitte maale läinud, vaid elab Sauna uulitsas nr. 17, emand Brink'i juures. Snneküllast jällenägemist temaga ja veel suuremat erirõõmu, mis Teid ootab, soovib Teile õiglasest südamest keegi hea sõber.“

Saatetõhaks oli Tallinna ja postimärgis näitas eilset päeva.

Mõni naljahammas, keegi tuttav, kes mind mu lesepõlve pärast nokib — mõtles Matias. Ta võrukael tahab mind viist aprilli saata, ehk küll täna pole esimene ega viimane aprill. Rumal nali ülepea!

Ja ta hakkas käekirja uurima, et välja saada, kes tema tuttavalt võiks tembu toimesaatja olla.

Ta ei jõudnud aga mingile tõenäolisele otsusele. Kiri võis olla nii meeste- kui naisterahva sepitsetus, hoolimata tähtede tugevusest ja tüsedusest. Ta oli sakkakeelne, aga tähed talvalise pruugi vastu ladinakeelsed. Nähtavasti oli kirjutaja oma kätt osavasti muutnud.

Matias viskas paberilehe kõrvale ja magas järgmise ning veel ühe öö üsna rahulikult. Ta püüdis end Leena vaikimise pärast mitme põhjuse najal trööstida. Esialt oli juba postitalitus maal, iseäranis külarahvale, lõpmata vilets ja kirjade käik pikaldane. Võib olla, et Leena ei saanud ema raske haiguse pärast esimesel nädalal kirjutama hakatagi; ja kui ta viimaks kirjutas — kes teab, kui kaua kiri nüüd ühes võdi teises kohas vedeleb. Küll ta aga viimaks iffa linna jõuab. Võimalik on aga ka, et Leena mõtleb: Mis ma ilmaaegu enne kirjutan, kui tean, millal koju võdin minna. Ta võib ju arvata, et mul siin, oma kodukohas, pole midagi häda...

Uga Dutz võis mõelda ja teha, mis tahtis — ta rahutus kasvas siiski iga päevaga, viimaks iga tunniga. Tahtmata kahmas ta vahetevahel „aprillikirja“ jälle kätte ja luges ta tõlbi sisu veel kord üle.

„Proua Brink — mõtles ta — on see nüüd mõni elav inimene või paljas väljamõeldud nimi? Sauna uulitsat ma tean. Kas seal maja nr. 17 peaks olema, seda sünniks forð minna vaatama... Mis siis suurt olekski, kui lähemini aprilli!”

Ja ühel õhtul võttiski nõuks minna aprilli — vähemalt Sauna uulitsas järgi vaadata, kas seal ülesantud maja olemas ja, kui võimalik, kas elab seal keegi emand Brink.

Ta leidis Sauna uulitsast tõesti ühe vana kolmekordse, viilkatusega maja, mis kandis sildikesel 17. numbrit. Ta silmitses hoonet räästast vundamendini, ilma tema küljest midagi kummalist leidmata, kui ta film forraga jäi niferdatud keff-aegsele kaaruksele peatuma, mille mõlemat poolt ehtisid vassfed lõvipead lõugade vahelt rippuvate rõngastega. Rõngad olid liikuvad, sest neid tarvitati floppimiseks ukse vastu, kui see oli lukustatud. Garnased „floppijad“ olid muide Tallinna sifelinna majadel enamasti kõigil fojauste küljes, sest kellatraadid ei olnud veel üldiselt tarvitusel. Kloppijatega võis kärsitu sisetahja teha niisugust müra, et terve uulits vastu rõffas ja kõik magajad mitmes majas unest ärkasid. Häda neile magajaile, kelle tänaivas kahte või kolme floppijat forraga põmmutati, kusjuures ka veel fogu linnajao foerad kukkusid haukuma ja ulguma.

Kuid mitte maja nr. 17. floppijad ei äratanud Matiase tähelepanekut, vaid teisel uksepoolel waluto kumer sildike, mille peal seisis mustade tähtedega: „Johanna Brink, ämmaemand.”

Nii elas siis keegi proua Brink tõesti majas. Ja see proua Brink oli ämmaemand.

Matiias vaatas mõtlifult maha, luges uuesti filti ja vaatas jälle mõtlifult maha.

Nagu näha, oli aprillinaljal, mis temaga tehtud, ka veel eriline haatav tähendus. Haatav ja — õiguft öelda — toores tähendus: tema pidada oma äsjanaitud noorikut ämmaemanda juurest otsima!... Lutzil tõusis vihapuna põske, ta käfi krampis rusikasfe. Kui ta lurjuse, kes teda nõnda jul-

ges pilgata, praegu kätte oleks saanud, ta oleks ta waeße-omaks tüminud.

Juba tahtis mees kanda pöörata ja foju minna, kui ta peast wilkjas mõte läbi, mis peatas ta jalga.

Kuidas oleks, kui astuksid nalja pärast sisse ja — kõneleksid emand Brinkiga paar sõna?... Ehk saad tema kaudu kuidagi selle jälle, kes heitis sinuga niisugust läiljat nalja...

See oli paljas uib, aga ta sai pikema arupidamiseta otsuseks, sest Matias tundis pöues salafundi, mis tõukas teda wägijä edasi.

Ta astus maja suurde, kiviipõrandaga eeskotta, mille ühe seinä ääres seisis raudkiwidega täidetud pesurull. Kitkas, pruuniks wärwitud wõi wanadusest tõmmuks läinud trepp wiis teisele korräle. Wastasoletas seinas, alumisel korral oli kahetordne uks ja sellel läikis walgeuastest nimesilt. Matias astus ligemale ja luges sellelt weel kord emand Brinki nime. Korteri oli siis leitud.

Ta kõhles weel sisseastumisega ja kõndis paar lühikest sammud edasi-tagasi, kui korraga kojauksest wälse, umbes kümneaastane tütarlaps ruttu sisse ja otsekohe emand Brinki korteri poole kõpsis, ilma kajas kõndiwat meest suuremat tähele panemata. Ta koputas, kui ta wälse ukse lahti tõmmanud, seesmisele uksele. Alles tüki aja pärast tehti talle lahti.

Matias astus lapsele ruttu järele, et mitte uuesti hakata koputama, kuna uks juba kord oli walla. Ta jõudis wälse uksest lahti uksaga eesruumi, mille pruunide eesriiete wahelt ta wõis wabalt waadata aivarasse wõdrastetuppa. Ukse aivaja oli teine, weidi wanem tütarlaps, kes astus kiiresti jälle tagasi, ilma wõdrast meest ukse wahel hawatsemata, kuna noorem eesruumis kübarat hakkas peast wõtma.

Matias tahtis parajasti küsida, kas emand Brinkiga wõiks kofku saada, kui üks toas kõnelew hääl nii wäga ta meeli wallutas, et ta eesriiete wahel astus ja pilgu üle ruumi heitis... Lähema sammuga oli ta juba elamu sees.

Saalitaolisel toal oli faks uft, üks pahemal, teine paremal pool, mis näisid wiilivat teistesfe tubadesfe. Üks neist usteft seisfis lahti ning piitade wahahe ilmus praegu noor nais-terahwas ferges fodufes riides, kes õõtsutas kätel mähkmeis lapsufest ning kõneles tafafel toonil tütarlapsfega, kes wälise ufse oli aivanud.

Matias ei tunnud efimesfel pilgul feda naisterahwast, aga ta tundis tema häält. Seepärast astus ta weel paar pikka, fomistawat samm u edasi. Nüüd alles nähti teda. Hingest läbilõikaw filjatus tungis noore naise fuust; ei puudunud palju, siis oleks lapsufe ta kätelt kukkunud. Tuge otjides waarus ühe kummuti najale Leena Lutz...

Mees ei wõinudki teda efimesfe pealiskaudse waatega ära tunda, feft noorik oli näost ja kehast päris furmatwarjuks uttunud. Tema lohkuwajunud põskedelt oli iga puna kadunud, fuurelt ja sügawalt waatafid ta filmad mustjate õõnte feeft wälja. Näis, kui oleks ta pooleaastafest tõwewoodift praegu tõusnud

Kumbki ei faanud tükil ajal sõna fuust. Noor naine wahtis aineti, nagu näeks ta film fünget wiirastust, mis äkitselt maa alt ferfinud, enda ees seisiva inimese peale. Ta näis kiwikujuks tardunud olewat, ükski liige tema küljes ei ataldanud elumärki, ta filmad unustafid pilgutamife... Siis korraga hakkas ta feha nõtkuma, ja ta wajus põlwiili, nagu oleks keegi ta jalult lõõnud...

Ka Matias arwas nägewat petlikku kummitust. See wõis ju olla ainult unes, mida ta filmad wäitfid. Kuidas fattus tema naine fii wõõrasfe majja, kuna ta oli ju maal ema juures? Kuidas oli faanud õitswast inimeseft see weretu fooljakuju? Ja kelle laps see oli, feda ta muljus rinna wastu?

„Leena!“ fofistas Matias, kuna ta ifegi ei teadnud, mida ta tahtis öelda. Ta kummardas, wõttis ta käsiwarteft kinni ning hakkas teda pikkamisi tõstma. Siis talutas teda oma käte wahel nagu jalutut natufe maad edasi ja laskis ta toolile wajuada, jäädes ife tema ette poõkkummargile püfima.

Mõned sammud neist eemal seisis mõlemad tütarlapsed koos ja vahtisid tummalt ning imestusest pärani aetud filmil sündmust pealt.

„Kes juhatas su siia?“ küsis viimaks noor naine, ja ta hääli tuli nagu maa alt.

Matias raputas pead, raputas veel kord pead, ilma küsimust kuulmata.

„Seena, mis teed sa siin?“ päris ta omalt poolt vastu; ta kõneles fofistades nagu suremisel oleiva haigega, ja ta waadegi, mis uuris naise lubivalget, pea lähipaistivat nägu, ilmutas seda murelikku hoolivust ja ettevaatust, mida tarvitatasse raskesti haige kohta. „Basta, miks oled sa siin?“ fordas ta.

Ta ei saanud vastust. Seena huuled liikusid, tussusid, aga ei kõnelnud. Korraga lõi magain lapsuke filmakesed lahti ja tegi hääli. Matiasse pilk langes sedamaid lapse pisukesele, lihapunasele näokesele, millest kaks helesinist filmakest talle vastu pilutlesid.

„Kelle last sa hoiad, Seena?“

Uga noor naine vahtis talle ainult näkku, tühjalt, taipamatult, nagu fonimistujus olev palatvikuhaige, ning fordas järsku, peaaegu ägedalt oma endist küsimust:

„Kes juhatas su siia?“

„Ei tea, kes juhatas. Uga see on ju ükskõik. Peaasi on, et ma su siit leian. Ma ei teadnud, et sa siin oled... Nüüd tule minuga koju, Seena!“

Ta kõneles waguralt, pool meelitamisi, otsekui väikese põdura lapsuga. Seena aga raputas pead.

„Kuju? Ma ei lähegi enam koju.“

„Kuidas? Sa ei lähe enam koju?“

„Ei.“

„Seena, kas sa näed siis und?“ ütles Matias ja puutus teda õlast. „Kas sa mind ei tunne? Ma olen ju sinu mees! Miks sa ei taha minu juure koju tulla?“

„Ma ei või... Nüüd mitte enam... nüüd mitte...
nüüd on — kõig otsas...“

Tal tungis äkki nii metsik nuufsumine kurgust, et ta fogu
keha ivabises ja rind püüdis nagu lõhkeda. Seejuures vaatas
ta täiesti kuiivil filmil mehe poole üles, ja ta pilgus oli midagi,
mis pani Matiasse jüdame tarduma. Matias luges sellest
ivaatest, mida ta ei suutnud mõelda, ei julgenud aimata, ei
tohtinud uskuda — ta luges neist armu ja halastust kerjavalist
filmist oma naise süütunnistust...

„See — laps — fiin,“ algas ta fogeldes, kuna õh ta
ümber lõi mustaks, „see laps on — sinu — ja — ja mitte
minu...!“

Noore naise ilus, helkjas pea lastus lapsuse peale maha,
nagu oleks teda raske käega ivajutatud. Siis libises ta keha
pikkamisi toolilt alamale, kuni põlved puutusid kofku põrandaga.
Nõnda jäi ta rinnale ivajunud peaga mehe jalge ette surma-
ivat hoopii ootama.

„Mati, tapa mind!“

Kas ta nõnda ütles — Matias ei teadnud seda, aga
pilt ise rääkis feelt, mis sai mehe kõrvale kuuldatavaks. Ja
Mati käsi tõusis — tõusis raske, kõva töömehe-rusikana, mis
selle kauni peafese küll oleks ivõinud uinutada. Ent see rusikas
ivajus poolel teel lõdvalt jälle tagasi. Väike ivalkjas naife-
pea seal maas oli liiga nuff, ta oli sellele ivaesele mehele liiga
kallis, ta oli fogu tema fenine ivarandus olnud, ta oleks selle
pea eest annud igatahes enda oma. Niisugust ivarandust ei
häivitata ühe rusikahoobiga...

Sügav ivaihus ivalitjes ruumis.

Kuulda oli ainult, kuidas Leena rind töötas.

Korraga hakkas Matias naerma.

Ega see fiis ilmfi olnud, mida ta nägi ja kuulis! Ta
oleks pidanud ju narr olema, kui ta seda uskus. Terve lugu
põlnud muud kui üks ainus suur, pöörane, nurjatu — aprilli-
nali. Jumal teab, selle korraldatud, ning jumal teab, miks
tema naine selles kaastegetv! Ja kui see mitte nali ei olnud,

fiis oli see filmamoonduis, lummutus, palawiku-unelm, ja tema, kes seda nägi, pidi olema haige sonija, kes pannud fängist putku...

Matias hakkas mõlema käega pea ümbert finni, surus förmed filmadele ja mõtles: Kui ma nüüd filmad natufese aja pärast jälle atwan, fiis on kõik kadunud! Ma olen kodus oma soojas pesas ja minu armas naine on maal ema juures. Sa tema hinge peal ei lasu mingit süüd, sest ta on puhtaim ja karskeim ja truim naine jumala päikese all ja ma kargan igauhele kõrisse, kes julgeb muud wäita...

Ta naeris weel kord ja tegi filmad taas lahti.

Nähis aga oli alles. Ta oli endine. Midagi polnud kadunud. Selle ilusa peafese ta ees rõhus maha raske süü ja need walged, wärisewad käed, mis nii fagedasti hellitewalt mehe kaela ümbert finni hafanud, surusid praegu selle süü nähtawat wilja hingeldawa rinna wastu.

Ja fiiski — fiiski raputas Matias Lutz uskumatult pead! Tema üle walitfes korraga imelik sügaw rahu. Ta nägu oli kahwatu, aga külm ja tafakaalne.

„Deena, tõuse üles,“ ütles ta ja hakkas teda teist korda aitama. „Tõuse üles ja lähme koju. Seal wõid mulle jutustada, mis see kõik tähendab. Sa oled haige ja mina — minagi olen wiist haige... Tule koju, Deena.“

Korraga koputati wälise ukse pihta. Uks tütarlastest, kes fenini kõrwaltoa ukse wahel oli pielnud, jooksis tulijalle wastu, kuna uks oli lukust lahti. Sisje astusid kaks naisterahwast. Uks oli wanadlane, paks, punetawa näoga emand, teine, fugu noorem ja salebam, näis olewat küpsema-ealine neiu. Nad farnanefid teineteisega nii wäga, et neid polnud raske pidada õdedeks.

„Mamma!“ hüüdis wäike tütarlaps, jo kuna ta enda fawatwastele püsti ajas, näis ta temale midagi kõrwa fofistawat.

Ilma ülerõiwast ja kübarat ära panemata astus emand

Brink ukse eesriiete wahelt ruttu tuppa ja jäi hämmastudes seisatama ning wahtima.

Emand Lutz tõusis parajasti mehe abil maast ja wajus nõrgalt toolile tagasi, kuna mähit ta käe peal paar forda faeblikult häälitfes.

„Kes on see härra? Kuidas fai ta siia sisse?“

Nende wõõristawate ja wäga walidate küsimustega astus ämmaemand raskel, tätsawal sammul ligemale, kuna ta filmad löid ärkawas wihas wäkkuma.

„See on minu mees,“ wastas Leena tasa, aga hirmsa rõhuga.

Emand Brink astus sammu tagasi. Ta raskwane, lõkendaw nägu awaldas suurt ehmuft.

„Teie mees? Kuidas — kuidas tuleb teie mees —“ ta jättis sõna pooleli ja ta pilk käis ahwardawalt ühe lapse pealt teise peale, kes seisid kohkunud filmadega tema kõrwal.

„Milli ja Hedda, kes teist tegi sellele ifandale ukse lahti? Ja, teie, emand Lutz, kes andis teile luba siia tuppa tulla?“

Mõlemad süüdlased waikfisid. Wäike Hedda nilpas wiimaks keelt ja tahtis näilikult oma süütust hakata seletama, kui wõõras sisetükkija ise talle appi tõttas.

„Minu sisetulekus pole fiin kellelgi süüdi,“ ütles Lutz. „Ma astusin teie tütrele järgi, kui ta, wäljast tulles, ukse awas, ja see oli mul teada, et minu naine fiin teie juures elab.“

„See oli teil teada?“

„Ja, emand Brink. Kui te pidasite seda salajas, fiis olete oma saladust halwasti hoidnud.“

„Kes andis teile seda teada?“ hüüdis majaemand ärewusel, mis muutis ta näo päris tõmmuks.

„Selle inimese nime tahaksin ifegi teada saada,“ wastas Matias litsunud häälel. „Sähke, emand, fiin on teade, millega mind teie majja juhutati. Sa nüüd lubage, et wiin oma naise fiit ära. Mis on sündinud, seda tahan ma tema enda suust

kuulda... Kui see laps kuulub tõesti temale, siis võid ta tema kaasa võtta."

„Kuulmatu nurjatus! Tõesti ilmkuulmatu nurjatus!“ kufkus ämmaemand sajatama ja põhjama, kui ta Matiasse „aprillikirja“ oli läbi lugenu. „Ma tahaksin teada saada, kes on see häbematu, see pesematu, see ilge äraandja minu majas! Kus selle kahju ots, mida saab minu kutse selle juudasliku teo läbi! Mathilde, loe ometi ja ütle, mis sa sest jõledusest arivad!“

Mathilde luges ja sai kuumarivad põsed. Ta näis nii kohmetu olevat, et ei teadnud, kuhu lüüa filmi. Mististi õnneks oli talle, et teda nii väga tähele ei pandud. Kõigil oli piinliku seisukorra enesega tegemist.

Kõige õnnetum näis praegusel pilgul olevat emand Brink. Talle ei tahtnud kuidagi hingesse mahtuda, et üks tema ametija ärisaladusist kõige näotumal kombel ilmsiks oli saanud. Oma ärevuses läks ta nii kaugele, et ta vahetorra oma patsiendi ja selle mehe vahel unustas ning viimasele kentsakas näitvuses küsimuse esitas, kas ta siis ise ei võidvat aimata, kes tema tuttavatest selle alatu kirja võis olla kirjutanud — just kui oleks saladuse ilmutaja kättesaamine praegusel puhul ka emand Lutz mehele tähtsaim küsimus.

„Emand Brink,“ vastas Matias, ilma tema juhmi pärimist märgatavaks võtmata, „ma viin oma naise teie juurest sedamaid koju. Mis ma teile peaks võlgnema, seda maksan teile homme. Palun selle eest hoolet kanda, et tema ülerõivad toodaks kohe siia.“

„Aga see on võimatu!“ hüüdis ämmaemand. „Te näete ju, kui nõrk on see waene noor inimene raskest haiguselt! Mis teil temaga veel on kõnelda, seda võidte lühidalt siinsamas teha.“

„Mis mul temaga on kõnelda, seda kõnelen kodus. Siin sünnib minu tahtmine, emand Brink, mitte kellegi muu oma. Ma palun veel kord oma naise rõivaid!“

Härra Lutz ütles seda kaunis wagustasti, aga ta hääles ja pilgus oli midagi, mis maha lõi iga tõrkumise, iga vastu-

rääkimise. Emand Brink taganes mitu sammu eemale, kuni ta jõudis oma õe juure. Selle tõmbas ta kättpidi kõrvalolevasse tuppa ja soistatas talle värisledes näkku:

„Mathilde, ma kardan, ta tapab ta kodus ära!”

Mispeale Mathilde hakkas hirmu pärast nutma...

Wältas mõni hea minut, enne kui peatud naisterahwad jõudsid isand Lutz'i sootvi täita. Kindlal käel aitas Matias ise naist väljaminekuks rõitvastada. Lapselegi heitis willase rätiku üle, mis puutus talle kuskilt kätte. Siis ta asus toetades Deena piha ümbert finni ja wiis ta hoidlikult uksest välja. Õnneks peatus waguas uulitsas ühe maja ees woorimees, kellel oli aega. Lutz tõstis naise wantrile ja nad sõitsid koju. Kogu teel ei lausunud kumbki ainust sõna. Ka lapsute ema rinnal oli waik, nagu tuleks temagi juukse hõlwa hirm lähema hetke eest.

Wäljas oli eha waheajal kustunud. Nad astusid kodus pimedasse tuppa. Matias talutas naist, kelle nõrkus iga sammuga suurenes, peaaegu kändmisi sohwa juure, pani ta sinna istuma ja wabastas ta mantlist ja kübarast. Siis süütas mõlemad laual seiswad küünlad.

Mida heledamaks edenes tuli, seda selgemalt walgustas ta hehk ümbrust, seda täidlasema pildina kerkis neile filma ette nende pesake, see ilus, armas, soe ja karske pesa, milles nad teineteisega neli nii magusat, nii õnneliku kuud olid mööda saatnud.

Ja nüüd ei olnud see pesa mitte enam ilus ja armas, sest ta ei olnud enam karske!

See teadivus langes äkki nii määratuma rõhuga Matias'e hingele, et ta kookumuljutud rinnast tükkis kaeblik ägatis ning ilmet warjutas tume haletis. Nüüd wilmaks lõppes ta ebaloomulik rahu, mis oli talle eneselegi wõõras. Ta oli nagu inimene, kellele oli kuul ihuse tunginud ja kes filsi toel, walu tundmata, jookseb mõne samm eesasi, kuni nõrkus ta wiimaks maha sirutab.

„Miks ja mulle seda tead, Deena?”

Ses hülides oli koos kõik, mida ta murduv süda praegusel pilgul tundis: valu, viha ja piirita kahetsus hirmsa õnnetuse üle, mis neid mõlemaid tabanud... Ta nõrkse sohvale ees seisvale pehmele toolile, ta vilajas kogu wajuks tohtu ning kardu ja noore naise ees istus nüüd elatanud mees, suritud inimene.

Noorik ajas enese waewaga püsti ja wankus teise tuppa. Sealt ta tuli lapseta tagasi ja liikas waheusse enda järel finni. Ta istus jälle sohwale, aga mehest wõõralt eemale.

„Mati, meie wahel on nüüd kõik otjas,“ algas ta selle rahuga, mille annab meeletu oma wiimisel tipul. „Meie lahkume teineteisest. Sa oled jälle waba. Sa wõid oma õnne mujalt otsida. Ma lähen homme hommiku õpetaja juure ja tunnistan, mis on sündinud. Sa wõid julge olla — ta laheb su minust warsti päästa...“

Kuid lahkumineku suhtes näis õnnetul mehel puudutawat iga taip. Ta hing wõitles alles asja enesega, selle tagajärgi ei jaksanud ta enesele weel kujutada.

„Kõnele, Leena,“ tungis ta peaaegu paluwalt, „räägi ära, millise süü pärast ja mind nõnda oled karistanud! Tunni-
nista üles, mil põhjusel hukkasid ja mu õnne...“

See wagune, leinaw kurbus mõjus noorikusse sügawamalt, kui rõwe waljus seda iganes oleks suutnud. Leena kahmas mehe käest finni, surus selle mitu ja mitu korda enda huulte wastu ning niisutas teda piisartega, mis pitsitufid tal alles nüüd esimest korda silma.

„Sinul pole süüd, Mati, ja oled kõige parem mees maailmas,“ fofistas ta, „süü on üksnes minu peal: mina kiskusin su enesega hukatusse kaasa, sest et ma sind armastasin ja liiga nõrk olin oma armastust salgama... Aga usu mind, Mati, peasüüdlane pole mitte mina, waid keegi teine, ja mina olen ainult selle õhwer, nagu sina oled minu õhwer... Kannata filmapiik, Mati, — lahe mu mõistust natuke selgida, ja ma tahan sulle kõik tunnistada...“

Ta nuttis natuke aega mahawajunud peaga endale käte

siise, siis hakkas häälega, mida tahtastasi taoti rinnapõhjust ferkiwad nuuffatuse, oma kurba lugu jutustama.

„Sa mäletad, Mati, et parun Riesenthal lubas mu sel tingimusel mõisa alt lahti anda, kui ma läheffin tema õe, paruniproua von Reckenitzi, juure teenima. Seda tegin, nagu tead. Tunnistuse, mis lubas mind wallast wälja elama jääda, pidin hiljemini kätte saama... Ma olin waeiwalt kaks nädalat parun Reckenitzi juures teeninud, kui jaksad reisisid wälismaale; see oli noorpaari hiljaksjäänud pulmareis, sest ettenägematud ametitalitused olid parunit Tallinnas peale pulmi finni pidanud... Kuna paruniproua wõttis neitsi ja toatüdruku teele kaasa, jäin mina elatanud toapoisiiga ükfinda koju.

„Mõni päew pärast härraste ärareisu tuli korraga parun Riesenthal maalt meile. Ka õe ja õemehe kodusoleku ajal oli ta meil kord paar päewa wõõrsil olnud. Ta seletas toapoisiile ja mulle, tal olewat linnas äriasju diendada ja ta tahtwat niikaua õemehe korteris elada, sest tema wanemaõ, selle juures ta muidu peatus, olewat ühes teenijatega maal. Kutjari hobustega saatis ta koju tagasi...

Jutustaja märkas, kuidas pealtkuulaja filmad laienesid, kuidas ta ninasõõrmed hakkasid tufsuma, niipea kui ta kõrw Riesenthali nime oli kuulnud.

„Esimesest tunnist saadik kipit'es mul salajane rahutus fuidames,“ kõneles Leena edasi. „Ma lugesin selle inimese filmist midagi, mis pani mu juba siis, kui ma temaga maal ta mõisas kokku puutusin, kartuses wärisema. Aga ta oli mu wastu wäga tagasihoidlik, wäga wiisakas, rääkis, ta olewat peigmees, astuwat paari nädala pärast abiellu, ja näitas mulle oma kihlasõrmust. Nõnda wältas see mitu päewa, ja ma jäin juba üsna rahuliseks. Ta oli kodust palju ära, jõi meil ainult hommikust kohwi ja tuli enamasti hilja õhtul koju — sageli rõõmsal weinitujul.

„Ahel hommikul tegi ta juttu minu prii'kslastimisest. Ma tänas'in teda ta lah'kuse eest. Tema aga wastas naerdes:

„Ara nii ivara täna, kulla laps, ivõib-olla mõtlen asja iveel ümber ega anna sulle seda tunnistust; mul on nimelt hirmus kahju nii tena ja iviffi tüdrukut iwallaft iwälja lasta...“

„Uga parunihärra on ju kindlasti tōotanud mulle tunnis- tuse anda,“ tähendasin ehmudes.

„No ja, inimene tōotab haledal südameil paljugi, millest tal päraft kahju,“ wastas tema ühtelugu naeratades.

„Ma ei teadnud, mis sellest pidin arivama. Heitis ta minuga ainult nalja, tahtis mind üleannetuseft aga nii muidu hirmutada, iwõi peitis ta oma iriwitamise taga tōesti kurja nõu? Ma otjustasin olla julge ja ta sõnu pidada ainult noffimiseks.“

„Ma iwõin ju ariwata, et paruni-härral ja fogu iwallal on oma iwiffemast tüdrukust kahju,“ naljatasin iwastu, „aga nüüd ei ole enam midagi parata, paruni-härra on oma mehe- sõna pandiks pannud ja seda ei jäta ükski parun lunastamata.“

„Mehe sõna, hm,“ muutas tema. „Ega siis mees naiste- rahwa iwastu tariwitse sõna pidada. Mehe sõna antakse mehele.“

„Kas siis kubeneri-härra ei ole mees?“

„Kubeneri-härra? Kubeneri-härrale ei ole ma sõna annud.“

„Kuidas, paruni-härra? See on ju teada, et teie olete kubeneri iwastu tōotanud mind mõisa alt lahti anda!“

„Tühhi lori! Kes seda räägib, luiskab. Kuberner palus seda minult küll ford, sest et seda temalt eneselt oli palutud — jul, Leena, on pagana head sõbrad linnas —, aga ma ei annud kubernerile mingit tōotust, iwaid lubasin asja üle ainult järele mõtelda. See arupidamine festab mul praegu iveel edasi. Millisele otjusele jõuan — eks ma saa ford näha...“

„Need sõnad kuffufid otsekui põletawad tilgad mu süda- mele. Ma faotasin rahu ja hüüdsin:

„Uga kuberner iwõib fohtuga nõuda, et paruni-härra annaks mulle lubatud tunnistuse!“

„Soo, iwõi ariwad?“ wastas tema ja hakkas laia juuga naerma. „Niisugust seadust pole olemas, et fohtus mõisnikult

ta talupojad tohiks võtta, ja seda nõuda pole ka ühelgi kuberneril õigust. Siis võidiskid ju kuberner ja kohus sama hästi võtta mu mõisa, võdi mõne mu talukoja, võdi mu tõlla ja hobused! Ega sa ometi niisugune laps pole, et seda usud!... Minus inimene, kes sulle luba võidib anda linna elama jääda, olen mina, ning ainus inimene, kellel võimused on siin valda tagasi saata, olen ka mina. Sa kas tead, Leena, mul on suur himu siin maale jälle mõisateenistusse viia."

„Aga ma teenin ju paruni-härra õde ja proua on minuga rahul; ta ei taha mind vististi mitte ära lasta!"

„Minu õde teeb, mis mina soovin. Ma sain paruni-proualt alles eile kirja, kus ta ütleb, ma võidivat sinuga peale hakata, mida heaks arvan... Waata siia, Leena, sa võidid seda ise lugeda. Sa ta võttis taskuraamatu vahelt kirja, näitas näpuga ühele kohale ja ma lugesin umbes järgmised read: „Armas wend, sa võidid Leena sedamaid oma teenistusse tagasi võtta, kui ma sulle selle soovivi täitmiseega teen meelehead. Aga palu minu nimel mammat võdi ka tulla, et nad mulle aegamööda uue tubli mamsli püüaksid kuulata."'

„Mulle tungisid pisarad silma.

„Miks ei taha paruni-härra mind siis jätta praegusse teenistusse?" hüüdsin. „Paruni-härra saab ju teenijaid küllalt. Ma töotaksin proua von Reckenitzi kas võdi eluaja teenida."

„Sama hästi võidid ju mind teenida eluaja," naeris tema. „Minu juures saab sul küll raskem olema kui siin, aga maal on noortel tüdrukutel palju parem elada, sest linnas lähewad nad kergesti hukka... Minu otjus ei ole aga weel mitte kindel, pean selle üle täna ja homme weel aru. Siin tahtsin ainult natuke ette walmistada."

„Kas paruni-härra mind siis nüüd kohe sooviks maale viia?"

„Muidugi kohe. Sul pole siin ju midagi teha, ja mul on fodus tööd küllalt, sest, nagu sa kuulsid, on minu pulmad lähedal. Võidib-olla panen ju ka wälise töö peale."

„Ma lahkusin ta juurest walutatwa füdame ja kumisewa peaga. Kui mitte kõik polnud kuri wale, mis ta kubernerist rääkinud, siis olin ma tema küüsis nagu ennegi. Sa minu arust oli wäga wõimalik, et ta kubernerile omal ajal kindlat töotust ei annud, waid omale ainult mõtlemisaega wõttis, sest keegi ei teadnud ju selgesti, mis nad kahekesi kõnelnud, ka see härra mitte, kes minu eest kubeneri ees kohtunud. Sama wõimalik oli mu meelest, et ükski wõim ei wõinud teda sundida mind wallast wälja lastma. Kes on wägewam kui mõisnik. Kui keegi saaks kõik oma peremehed linnas ilma mingi süüta wõis lasta waese omaks pehsta, siis wõis teine ka oma ärajoosnud teenija lasta walda tagasi wiia.

„Ma teadsin juba eeldada, mispäraast ta seda tahtis teha. See oli kiis, kättemaks selle eest, et olin salaja linna tulnud ja et mu asi kanti siin kubeneri ette. See määris tema nime, seda enam, et ta wõis arwata, kui palju inimesi nüüd linnas tema tegu tunneiwad. Sel lool ei tarwitfenud ta ju kohutki nii wäga karta — asi oli juba muidugi laiali küllalt lewinud. Mind aga tahtis ta selle eest lasta kannatada. Ta nägi, kui wäga mulle elu ja teenistus linnas meeldisid, wõis ka oletada, kui kalliks mulle on wallast wäljasaamine, priius, ja külma rahuga wõttis ta oma sõna, mille ta mulle opmani kaudu annud, tagasi, jättis mu ilma elamistunnistufeta, wiis mu uuesti oma wõimuse alla.

„See oli mu esimene arwamine. Mida rohkem ma aga asja üle järgi mõtlesin, seda enam läkfid mu filmad lahti, seda kaugemale ulatus mu waade. Ma ütlesin enesele: Tal pole iialgi nõu olnud sulle priiust anda, sind oma meelewalla alt lahti lasta. Tema töotus oli wäljamõeldud kelmus. Ta jootiwatas sind ainult filmakirjaks oma õele teenijaks, ta kawatfus oli seejuures kõhe kindel: sind warsti jälle tagasi nõuda. Ta tahtis sind waid pisut julgeks teha, et sa ei lööks linnas kauemini lärmi. Tal oli ette teada, et ta õde ja õemees lähewad pikale reisule, nii et sa ei leia nendeltki abi ega toetust. Kui tal mitte enam endist kurja nõu ei peaks olema, mida sa

aga ei võdi teada, siis ta teeb ju vähemalt eluajaks oma orjaks ja piinab sind, kuidas aga tahab, sest kättemaks olla magus. . .

„Mati, mu süda tahtis lõhkeda, kui ma sellele selgusele jõudsin. Mõte linnast lahkuda oleks mulle ka siis olnud hirmus, kui mind maal meeldiv teenistus ja hea elu oleksid oodanud ja kui mul paruni poolt midagi poleks karta olnud. Ma armastasin sind, Mati. Ma armastasin sind sest filmapilgust saadik, kus sa, minu põgenemislugu pealt kuulates, oma helde, kaastundliku filmaga mu otsa vaatatsid ja mind lubasid aidata. See armastus kasvas mu südames iga päevaga, ta täitis mind ivarsti nii iväga, et ma ilma sinuta ei arivanud olevat elu ega maailma. Sa ometi teadsin, et sa oled teise oma, et ma pidin sinuta elama. Sa olid Berta Wittelbachiga nii hästi kui kihlatud. See naine võdis sulle palju pakkuda, minult polnud sul midagi loota. Sa olid mulle kadunud, minu armastus oli asjatu. Sa siiski ei mahtunud mulle pähe mõte Tallinnast lahkuda. Ma tahtsin sind vahetevahel nähagi, sulle ainult lähedal olla, sinuga ühes paigas elada. . .“

„Sa minu tundeid sinu ivastu ei märganud ja mitte?“ küsis Matias wahete.

„Ma arvasin midagi märkawat, aga kindel ei olnud ma selles mitte,“ kõneles Deena edasi. „Ma nägin ju, et ma sulle meeldisin, aga kuidas võdisin oletada, et sa oma kindla ühenduse neiu Wittelbachiga murratsid, et sa minu iväetikese pärast kõik jätaksid, mis sind temaga liidab. Seda ma ei soovinud, seda ma ei julgenud nõuda, ega mõeldagi. Ma arvasin, et see, mis sa ivalinud, teeb ju õnnelikuks, ja ma soovisin ainult, et sa õnnelik oleksid. . .“

„Nagu öeldud — paruni nõu, mind iviia jälle maale, täitis mind ahastuse ja meelegeitega. Poole päeva piinasin oma pead mõttega, kust ja kuidas leida abi. Sind, Mati, ei olnud Tallinnas, sa olid mõne päeva eest maale sõitnud. Pidin ma jälle meister Wittelbachi tülitama? Ma kartsin, et tema kaudu tuleb abi liiga hilja, ta oleks asja enne Rutovi-

härrale pidanud ette panema. Ma oleffin meeleldi ise joosnud felle hea härra juure, kes minu eest kubneri juures juba oli feisnud, aga ma ei teadnud, kus on ta teenistufes ja kus elab. Nõnda tuli mulle wiimaks julge nõu teha katset, kas ma mitte ise otsekohe kubneri ette ei pääse, ja nimelt weel samal päetval. Afsnes tema wõis mind aidata, ja kui ta seda mitte ei wõdinud, siis ta teadis mulle wähemalt öelda, mis wastufe parun temale annud, mida on mul karta wõdi loota.

„Nii wõtjingi südame rindu ja läffin lõuna-ajal Toompea lossi; see oli ju meie majast ainult mõnisada samm eemal. Paraku pidin seal kuulma, et kubneri ei ole kodus; ta reisinud ametiasjus teadmata ajaks Peterburisje. . . Mind juhutati mu palwel abikubneri ette. See ei teadnud aga minu asjast midagi, feletades lühidalt, see ei puutuwat temasje, ma pi-dawat ootama, kuni kubneri-härra jõuab koju, ja siis tema enefe jutule ilmuma. . .

„Sa wõid ariwata, mis mu süda nüüd ütles! Teadmata ajaks olin wäheha kui abilootufeta! Minu heaks ei wõdinud nüüd, kus kubner kodust kaugel, keegi midagi teha, ei meister Wittelbach ega Rutowi-härra. Paruni wanemad, kes mulle ka meele tulid, teadsin maal nende wanema wäimehe mõisaf wiibiwat. Minu ajutine elamistäht, mille politseist olin saanud, oli juba aegunud ning uue wõis politseimeister mulle, nagu ma juba näinud, anda ainult kubneri käsul. Siiski wõtfin nõuks minna järgmisel päetval weel politseimeistri pal-wele. Enne tahtsin paruni lõplikku otjufe ära oodata ja, kui waja, tema südant palwetega püüda liigutada. Ma mõtleffin kas wõdi põlwili ta ette maha lasta ja ta kätele sada korda fuud anda. . .

„Järgmisel hommikul ei rääkinud parun Riefenthal minu asjast sõnagi. Ka mina ise ei julgenud peale hakata, kartes tema otjust, et ta lõikab mu wiimase lootufelõnga korraga katki. Ta oli mu wastu lahke nagu kunagi ja palus mind omale lõuna-oodet walmistada, sest tal ei oletwat täna aega klubisje fööma minna. Lõunaföögi aga pidawat ma talle

Altisjakkubist koju tooma. Seda oli kind ennemalt, kui parunil peavalu olnud, toapois Sents toimetanud, ja ma panin imeks, miks andis parun täna minule niisuguse käsu. Aga saades Sentsiga kokku kuulsin talt, ta sõitvat tunni aja pärast maale. Parun saativat linnast teomeestega mööbleid ja kööksuguseid õrnu asju oma mõisa, ja teda kästus kaasa sõita, et veo üle wälwata; muidu wõiwat mehed endid täis juua, koormad ümber ajada ja asju purustada. Sents oli temale kaela sunnitud teekonna üle wõaga tufane.

„Minu toimingud pidasid mind nii finni, et ma kella kuueni pärast lõunat mõeldagi ei wõinud politseimeistri poole minna. Klubiist lõunasöögiga tagasi jõudnud, leidsin köögis ühe külamehe istuvat. Ma tundsin ta sedamaid ära — see polnud keegi muu kui R. walla talitaja Mats Kүүitel, parun Riesen-thali alandlik ja sõnakuulelik ori.

„Ma küsisin, mis asja pärast ta meil oletwat. Tema kostis lühidalt, et oodata paruni-härra käske. Misuguseid käske? Seda tema ei teadawat.

„Mul käis kuum hoog üle ihu. Kas see mees mitte sinu pärast linnas ei ole? torfas mul mõte peast läbi.

„Wärisewal käel tegin lõunalaua walmis ja kutsusin paruni, kes oli kirjutuskambris suurella töös, sööma.

„Kas paruni-härra teab, et R. talitaja köögis ootab?“

„Tean küll. Anna talle pärast õlleklaasi-täis wiina ja midagi süüa!“

„Mis ta siit tahab?“

„Kui uudishimuline ja oled!“ naeratas parun ja lühas salalikult juure: „Wõib olla, et mul on teda tarwis.“

„Ta sõi lõuna ära ja andis mulle uusi käske, millest wõisin järeldada, et ta täna tahab koju jäädagi. Tunni aja pärast pidawat ma tooma kohwi liikõõriga, hiljemini keldrist kolm pudelit wahuweini üles muretsema ja jäätisnõusse panna. Ka õhtust sootwis täna süüa kodus. Sents olla temale jaks mõndagi fiske ostanud, mille ma sahwrist wõiwat leida.

„Nõnda mööbus pärastlõuna, ilma et oleksin majast välja pääsenud, ja õhtu jõudis kätte. Talitaja Riituel istus ikka veel köögis. Ma tuletasin teda härrale jälle meele. Parun lõi käega ja ütles, et ta võlivat istuda ja õõfekski jääda — Sentfi toas olewat fäng ju prii.

„Pärast õhtuõõki laskis parun tweini jääriistas lauale tuua ja kapiist kaks klaasi anda. Ta kallask mõlemad klaasid täis ja käskis võtta mind enda juures istet — tal olewat minuga pikemalt kõnelda. Tõrkusin esipuhku vastu, pidin aga, et teda mitte pahandada, wiimaks järgi andma, temaga klaasid kofku lõõma ja jooma. Siis ta ütles, et ta olewat minu asjus nüüd otfufele jõudnud. Ta ei raatfivat minust mitte ilma jääda. . .

„Paruni-härra tahab mind fiis ikka tõesti maale tagasi faata?“ hüüdsin tõpataades ja tundfin, kuidas ehmus mul pealaeft kuumalt juustesse tõufis.

„Ta waatas mulle naeratades otfa.

„Nii kuidas kaupa faame, armas laps. Minu otfus on küll kindel find taas võtta oma teenistufefe. Aga ma võin fu jätta ka linna ja sulle fefsk anda eluaegfefe tunnifufefe. Sa peakfifid fiis aga mõiftilik olema. Tead ifegi, mis ma feflega mõtlen.“

„Nuttos ja wärifefedes hakkafin teda nüüd paluma. Püüdsin talle anda kõige ilufamad sõnad, teha ta fündant halemaks, äratada tema halastufst ja kaastunnet. Ta kuulas wagufasti pealt, jäi aga kõwaks. Wiimaks langefin tõesti ta ette põlwiilli ja fuudlesin ta kätt. Ta tõstis mu üles, käskis mind rahulikult jälle maha istuda ja kuulatada, mis ta minule kõneleb.

„Ta kõneles minuga tertwe õhtu kuni poole ööni. See julm ja fatwal inimene õhwardas ja palus, meelitas ja noomis, hoiatas ja hirmutas läbifefegi. Ta tüütas, wäfitas, uimastas mu sõnadega, kuni ma wiimaks enam ei teadnud, kus mu pea. Ta wifadus käis üle igafst inimesefejõufst, igafst kannatufefst ja wastupanekufst. Mis ta mulle rääkis, feda ei jafsa ma sulle kõif jutustada. . .

„Ta aigas sellega, et mulle seletas, talitaja olewat tema käful tulnud mind maale wiima, kui me teineteisega kokkuleppele ei jõua. Et ma teist korda ei saaks põgenema pista, selle eest olewat hoolt kantud: kõik uksed lukus, wõtmed tema käes, talitaja walwamas. Iga wastupanek jääwat asjatuks, mind wõidawat siduda; mul ei maksawat ta karjuda, sest maja olla inimestest tühi ja uulitsal topitawat suu mul kinni. Pealegi omaiwat talitaja seaduslikku woli mind wangina maale wiia ja seks politseilt, kui tarwis, abi nõuda.

„Siis ta seletas, kui häbistaw see mulle oleks, et mind wangina läbi maa weetakse ja mu kodukohta wiidakse. Seal ootawat mind jäme, kare talupoja-töö, sest paremasse teenistusse ta mind jäädaiwalt ei asetawat.

„Seda kõik ei tegetawat ta aga mitte meeleldi — ta ei olewat poolegi nii wali ja kuri mees, kui mina ehk arwata. Aga ta ei wõiwat teistiti, kui ma tema omaiks ei saawat. Sest ta armastada mind. Ta ei suutwat lahti saada firest, mis tal minu wastu südames põleda. Ta olewat enesele wandunud mind wõita, ükskõik kuidas. Oma mõrşjat ta ei armastawat. Selle kofitawat ta osalt wanemate sunnil, osalt ta rikkuse pärast. Kui mina oleksin kõrgemast seisusest, ei peaks ta filmapilkugi aru mind altari ette wiia. Seejuures sai ta pehmeiks ning haledaks ja palus mind ometi püüda mõista, kuidas on lood tema hingega. Kuidas ma wõiwat nii külm olla ja kõwa ja halastamatu? Ma wõiwat ju näha, kui wäga ta kannatab. See olla ehk haigus, mis tema peale on tulnud, aga ta ei suutwat sellest teriveneda, ta olewat jeda küllalt juba püüdnud...

„Siis hakkas tõotama, lubama, trööstima. Tal olewat juba firi walmis, misläbi ta mulle luba annab jääda eluajaks wallast wälja elama. Ta näitas mulle jeda kirja, luges ta mulle ette. Ma wõiwat sedamaid olla prii inimene, kui ma aga tahtiwat. Ta ei saawat mind edaspidi enam mingil wiisil tülitama. Siis ta kõneles kingitustest. Ta tahtiwat mulle wara faudu teha wõimalikuks igatahes mehele minna. Ma ei faota-

ivat ju midagi, mitte midagi. Kõik jäävat saladuseks, kõik oleivat nagu ennegi. Kas ma siis sõge olevat, et ei oska walida! Maal oodata mind raske töö, jäme riie, kehv toit, vilets korter; linn pakkuda mulle kõik, mis haritud inimesele kohane. Ma püüdsin seeütle ometi natuke järgi mõelda...

„Sa ma püüdsin järgi mõelda, Mati. Mul ei olnud enam vähematki kahtlust, et ta mu kaivalasti lõpsu on püüdnud, et olen tema wang, et ta oma ähwardused võis täide saata. Mul polnud kuski abi loota. Sa ma ei tahtnud maale tagasi minna, ei wabalt ega wangina. Mind hirmutas sealne elu. Ma olin harjunud fergema põlvega, puhtama tööga, linn oli mulle armsaks saanud. Kuid see kõik polnud pea-asi. Pea-asi oli minu armastus sinu vastu. Mõte, sind täiesti filmast kaotada, oli mulle wäljakannatamata. Sa ma teadsin, et mul ei tohtinud sinu kohta mingit lootust olla. Ma ei teadnud midagi sellest, et sa ühenduse Bertaga enne maalesõitmist olid lõpetanud. Ka oma efimeses kirjas ei rääkinud sa sellest. Sinu teine kiri tuli liiga, liiga hilja. Just teadivus, et sa olid mulle kadunud, et meie wahel midagi ei võinud tekkida, mõjus kaaluvalt minu otsusesse. Ma mõtlesin endast nõnda, Mati: Sa oled waene tütarlaps, seisad omal jalal, toidad ennast oma käte tööga. Sul pole kellelegi wastutust anda, sul pole kellelegi vastu kohustusi, sa pole oma puutumatu ega puhtust kellelegi pantinud. See, kellele sa kõik hoiaksid, kelle pärast sa oma täisväärtust kas võid nõuga kaitsesid — see on teise oma, seda sa ei saa kätte. Kuigi ta film lahkesti su peale waatab, siis on sidemed, mis ühendawad teda teisega, ometi nii tugevad, et sina neid ei suuda katkestada. Ilma temata on sulle aga kõik ükspuhas. Sa sinu patt ei keela sind tema lähedal elamast, teda wahel nägemast. Sinu patt alles võimaldab sulle seda.

„Minu wastupanek oli nõrkemas. Sa kiusaja piinas mind edasi, kuni olin poolfurnud, ja sundis mind jooma, kuni ma enam mõistusega ei jaksanud mõelda. Mul oli tunne, kui oleksin ihult ja hingelt halvatu, kui oleks minus kõik kustunud

ning tardunud. Minult niipalju leidisin veel jõudu ja taipu, et võtisin talt priiusekirja ära ja wiisin tavarjule — siis olin kadunud...“

Matias Lutz tõusis istmelt. Nägu, mis vaatas õnnetu naise peale maha, oli furnu nägu. Minult silmad, mille ääred iweripunaseks tõmbunud, aivaldasid elu. Kes selle mehe pilku praegu oleks näinud, oleks võpatanud wärisedes kõrwale. Ses pilgus janunes, nälgis, wariitses wahtunud suul saaki iwerehimuline murdja.

Minust sõna ei tulnud Matiasel suust. Ta wajus toolile tagasi, nagu tahaks ta edasi kuulatada.

„Ta elas veel nädalapäewad meil,“ lühas Leena nõrgalt juure. „Warsti peale seda, kui ta lahkunud, sain politseist kohtuliku elamistunnistuse kätte, ilma et ma tema kirja kuskil oleksin tarwitfenud ette näidata. Ma arwan, see tunnistus oli muidugi tulekul, tema teadis seda, mina aga mitte. Minu ohtwer oli olnud ülearune. Ta oli mind petnud.

„Siis tuli sinu teine kiri, Mati. Sa tunnistasid mulle oma tundeid, soowisid minu kätt; ma nägin, et sa olid oma endise ühenduse lõpetanud. Kuis oskan wäljendada, mis mu süda nüüd tundis! Ma olin mitu päewa peaaegu nõrgameelne, mu peas liikus mõte panna kätt enese elu külge... Restis kaua, enne kui sulle wastuse suutsin kirjutada. Sa tead, mis ma sulle wastasin. Oh, et sa sellega rahule oleksid jäänud!

„Mul oli kindel nõu sinu soowile järeleandmatult wastu panna. Ma ei olnud enam wäärt, et sa minu peale waataksid. Ma ei võinud ega tohtinud sinu usaldust kurjasti tarwitada... Seal tuli sinu kolmas kiri. Sa soowisid minuga kokku saada. Terwe päewa ja öö wõitlesin endaga, kas sinu kuset täita wõi mitte. Minu igatsus sind näha saada wõitis. Ma lohutasin ja julgustasin end sellega, et mu wastupanek on ju kõikumatu. Ma ei tunnud oma nõtrust. Nähes sind nii hingeni kurwana, nii maharõhutuna, ei suutnud ma ennast enam talitseda, kaastunne ja enesearmastus olid wägewamad mõistusest — ma unustasin oma süü ja tegin uue kuriteo...“

„Miks ei tunnistanud ja mulle kõike üles, Deena?“ tuli karmilt pealtkuulaja suust. „Kõige hiljemini oleksid seda enne laulatust pidanud tegema. Ma oleksin sulle andeks annud...“

„See nõu oli mul jada korda, aga sõna ei tulnud kurgust. Mõte, et sa hakkaksid mind põlgama, et sa mind enam täiesti ei usuks ega usaldaks, et ma su filmas alaneksin ja langeksin, et ma ainult häbiga sulle näkku peaksin vaatama — see sulges mu suu mõrjapõlives. Ma lootsin esiotja pooldis ebauusklikult, et mu süü jääb kuidagi kogemata saladuseks. Hiljemini, kui ma aru sain oma isiklikust olekust, tüksis hirmus ahastus mulle peale, ja jälle lähenesin sulle enam kui üks kord raudse otsusega, ilmutada oma saladus. Usjata. Mul puudus julgus teha sulle niisugust walu ja omale niisugust häbi. Mu nõtrus sai mu kiusajaks ja ütles mulle: Teie õnn saab niikuinii üürike olema — miks seda siis enneaegu hakata lühendama. Ots on ju käes, kui ta märkab sinu süüd. Tahab ta seda sulle andeks anda — seda parem... Weel päew enne laulatust tahtsin üles tunnistada. Mul oli kiri mitmendat päewa walmsis. Ta jäi saatmata. Weel tund aega enne kirikusse minekut pidasin endaga meeleheitlikku wõitlust. Mu otsus kadus nagu tuulde, kui nägin sinu õnnest ja rõõmusest läikivaid filmi. Mul polnud julgust sulle nuga rindu tõugata...“

„Õnn ja kavalus aitaksid mind nii pärast kui enne. Pulma-öö möödus sinu joobumuse tõttu kahtlusest äratamata. Sa olid wilumata inimene, usaldasid mind pimesi, ei hawatfenud pärastfi midagi. Mina aga õppisin kavalaks oma saladust warjates, ja just, et teda warjata. Ma wõidsin endale ju ennustada, et kord tuleb hirmus päew, mil enam midagi pole warjata, aga ma püüdsin seda päewa edasi lükata, ifka edasi lükata. Ma ei põlanud mingit abinõu hoides selle eest, et ei ärkaks su kahtlus. Ma mõtlesin ise niisuguseid abinõuseid wälja ja otsisin neid mujalt. Meeleheitlik hirm teritas mu pead ja aitas ka muidu korda saata, mis näis olevat wõimatu. Ma hoidusin kõigist eemale, kes sinuga lähemalt kokku puutusid. Sa kui ma wiimasel ajal arwasin, et su filmad lõpuks ometi

lahti lähewad, siis andsin sulle märku, mis sind rahustas, sest ma teadsin juba, kui kerge on sind seefuguseis asjus uskuma panna.

„Ning lõppeks, kui kardetud päew hakkas lähenema, mõtlesin wale wälja, mis sinu enese kaudu nüüd ilmsiks on saanud. Ma teadsin, kui hädaohtlik on see wale, kui nõrkadel jalgadel ta seisab, aga ma lootsin jälle hea õnne peale. Mul oli nõu sulle kirju kätte toimetada, mis sind uskuma paneksid, et ma tõesti maal haigena ema juures olen. Paraku jäin aga kohe pärast põgenemist nii raskesti haigeks, et see kaivatjus pidi jääma teostamata. Lapsuse tahtsin jätta niikauaks peitu, kui mul forda läheks teda ämmaemanda abil ja soovitusel wõõrastele ära anda. Sina olid mulle kallim kui mu laps. See mõtlesin su juure pärast terwenemist tagasi minna, et oma süüd mitmekordse armastusega wähegi lepitada. Sumal tahtis teisiti ja saatis äraandja wälja minu lootusi nurja ajama.

„Aga ma mõtlesin ikka ja alati ka mingi õnnetu lõpu peale. Mu nõu seks puhuks oli kindel: anda sulle wabadus teelmata tagasi. Ma olin sinu kõrwal õnne maitse nud — selle piiskuga tahtsin leppida. Sina aga — sa wõisid mind unustada ja leida mujalt parema õnne. Sul pidi ju kerge olema mind unustada, sest ma olin sind nurjatult petnud. Sa ma fordan sulle siin praegugi: ma lahkun oma lastega filmapiik sinu majast, kui sa seda soowid. Muide wõingi arwata, et sul muud soowi ei ole. Meid lahutatakse takistuse ta, kui mina tunnistan enese süüdlaseks. Ainult üks palwe oleks mul: Anna mulle andeks, Mati, et ma sind petsin, ära põlga mind nii wäga, kergenda minu süüd, pidades filmas, et ma mitte üleannetusest pole efsinud. Ma tahan kõik kannatada, alistuda igale karistusele, ainult sinu põlgust ei suuda ma siit majast mitte kaasa wõtta... Mati, halasta mu peale!”

Kuulwad, kõrbeiwad nuuffatused lämmatafid ta hääle. Ta oli äreiwusest ja kõnelemisest nii närbinud, et ta rinna ia

peaga sõhiva ees feiswale lauale langes, kuna framplifud tuffatufed fogu ta feha raputafid.

Matias waifis.

Ta oli endasse tardunud, elutusfe waibunud.

Räed, lõug, põfed rippufid lõdwalta mahta, nägu wäljendas hämarduwat tühjust. Ta oli nagu inimene, kes nii raske õnnetufe alla on sattunud, et ta feba mõista ja kanda ei püüagi. Talle näis ükskõik olewat, mis taft saab.

Ta polnud muud midagi fündinud, kui et tema naine üheffa kuud waremini nädal aega teifele mehele oli kuulunud...

„Seena, mine puhkama, meie räägime õnnetufest homme edasi,“ ütles ta hääl pifa tumma waheaja järgi nagu faugelst kolmandast ruumist.

Seena tõufis sõnakuulelikult üles ja kadus tuifuwa warjuna teife kambrisje.

Silm filma vastu.

Sel ööl ei mõelnud Matias Lutz magamise peale. Ta pani vaheukse finni ja hakkas esitoas edasi-tagasi sammuma. Restis kaua, kuni ta oma uimastusest niifaugele toibus, et ta põues tajutatvamad tunded tõidid targata, ja veel kauemini, kuni ta aju jälle jaksas mõtet soetada, mõttest finni pidada, mõtteid pikemaks loogiliseks reaks lükkida.

Tema esimene ivalitseiv tundmus, mis täitis ta rinda nagu plahvatusõhuga, oli viha. Viha mõlemate vastu. See suur, masendav, hävitav viha, mis januneb taju järele, mis nõuab filma filma vastu, hammas hamba vastu, mis paneb süüle kõige raskema karistuse peale. Ja tema esimene kujukam mõte oli see, kaaluda, jõuda otsusele, mil kombel tuleks kättemaks kõige mõjuvamalt teostada.

Kõige eel võttis ta käsile vägivaldse võrgutaja.

See mees oli täiendanud, mis ta isa alustanud.

Need mõlemad mehed, isa ja poeg, olid mitme kaas-inimese elu nõnda-öelda põliselt maha tallanud, neil kõigil purustanud, mis neile kallid olnud, kuni nad ihualasti istusid roojastatud rufudel.

Matias mõtles ema peale. Sellelt oli võtnud vanem vägivaldlane peremehe-digusega viimase ivara, mis on vaes-
fel teenijal. Ja ta oli võtnud ka selle mehe hea nime, kellele ta oma kõrivaleheidetus ohivri fama vägivalla-digusega elu-
ajaks külge sõdus, nii et inimesed ta viletskuse peale hakkasid irvitades näpuga näitama. Siis oli vägivaldlane oma lapse

Ilma jätnud lapse-õigusest ja pojanimest. Ta iveri oli külm ja meel rahulik, teades, et ta ka oma lihasel pojal õiis, mis noorele hingele inimliku iseteadvuseks kalliks ja puhas, oli porri sõtkunud, et ta oli tema lindpriiilt inimeste naeru ja pilke piina alla heitnud, ta lapsearmastusest ja ivanemaauustamisest ilma jätnud, et ta oli teda õpetanud ainult põlgama ja häbi tundma iseenesest, oma soetajaiist ja kasvatataiist.

Ta nüüd tuli poeg ja aitas teises põlvnes lõpetada, mida isa esimeses nii tõhusalt oli peale hafanud.

Poeg kiskus soppa iveel sellegi aunatuse, mida ta äratõugatud ivend ilmas iseenda jõust, laitmata elu ja ivahiva tööga oli suutnud omandada. Poeg pärandas ivennale oma äraheidetud armuse, et ta asutas sellega abienu, mida fogu linn saaks irvitada. Ta läkitas ivennale oma lapse majja toita ja katta. Ta nõudis ivennalt, et see elus sama narriosa mängiks, mida Konna-Saaf ta isa käsul oli mänginud. Ta tegi täht-tähelt sedasama, mis ta isa eel teinud, ja nende mõlemate ühine õhver, peale teiste, oli tema, Matias Lutz.

Uga Matias Lutz ei ole mitte Konna-Saaf.

Matias Lutz ei kaapa mitte paruni-härta kintsu ega täna mitte küürutades sellise au ning armu eest. Ta ei tao ka, nagu Konna-Saaf joobnud peaga, ivõimetus ivihast rufikat uksepiida ivastu ega lepi paljaste finisesse õhku lastud ivandefõnadega. Matias Lutz maksab kätte. Kes Matias Lutzi lööb, seda lööb ta ivastu. Silm filma ivastu, hammas hamba ivastu! Paruni-härta, teil on asja Matias Lutzi ees iväriiseda! See mees oskab armastada, aga ta oskab ka ivihata. Teie ivõtsite temalt ta elu — ta on mees, kes ka teie elu ivõib ivõtta. Temal pole enam midagi kaotada, teil iveel õiis. . .

Ta Matias Lutz ivannub endale ivaiifel õõtunnil hirmsa ivande. Ta peas pole küll iveel selge, mida ta tahab teoks ivõtta. Ent ta fohustab ennaist midagi ette ivõtma, mis mõjuvõ küllalt oleks temale tehtud ülefohut tafuma — kuhjaga tafuma. . .

Ta pöördib teise süüdlase poole.

Jah, ka see naine seal, kelle puhtuse ja karskuse eest ta mõni tund varemini elu oleks annud, on süüdlane. Ta on süüdlane nagu iga teinegi langenud naisterahvas. Ta on süüdlane, nagu Konna-Saagu naine, kellele ta poeg kord vihases valus ta õige nime näkku karjus. Selle inetu nime on nüüd pälvinud ka minu naine, Matias Lutz! Sest mispärast andus ta võrgutajale? Vägivaldsena sõna õigel mõttel see ei tarvitanud. Tema kunstidele, tema tüütamisele ja piinamisele oleks karske tüdruk viimse iweretilgani pidanud vastu panema. Ta oleks pidanud ainsa maja kõrgemal korral purustama ja sealt alla hüppama — mõtlemata sellele, mis oleks ta kiividele langeb. . .

Selle nõude leidis vihane mees praeguses meeleolus nii loomulikult, nii enesestmõistetavaks, et ta selle teisegi kaebaluse ilma pikema arupidamiseta hukka mõistis ja talle nuhtluse määras. Ara siit majast! Ara seist ilusast pesast, mille puhtuse väärt ta ei ole! Ara selle südame küljest, mille ta omale varastanud, et teda kõlvatult ära anda, ära müüa! Tema kõrvale nüüd veel edasi elada, kandes tema süüd meeles, nähes tema käel seda last, mõeldes kõigi ta valedete ja pettuste peale — võimatu! . . . Niipea kui koidab hommik, astub petetud mees tema ette ja ütleb talle: Sa pole enam väärt, et sa minu katuse all viibi, minuga ühte õhku hingad, mind abikaasa nimega kutsub. Sa pead siit kaduma, et saaks õhk jälle puhtaks ja mulle tuleks meele, kes ma olen. Kanna oma häbi, nagu kord ja kohus. Ma võin sulle andeks anda, aga sind puhtaks pesta — seda ma ei taha ega suuda!

Need olid kaks kindlat otsust, mida õnnetu mees endale raudselt needis südame külge. Ta hulkus nendega fogu õõ mööda tube ringi ja püüdis neid iwooderdada uute võit täiendavate põhjenditega. Ta ei tahtnud kõikuda ega kõhelda — ta sidus enda mitmekordse ivandega. . .

Kell oli kuus hommikul, kui iwaheuks argfelt aivanes ja nähtavale tuli Leena halatsemisväärt ivari. Nagu Matiaski,

nii polnud ka tema sel ööl rõivastest välja ega filma finni saanud. Ta lubivalgest, kitsaks kõdunenud näost vaatasid faks suurt, pealuu sisse taganenud filma kirjeldamata pilgul mehe poole.

Need filmad ootasid tema otjust.

Nad ootasid surmaotjust.

Tummalt, alandlikult, viimase pika võitluse järgi omandatud rahuga seisis süüdlane oma kohtumõistja ees.

Kohtumõistja aga — vaikis. Ta vaatas süüdlasele otja, luges tema näost kogu ta viletsust ega leidnud sõnu oma otjust mõista. . . Ta ei leidnud seks julgust. . .

Surnuid ei mõisteta surmanuhtlusele. Kui ta kõrd kosub, siis. . . Ta oli senini sinu naine. Sa ei võdi teda wastu ööd wistata uulitsale. . . Ta oli senini sinu kallim hingeline wara. Sa ei võdi tema mälestust üle öö kustutada. Edaspidi, kui tuha all enam midagi ei õhku. Kui ju süda on tühi ja külm ja kiwoistunud. . .

„Ma kõnelen sinuga teine kõrd.“

See on kõik, mis jääb ta kohtuotsusest järgi.

Ta tummalt, alandlikult pöördib kaebelune tagasi, nagu ta ilmunud. Talle on fingitud armuaega. . .

Matias Lutz läheb hommikul kodust, aga tööse ei lähe ta mitte. Seks pole tal jõudu ega julgust. Ta kardab inimesi. Misjaguse filmaga peab ta neile otja waatama? Võib olla, et mõni tema häbist juba teab! Võib olla, et mõni temalt hakkab küsima. . .

See oli esimene päew, et Matias Lutz jääb tööst ära. Tema auahnus ja kohusetunne ei lubanud seda talle kunagi. Ta ta jääb weel teise päewa tööst. Ta lentfib linna kauge- mates alewites, linna ümbruses ringi — sihita, söömata ja joomata. Ta läheb hommikul ja tuleb õhtul. Öö saadab ta mööda eestoas, finnise waheukse taga, lühikesel ja kitsal sohwal.

Tema ilmudes kolmandal hommikul töökotta näeb igaüks, et ta on haige olnud. Ta on praegugi weel haige. Seda tunnistab ta iveretu nägu ja kustunud film. Meister

„Me sööme mujal. . . Sa pead oma südant fergenda. . . Ma tean juba —“

„Sina tead?“

„Ja. Minut aega juba.“

„Kellega ja rääkisid?“

„Sellega, kes soovis sulle praegu õnne. Ta tuli mulle vastu ja käsks mind sedasama teha. Si puudunud palju, ja ma olefin ta ära fägistanud. . . Ma andsin talle vastufe, nii et ta ei jäänud teist enam ootama.“

Nad sammufid waikides häärberi poole. Õnneks leidfid nad wäikese, kitsa kambrikese, kus nad kahetefi juttu puhudes nii mõnegi õhtu olid weetnud, tühjana eest. Keivadife aja ja ilusa ilma pärast oli külaliste arw häärberis üldse wähene.

Konrad tellis süüa ja juua.

Kui ta ufte tooja järel oli lufustanud, jäi ta faastundlikult tunnistades ja ühtlasi küsides sõbra otfa wahtima. Kas see on minu rõõmus, priiske pois? — näis ta pilk hüüdwat.

Lutz ei pannud teda tähele. Teda näifid hutwitawat pudelid. Ta kallast kannu täis ja jõi felle ühe sõõmuga tühjaks. Ta polnud juba mõnda aega enam õlut joonud. Sa kui Huber riistast natufe rüübanud, täitis Lutz ta uuesti ja tühjendas ta teist ja warsti kolmat forda.

„Mida sa juba tead, Konrad?“ küfis füis.

„Et finu naine jälle kodus ja et tal on poeg,“ wastas Huber.

„See on õige. Kas paned seda imeks?“

„Ma ei paneks seda imeks, kui ma finu ja neiu Wittelbachi nägufid poleks näinud. Neist nägudest felgus mulle, et asi ei ole õige.“

„Kuidas, Konrad? Sündmusest enefest sa polegi häämmastunud?“

„Digufst öelda — ei. Ma nägin seda tulewat ja arwafin, et ka fina näed, et sa kui isa tead, et kõik on korras. Ma märkafin seda mõni päew pärast finu pulma. Et asi minusse ei puutunud, ei teinud ma fefst finu ega kellegi teise vastu

ivälja. Wahel olin — seda pean tunnistama — pealegi kahewahel, kas olen õieti näinud. . .”

„Sa olid õieti näinud, aga isa pole mitte mina,” ütles Matias, täites jälle nugrikt kannu.

„Siis kõnele!”

Ja Lutz kõneles.

Ta kõneles säärase õhinaga, nagu tunneks sellest lõbu, nagu ootaks sest lohutust ja pääsu, et ta annab sõbrale kõik teada, mis rõhus ta hinge.

Huber kuulas sõna lausumata pealt. Mida kaugemale Matias jõudis, seda sügavamana punaga kattus ta nägu. Ja kui jutustaja wiimaks oli lõpetanud, kargas äge sakslane püsti, lõi rusikaga lauale ja hüüdis:

„Mis sa tahad selle mehega teha?”

„Mis sina teeksid?”

„Ma tapaksin ta!”

Lutz waatas waikides enda ette maha. Ta huulte ümber tuskus midagi, mis näis olevat õel, ahwardaw, julm muhelus, mis aga sedamaid jälle kadus, nii et Konrad wahtis walgesse, wereft tühjunud näkku, mis mingit keelt ei rääkinud, mis oli külm, wagune, furnud.

„Teie maa näib olevat ju ilma seaduse ja õigusega,” jätkas Konrad Huber ärewusest kokutades ja taoti sõnadega wääratades. „Siin walitseb üks ainus hõre ja õhuke seisus kõigi teiste üle, ja nimelt piiramata ja määramata woliga! Mida mõisnik kärib, soowib, tahab, himustab — see kõik peab sündima! Mõisniku kätte on teil koondatud kõik meelewale teiste rahwaliikide wara ja isiku kohta. Ja teie mõisnik on mees, kes seda eesõigust ei jätta kasutamata, hoolimata ta kõrgemast haridusest, hoolimata ka ristiusust ja selle kombedõpetusest, mis õeldakse ju kõikjal aadli tugi ja juhtnõõr olevat. See siin on ju Aasia! See siin on hullem kui Aasia. Aasia wägivaldlasted ei tea, et nad ülekohut teiwad alamate rihtide rõhumisega, nende arvates on nõnda jumalast seatud kord ja kohus. Teie wägivaldlasted aga peateksid seda teadma,

sest nad seisawad ühenduses muu Euroopa ja selle kultuuriga — nad on suure kultuurrahwuse liikmed ja on uhked selle peale! . . . Mati, mul on häbi nähes, mis ma siin pean nägema. Ja selle wägiwallasiga lepitakse, sellele alistutakse, selle wastu ei astu keegi wälja! Rogu linna ees nülitakse kuutkümmend süüta talupoega, ilma et kellelgi oleks algatust ja julgust seda keelata ja timukaid wõtta wastutusele! Ja mõisnikul on woli oma teenistuses olewaid inimesi töö kõrwal kasutada ka weel oma himude rahulduseks! Ja sellega lepib feldskond, lepib ülemus! Kurat pärigu mind terive nahaga, kui mina sellega lepiaksin! Ma wiiskan seda meest, kes sinu õnne sõi, ma wiiskan ta suguwõsa, rogu ta seisust!”

Huber oli enda niisugusesse wihasse kõnelnud, et ta pisutefes ruumis sõõri jookkis nagu withane hunt ja iga lause järgi rufikaga seina, laua wõi tooli peale löi. Matias jäi waheajal, ja ta silmad jälgisid sõbra iga liigutust, ta kõrwad kuulasid himukalt iga sõna.

„Ka mina wiiskan neid,“ ütles ta taw ja enam iseenelele kui felfimehele, kuna ta jälle kannu täitis. „Ma wiiskan neid lapsepõlwest saadik, kus ma nende waljust tundma õppisin, ja ma wiiskan neid nüüd, kus nad mu kerjuseks on teinud . . . Huber“ — ta tõusis järsku istmelt — „Huber, ma ei jäta seda jumala tasuda — seda wiimast. . .“

Huber pöördis, nagu peaks ta sõpra waigistama, tema poole ja hakkas ta kätest finni.

„Rahu, wend! Mis inimene wihas ütleb ja ähwardab, ei ole iga fõrd hea ega õige! Rahu, Mati! . . . Ma ise läksin liiga kaugemale ja ajasin sinugi piirist üle. . . Atle mulle õige pealt: mida sa tahad oma naise ja lapsega peale hakata? Mis sa ütlesid Leenale?“

„Ma tõufan Leena endast ära.“

„Mati!“

„Mis siis?“

„Mati, kas oled siis mõistuse kaotanud? Sa tõufad endast ära oma naise, kellel pole wähematki süüd?“

„Ta on süüdlane.“

„Süüdlane? Mil viisil? Tema kallal tarvitati vägivalda. Kuidas võib inimene, keda sunniti vägivallaga midagi tegema, mida ta muidu iganes poleks teinud, olla süüdlane?“

„Ta on süüdi! Ta on süüdi! Ta on süüdi!“ kirjendas Eutz, vaht suu ääres, ja tampis jalgadega. „Wägivallale pannakse vägivallaga vastu, tema aga alistus vägivallale sõnakuulelikult.“

„Seda oleksid tema asemel ka sina teinud! Sinust röögib aina enesearmastus, Mati! Sa mõistad oma naise hukka, sest et ta oma varakehe andis röövlile, kes talle pistoli rinnale pani ja mitte sinule! Ning seejuures ta ei teadnudki, et sinul on selle vara kohta soovivi, veel vähem õigust! Tahaksin jult kuulda, misuguse ausa põhjuse sa leiad hukka mõista ja karistada inimest, kes omaga tegi, mis tahtis.“

„Ka omaga ei võdi teha, mis on ülekohtune, mis on keelatud! Priiskaja on pahategija. Ma põlgan igavõhke, kes ennast raiskab. Sa põlgan ka oma naist, sest et ta ennast raiskas.“

Huber hakkas sõbra pea ümbert mõlema käega finni ja vahtis talle sügavasti silma.

„Ma ei tunne sind enam!“ hüüdis ta. „Sa oled pealaeft jalatallani muutunud, ja mitte nii, et sa mulle meeldisid. Sina, kes sa muidu tõsiseid kuritöid wabandasid, kes sa pidasid kuritöid õnnetusteks ja kurjategijaid õnnetuteks — sina wiskad nüüd kivi inimese peale, kelle kuritöö nimi on õigupärasest süütu! . . . Mati, ma peaksin sind põlgama, kui sa oma naise wiskad uulitsale.“

„Sina ei teeks seda mitte? Sa elasid temaga edasi? Sa toidaksid võõra mehe armukest ja last? Wasta, Konrad — kas sa teeksid seda?“ wahutas ja koberutas Eutz meeletus ärevuses edasi.

„Sa, seda ma teeksin.“

„Alga millise südamega?“

„Rahuliku südamega, kui teda armastan.“

„Uga ta pole ju mitte minu oma!“

„Ea on sinu oma. Niikaua kui sa teda armastad, on ta sinu oma. . . Kuidas Mati? Kas sa ei tea, et kofitakse ka leskeseid? Need on ju enne ka teiste omad olnud. Kellel täie aruga inimesel tuleks meele leskeseid sellepärast põlata? . . . Mati, ma pidadesin sind mõistlikumaks, kui oled. Mati, ma ei ole enam sinu sõber, kui sa teed oma naise iveelgi õnnetumaks, kui ta juba muidugi on.“

Matias Lutz vahtis käsipõsikul mingile täpile põrandal. Sõguse pärast kõneles sõber sedasama, mida ta oma peas juba isegi oli arutanud. Ta oli enesele juba kord põhjused ette ladunud, mis rääkisid Leena poolt, oli teda püüdnud vabandada, süüist puhastada. Kuid tal elas pöues teine hääl, ja see vaitles vastu. Kui ta suutis aliva kainet mõistust lasta argumenteerida, siis ta ei leidnud sest inimesest tdesti mitte süüd. Tõstis aga ta egoistlik süda häält, siis oli sama inimene nõgimust patune. Ta on süütu ja ta on filosoofi süüdi — oli iga kord see kahetaruline otsus, mille juure ta jõudis, ja võitlus hakkas otsast peale, kuni ta saabus uuesti sellele furnud punktile tagasi.

Huber vaikis. Ta tahtis teda lasta aru pidada, võidelda, selgusele jõuda. Ta ei olnud selles sugugi kahetvanel, kumb hääl sõbra rinnas lõppeks võidab, ehk olgu siis, et Matiasse armastus Leena vastu oli vähem ja nõrgem, kui ta senini arivanud.

„Konrad,“ ütles Lutz viimaks, kuna ta oma tverdunud äärtega filmad argelt tema peale lõi. „Ma lükan oma otsuse niikauaks edasi, kuni selgesti tean, kas ma võin temata elada võdi mitte. See oletus on mulle iveel segane. Niikaua kui ma kindla tõe olen kätte saanud, pole Leenal ega tema lapsel minu poolt midagi karta.“

„Sige, Mati, väga sige!“ hüüdis Huber ja asus mõlema käega ta õlgadest finni. „Inimene ei pea tegema oma otsuseid ialgi ennatult ega läbikaalumatult. Ja nüüd, kus

ja juba niigi mõistlikku keelt kõneled, ei karda ma enam, et jõuad võõriti otjusele. Ma olen sinuga rahul, wennas, sest mul on pool wõitu käes. Nüüd tõota mulle aga weel, et ja enne seda, kui midagi otjustawat ette wõtad, mulle oma kaawatjuse teatad.“

„Seda teeksin ilmagi töötamata, Konrad. Aga kui see sind rahustab — siin mu käsi.“

Huberil oli püüie lohutada sõbra meelt, juhtida tema mõtteid ta õnnetuselt teisale, muretseada talle natuke rahu ja puhkust; sellepärast oli ta esiotsa üsna rahul, et õlu sõbrale nii maitstes; ta jõi, et teist seejuures finni pidada, ise wirgasti kaasa ja poetas mitmesuguseid jutuaineid esile, mille kohta ta seltsimeest katsus huwitada ja soendada. See läkski tal korda. Matias hakkas ifka elawamalt rääkima. Näilikult oli tal eneselgi püüie anda oma waimule ja hingele muud, fergemat, mitteärritaivat tegevust.

Konrad muutus aga wiimaks murelikuks, tähele pannes Matiasse järgesti kaswawat ebaloomulikku janu. Lutz ei suutnud jätta kannu wiimaks enam hetkekski täitmata, ei raatfinud seda panna enam käestki. Ta tellis ühtelugu uusi pudeleid juure, sundis sõpra wägijä kaasa jooma, sattus ifka elawamasse meeleollu, kuni Konrad märkas, et ta on olekuni jõudnud, mis ulatus heast tujust juba üle. Ta mõtted hakkasid korduma, läksid segi, kaswawid tal niidelda üle pea. Matias Lutz oli wiimaks joohtunud.

„Küllalt nüüd!“ hüüdis Huber ja lükkas tühjendatud kannu ja pudelid kõrwale. „Tänaseks oleme rohkem saanud kui tarwis. Mati, lähme koju!“

Mati aga wastu:

„Mis tuleb sulle meele! Nüüd, kus ma põue natuke sooja saanud, pean jälle minema külma kätte! Muret ja kurbust on mul rohkem kui waja — lasse mind ka natuke lõbu maitsta. . . Isa Peterson! Weel kuus nuiat lafet! . . . Matias Lutz pole joodik, ta pole iialgi joodik olnud ega ta ha seks saadagi, aga kui ta kord on hea sõbraga koos, kes

ivõtab tema murest osa — siis peab olema juua! . . . Isa Peterfon! Isa Peterfon!”

Ta ta tonkis kannaga kuus korda vastu põrandat, ilma Huberi vastuseisust välja tegemata. Tahtes võdi tahtmata pidi viimane, et teda sel tujul ja olekul mitte üffinda jätta, edasikestvõast joomingust osa ivõtma. Keelamine ei mõjunud. Huber märkas koguni, et Matias fortfutab hoiataivate sõnade üle kulmu ja andis pahased vastused. Teda ärritada polnud footvitatv. See oleks teda ainult veel taiffa õhutanud. Et ka heaga polnud midagi peale hakata, siis pidi Huber lastma fündida, et sõber jõi enese täiesti joobnuks. Kolmat korda elus oli Matias Lutz niifugufes feigas. Tema pulma-peatäis oli tänase vastu olnud mõõdufam.

Huber viis ta hilisel õõtunnil koju. Seena avas neile uffe.

Nooriku käfi, mis hoidis küünalt, hakkas ivärisema mehe fiose tuifudes ja ta nägu lõi kriitvvalgeks ning filmad vah-tifid laialt ja aineti ta otfa. Piffamifi, samm-sammult nihkus ta temast eemale. Ta ei lausunud musta ega ivalget.

Huber teretas teda kohmetult otsefui ififut, feda ta hästi ära ei tunne. Oli see siis tõesti see noor, terve, õitfeiv inimene, feda ta mõne nädala eest veel nii priskena näinud? Kuis pidi ta olema kannatanud, et uttuda niifugufeks ivereta ja lihata ivarjuks! Sügav faastunne afus Huberi hingesse. Ruttu astus ta noore naise juurde, pigistas ta ivaba kätt ja ütles paluvalt, trööstivalt:

„Urge ehmuige meist, ärge pange ka midagi pahaks! Mati ja mina — me olime iveidi fergemeelfed. Seda ei pea teift korda enam ette tulema!”

„Ma mõistan,“ ivastas Seena tafahiljukefi. „Ta mul pole õigust midagi pahaks panna. . . Ma tänan teid, Huber, et te teda faatma tulite.“

„Ja, ja, ful ongi asja Huberit tänada!“ hüüdis Mati fidafeelfelt, otfides toolidelt ja laudadelt tuge. „Ta on hea sõber — finule veel enam kui minule . . . Tema on mees, kes oskab musta ivalgeks pesta . . . Teda peab inimene roh-

fem usfuma kui iseennast . . . Täna teda aga, täna teda selle eest, mis ta sinu heaks on teinud . . .“

Konrad jättis jumalaga ja läks. Ta nägi, et joobnu kippus minema pahuraks, seepärast tundus soovitaivana hoida temast kõik eemale, mis teda võis erutada või ärritada.

Seda tunnetas ka noor naine.

Kiipea kui Huber ukse enese järel oli sulgenud, lähenes Zeena mehele ja palus alandlikult luba temal saapaiid jalast tõmmata. Matias oli nii lahke. Ta laskis ka keelmata sündida, et naine võttis tal kuue ja vesti seljast ning päästis krae ja kaelasiideme lahti. Magadisase oli tal sohvial, kus ta oma senised ööd naise kojutoomisest saadik kõik mööda saatnud, et olla oma vialuga üksi, juba vialmis tehtud.

Eutz vaaatas naise tumma, alandlikku hoolitsemist ja ümmardamist enda kallal pealt, ja ta nagu laskis hatvatseba, et ta sattus leplikumasse tujuusse. Alkistelt asus ta mõlema käega Zeena pea ümbert finni, surus selle oma rinna, oma põse vastu ning suudles kuumalt, kirglikult kaks, kolm korda ta otsaesil.

„Midagi pole sündinud — kõik on paljas kollitav unenägu,“ sojistas ta, kuna ta silmad täitusid pisaratega. „Sa oled minu — minu — minu, ja sul pole mingit süüd! Ma olen õnnelik nagu ennegi — mul on puhtaim, ausaim, ilusaim naine, selle peale üksi ei tohi näpuga näidata. . . Zeena, forda, finnita, wannu, et kõik on wale, et kõik on minu peas tekinud rumalus — finnita, et näen und, sonin, jampsin!“

Zeena waiakis. Ta vaaatas talle ainult nagu kaede tagant kaeblikult, argset silma ja lükkas hellal käel juuksesalle ta otsaesilt tagasi.

„Sa ei wasta, Zeena?“ kõneles Matias edasi ja sattus äkistelt sootuks wastupidisesse meeleolusse. „Sa ei wasta mulle, ei suuda midagi waleks tunnistada, wõid ainult finnitada, et kõik on tõsi!“ hüüdis ta, lükates Zeena käe enda küljest tagasi. „Sa wõid mulle ainult tunnistada, et ma olin fordi õnnelik, aga et fina mu õnne oled purustanud,

nii et mulle seft enam midagi muud pole jäänud kui häbistav, südant muljuv mälestus! . . . Mine minu filmist, Seena! Väta mind ükfinda mu hädas! . . . Ma tahaksin, et ma find enam ilalgi ei näeks!”

Ta ta langes selili sohivale, kattes nägu kätega ja nuufjudes nagu lapsuke.

Seena astus norus peal teise kambriisse ja pani ukse vahelt finni. —

Teisel hommikul jäi Eutz jälle töösse minemata. Seks oli ta oluford liiga ivilets. Ta pea lõhkus ivalutada, käed värisefid ja fogu teha oli nagu raskest haiguseft puretud, väsinud, roidunud. Peites pead kätesse, istus ta tuhmil ivalkimisel afna all, kui Seena teda sohivile tuli kutsuma.

Sellises iväetis olekus on inimene alandlik, leplik, sõprust ja ufaldust otfiiv.

„Seena,“ ütles Matiias sohivilauas paluivalt, „kui ma eile õhtul ajafin rumalat juttu, siis ära pane seda tähele ja anna mulle andeks. Sa nägid ju, kuidas oli lugu minuga.“

„Sa ei õelnud ühtegi rumalat sõna,“ ivastas Seena. „Mis sa kõnelesid, oli õige, ja ma tean, et sa ka täna nõnda mõtled, nagu sa mulle eile ilmutafid. . . Mati, ma palun find, tehkem ford lõpp! Miks sa peafid ennaft asjata piinama! Me ei ivõi kauemini jääda ühte leibfonda.“

Matiias ivaatas ta ivaeivatud, närvetunud näkku, ja tulvav kaastunne heitus talle hingesse. Sel pilgul oli ta meelest, kui oleks ta ise süüdlane, kui oleks kõif ülekohus tema pool, kui oleks ta ennaft selle ilmsüütu inimese ivastu halastamatu ivägiivaldlafena näidanud. . . Ta hakkas tema käest tugeivasti, kuumalt finni ja hüüdis:

„Seena, meie ei lähe mitte lahku, meie ei murra mitte oma ühendust, olgu sündinud mis tahes! Ma tahan kõif unustada, oma peast ja südameft välja fiskuda ja ainult selle peale mõelda, kes sa mulle siimamaani oled olnud. Ma ei juudaks finust lahkuda, ilma finuta elada. Huber tundis mind rohkem kui ma ise, seft ta ütles mulle: Mati, kui sa

teda armastad, siis ei tõuka ja teda mitte ära. Ja ma ei tõuka sind ära, Leena, — ma tean nüüd, mis on minu kohus!”

Noorik vaatas talle läbi suurte, hiilgavate pisarate näkku. Matias tundis, kuidas ta käsi tema põhus hakkas värisema, ning nägi, kuidas ta viimaks terveist kehast lödises nagu külmakõbeline.

„Mati,“ fõjistas ta, haarates tema pea ümbert finni ja surudes huuled tema juustesse. „Ma tahan sind teenida ja ümmardada ja orjata, kuni mul hinge püsib ihus! Ma tahan ainult õhki sinu ümber olla — ilma ühegi nõudeta, soovita, tartvidufeta! Kui midagi minu süüd suudab tasuda, ununema panna, maha matta — ma tahan seda teha! Mati, kõik mu elu peab ainult tänu olema, tänu sinu armu eest, mida ja mulle praegu kuulutad!”

Ja nad viibisid kaua, kaua teineteise kaenlas ja pühitsetisid südamete ja suudega õnnelikku leppepidu.

Difed warjud.

Särgmisel päeval ilmutas Matias Lutz tõsi püüet oma hingelist tasakaalu tagasi saada. Ta hakkas korrapäraselt tööle käima, jäi õhtuti koju, näitas Leenale harilikku lahkuft ja hoidus igast mõttest ning jutuaimest, mis oleksid võinud meele tuletada viimase aja raskeid sündmusi.

Suba hakkas noor naine fergemalt hingama, tulevikule rahulikumalt ivastu ivaatama. Omalt poolt tegi ta kõik, mis iganes võimalik, et lohutada mehe haiget meelt, parandada ja fosutada ta haavatud hinge, teha talle kodu armsaks ja lõbusaks. Ta surus enda ifiku, oma terve mina, kõik oma foovid ja tahted täiesti mehe meeleivalla alla, nii et ta muud ei olnud, kui tema sõnakuulelik, keeletu ivari. Sa Matias näis sellest rahuldumata, feesmiselt ivagistumata, minevikuga kõfuleppete jõudivat ivõi ivähemalt oleivat teel selle eesmärgi poole.

Kuid Leena ei lastnud end iväga faua effitada — fets oli ta armastav film liiga terane, ja Matias ei suutnud end faua ivalitfeda — fets olid käärivad tunded ta hinges liiga ivägeivad. Noorik hakkas tõusival hirmul tähele panema, et Matias jaatis ööd rahutult mööda, et ta heitles endamiselt mõtete ja tunnetega, millest ta ei suutnud ivõitu saada, mis nagu tabamatud ja surmamatud bakterid ta ifemuse kallal töötasid. Ta rahu ja ükskõiksus hetkil, kus teda tähele pandi, oli ainult ivarjatav kate. Sa sellegi ta heltis ivahel kogemata

ära, nii et naise uuriti pill ja uuriti kõrv siiski teed leidmist ta põdevasse hingesse.

Seena märkas muu seas, et mees püüdis lapsukesest, kelle ta tema majja toonud, õudsel kartusel hoolega eemale hoiduda. Selle väikese, süütu olevuse paljas nägemine näis valmistavat talle piina, näis sünnitavat ta pöues liikumist ning käärimist, mida ta kartis. Seena võis endale seda ju ka seletada. Lapsuke tuletas Matiasele ikka ja ikka jälle meele, mis sündinud, viies ta mõttejuuna ta isaelase ja ta naise languse poole. Minult pikem aeg võis siin pehmendavalt ja parandavalt mõjuda. Ahtlasi püüdis Seena lapsukest ta filmade eest võimalikult peita ja hakkas end mõttega harjutama, temale kord, kui väetike sugu isanemaks saanud, ette panna, anda laps võõrastele kasivandikuks. Arvataivasti pidi see teda rahustama, unustamist tal hõlbustama.

Paraku aga olid õised ivarjud, millega Matias Lutz meeleheitlikku salavõitlust näis pidaivat, kangelas, kui õnnetu naine oli raatfinud eeldada. Nad murdsid ta jõu, enne kui paranemine ja ununemine võisid võita pinda; ta heitus neile alla, sest et ta neist jagu ei saanud.

See hakkas selgesti küllalt nähtavale tulema korratuma elu kaudu, millesse Matias uuesti sattus. Ta armastus oma sooja, mugava pesa vastu oli kadumas. Ta näis nagu kartivat veeta pikki õhtuid ja veel pikemaib pühapäevi kodus. Ta lühendas neid, kuis vähegi võis, ja sagedasti küllalt oli ta rohkem aega väljas kui oma elamus. Ta võõrdus sellest. Tema lõbu ei olnud enam seal, vaid mujal. Ta paraku enamasti paigus, mida ta enne oli põlanud, millest ta hoolega hoidunud — joogimajades.

Animene harjub antud oludel, paratamatuses, kõigega; ta harjub ümbrusega, inimestega, lõbude ja eluviisidega, mis olnud talle enne võõrad ja vastumeelsed. Ta vahetab võõrused ebatavuste vastu, ilma seeütle ise selguselegi jõudmata. Matiasse sage viibimine kõrtsides, tema lähikäim seal leiduva festsõnaga, tema ümber heljuv uus õhk — kõik see aivatles

ja fundis teda loomulikult joomisele. Ta jõi hõakatuses mõõdukalt, sest et joogid talle ei maitsnud. Aga ta suurendas mõõtu sedavõrt, kuidas joogid talle hakkasid maitsma, ja nende maitsmine edenes harjumisega, ühtlasi ka ta kasvava tehnilise vastupanivusega.

Matias Lutz, see tehalt nii terve ja tugev, iseloomult nii aus ja kombeline, südamest nii sügav-tundlik inimene oli enda olemuse viimases sapis suur argpüks, nõrk ja väetüki lapsuke. Ta ei suutnud oma „õnnetust“ kanda. Seks otis ta võõrast abi. Tal puudus tahtejõud ja viisadus oma südamega mehikelt võidelda. Ta kartis õgitavaid tundeid, mis tormasid kodus talle kallale, kartis torikavaid ja lõikavaid mõtteid, mis ahusid wagusall tundidel, kui ta oli enesega ükfinda, õõpimedusel, ta aju kallale. Ta wiskas sõjariistad metsa ja põgenes. Ta ei uskunud ega usaldanud ennast.

Tema painadest tugevaim ja fagedaim oli ettekujutus, kuidas see teine mees tema naist enne teda kirgede palangus kaisutab, ta neitsilikku süütust naudib, ta ihulikust ilust ja rõõkusest joobub. Selle kujutelma manas talle ta fantaasia julmal reaalsusel kõigi üksikasjade ja peenustega waate ette, nii et see sai ta endapiinamise wahendiks täis haiglast mõrumagusust ning alalist kordamise kiusatust.

Ta oigas ja ähkis selle unelma pealetükkimisel otse füüsilises walus... Ta käis otis loomusundlikult reitwa...

Ta oli enesele sada korda selgeks teinud, et sündinud asju ei saa teha sündimatuks. Ta tunnistas enesele hetkil, kus ta wähegi otsekohene suutis olla, et tema naise peale ei wõdi tõsist süüwarju langeda ja et sellele lapsukesele, keda Lutz wihkas, põlgas ja kartis kui oma häbi nähtawaks saanud märki, ei wõdi ükski terve mõistusega inimene muud etteheidet teha, kui et ta on ilmale tulnud. Usjata kõik. Wastane ta pöues, kes waidles sellele tõele wastu, waidles aivaliku walega wastu, jäi wõitjaks. Ja Matias oli argpüks küllalt, et wõitlust, milles ta süda pooldas walet, taganemisega lõpetada, häbiga paku joosta.

Matiasel oli üks ainus võidulootus, üks ainus pääse-
aimbus. See oli talle efimesel päeval pärast saladuse ilmsiks-
saamist pähe lennanud nagu säde. Kättemaks sellele, kes sinu
õnne on röövinud! Kättemaks võiks ehk tuuagi lepituse,
andeksandmise, unustamise. Inimene, kes mõtleb oma võidu
peale naeratades, selle võidu peale, mis on sinu raskeim
kaotus, peaks naeratamise unustama ja õppima tundma, et
ta on kurjategija, kes karistusest ilma ei jäänud. Ta ei tohi oma
saagist rõõmusteledda, ta peaks oma tegu kahetsema, iveriselt
kahetsema. Minult teadivus, et ka see mees kannatab, et ta
rõõm muutub valuks, ta naerataiv mälestus nutivaks kahju-
tundeks, võis Matiasele, nagu ta arivas, teha elu veel
elamisväärlikseks.

Ta tajus enesel enam kui ühel põhjusel õiguse olevat selle
mehe üle kohut mõista. Mitte ainult selle eest ei olnud
parun karistust pälvinud, mis ta isiklikult temale, Matiasele,
ta õnnetu naise kaudu oli teinud; Matias tahtis temas karis-
tada ka ta isa, ta suguvõsa, kogu ta seisust, sest nende kõigi
ülekohtu ja valjuse all oli tema, ta perekond ja seisus ühel
võti teisel viisil nii palju ja nii kaua kannatanud. See
õiguslik alus, mille ta oma ettevõttel arivas olevat, alus,
mis oli kaugelt avaram tema isiklikust vihast, õpetas teda
kättemaksu pidama otse oma kohuseks, teda enesele tegema
nagu kõrgemaks elu-ülesandeks.

Kuidas aga seda kohust ja ülesannet teostada?

Efimesel lõõmataval vihaval krampis ta käsi rufikas ja
ta nägi ainult ühte küllalt mõjusat, kuhjaga teenitud karistust
enda ees: ta nõudis süüdlase surma. Oles parun Gotthard
Riesenthal sel tunnil ta lähedal olnud, kui naine talle oma
õnnetuse lugu jutustas — Matias Dutz oles olnud praegu
mõrvisufas. Tapamõte aga hakkas mõõduva ajaga kahtva-
tuma, iseäranis kainemil hetkil nihkus ta eemale. Siis ta
põlbas aru muude karistuseliikide üle. Ta kaalutles sadat
abindu, jäi otustades ka ühe ja teise juure seisatama, leidis
aga lõppeks ikka, et nad pole küllalt omased. Üht oli raske

läbi wiia, teine süüdlase teo kohta liiga pehme, kolmas võttis palju aega jne.

Kohtuga polnud midagi peale hakata. Kohtu vastu tundis alam inimene ainult umbusaldust, kui ta vastane oli valitsevast seisusest. Parun võis parima tagajärjega kõike jalata, oda ümber pöörata ja kaebajat veel laimamise pärast lasta vastutusele võtta... Kõige kauemini nähtses Lutz kaivatuse kallal rikkuda paruni noort abielu. Ta arvas seda veel läbi võivat teostada, et annab noorele prouale ta mehe terve jöleduse üles. Kuuleb esimene, kui alatult ta mees peigmehena, paar nädalat enne laulatust, talle truuduse murdnud, siis on õnnetus majas, siis nõuab ta arvataivasti kõhe abielu lahutust, siis on mehe perekonnal ja terivel suurtsugu jelskonnal häbistav kõmuprotsejs oodata ning süüdlane kaotab muu seas suure kaasivara...

Lähemal järelekaalumisel aga leidis Lutz, et ka see plaan ei tõota kõigiti kindlat tulemust. Suurtsugu inimeste vaated armastuse ja truuduse peale võisid olla ju footuks teistsugused kui tema omad. Kes teab viimati, kas noor proua ei löö sellele käega, kui kuuleb, et ta peig kui tuttav elumees poisimehena nõnda elanud, nagu suurtsugu elumehed kunagi elasid. See oli ju ka keegi tähtsusetu teenija, kellega ta mõõduvalt, nii-velda nalja pärast sõbrutsenud. Niisugune isik ei võinud ju prouale kardetaiv olla, niisuguse peale ei mõelnud tema mees kindlasti mitte kauemini, kui ta nõrkuse õhin oli kestnud. Ja teiseks võis parun siingi kõik ajada valeks, tunnistada tühjaks laimuseks. Kes sai siin tõe eest usutavalt välja astuda? Selle mehe suu, kes kelmi ta teo fordasaatmisel aidanud, sulgesid kartus mõisniku eest ja kõlisesu taju.

Viimaks jäi Mattias finni pidama kõige tooremast, aga seejuures kõige lihtsamast ja kõige rohkem tõotavast mõttest. See asus talle pähe eriti siis, kui alkohol ta närve erutas, ta aju kuumaks kütis, ta vihkamise kunstlikult vägevale lõktele õhutas. Ta tahtis oma vaenlast nuhelda kehalku vägivalisega. See oli alatuum karistuseviis, aga kas polnud

siis waenlase süü ka alatuimat liiki? Ta mõtles püüda parun Riefenthali enda võimuse alla — kus ja kuidas, seeüles jättusid veel ta mõtisklused — ning tema ihu kallal niikaua oma töömehejõudu katsuda, et karistusealusele selle sündmuse mälestamiseks parajasti veel hinge küllalt sisse jääb... Kõik muud kaivatsused heitis ta aegamööda kõrvale ja arutas seda ühte edasi. Ja mida kauemini ta teda peas veeretask ning eritles, seda suurema rahuldusega täitis ta teda. Lutz võis tundidekaupa kõrtsis klaasi juures istuda ja sellest oma kättemaksuplaanist lõbutseada. Ta püüdis endale vahel juba selgesti ette kujutada, kuidas vihatud isik ta jalge ees sipleb, kuidas hirmsad hoobid talle pähe saajavad, kuidas ta valus ägab ja armu mangub...

Sellest ideest ei saanud ta enam lahti. See oli viimaks päeval ja ööl, töö juures ja kodus, trahteris ja uulitsal ta alaline kaaslane. Ja see idee ei lõõnud ka kahtvatuma, ei kaotanud midagi oma värsksusest, ei hakanud nõrkema kainema arupidamise ees. Hoopis vastupidi — Matias astus varsti sammu edasi ja jõudis sinna, kus ta juba esimesel vihaplahvatusel oli olnud. Ta arivas, et ta sellegi eest ei tarivitsiks tagasi kõhkuda, kui ta waenlane elutult ta kätte vahele peaks jääma.

Ta oli seda ju pälvunud.

Mina võtan ainult ta elu — tema aga võttis kahe inimese elu. Mina võtan tema elu ta raske süü pärast — need kaks inimest aga, kelle tema ära murdis, põlnud temale midagi paha teinud.

Oh! mis maksis selle mehe seisusevendadele mineval aastal kuuekümnelt täiesti süüta inimese elu! Neid tapeti külma rahuga nagu loomi. Ükski halastav hää ei saanud kuulda-vaaks. Ahelegi ei torganud südamesse, et tapmine on keelatud. Nad ei arivanud endid tegeivat ülekõhutki...

Mis mina teen, on enesekaitse. Kus valitseb rusikadõigus, seal peab igamees end rusikaga kaitsma. Silm silma vastu, hammas hamba vastu.

Oma otstufe täidesaateks hakkas Matias varsti astuma samme. Tasa ja ettevaatlikult, sest tal oli nõu enda isikust iga hädahoju võimalikult eemale hoida, et kättemaksu vilja pärast rahu ja täie mõnuga maitsta. Ta hoidis oma plaani kõigi eest salajas. Sõegi Huberi kuuldes ei tarivitanud ta paruni kohta enam, nagu esialgu, ahvardatavaid sõnu.

Ta hakkas oma waenlast varitsema nagu kütt jahilooma. Ahel ja teisel kombel hakkas ta omale teateid nõutama, kas on parun linnas või millal ta jälle linna tuleb, kas ta asub Toompeal oma õemehe või wanemate majas, kus ta õhtuti harilikult käib, kellega ta seltsib jne. Wahel pidas ta aru minna mingil otstitud ettekäändel maale, et waenlast luurata selle koduse pesa lähedal. Seal võis ta temaga nüüd, juuvisel tööajal kõige hõlpsamini kokku puutuda. Aga ta teadis, et see nõu on ta enda kohta hädasohtlikum. Õhtud olid walged ja mõisas oli parun oma inimesilt, teenijailt ja ümmardajailt, alati ümbritsetud. Kuigi ettevõtte õnnestus — põgenemine oli raskendatud. Pealegi pidi seal võõras inimene, kes hulguib tööta ümber, igale kahtlaselt silma torutama... Ta jäi siis püsima mõtte juure waenlast linnas, ja siingi ainult soodsaimal momendil, finni püüda ja wastutusele võtta.

Aga foodus moment polnud nii kerge tulema. Pikemat aega sai ta Toompealt teateid, et parun linna pole tulnud või et ta siia tulnud ja juba ära sõitnud. Kord oli ta küll mõne päewa linnas ja varitsaja sai teda õigel ajal teada, aga tal ei läinud korda teda saada nähagi. Teine kord nägi teda küll, aga päise päewa ajal ja keset linna. Ta tundis teda hästi. Küll ta oli sest saadik muutunud, kui nad R. mõisa puuestikus kord rinnuti koos olid olnud, ja ka sest saadik, kui Matias teda filmanud üliõpilase-põlives väljasõidu-wanfril. Aga tema näo ja ilmingu üldine laad seisis Matiasel nii selgesti meeles, et eskimine oli võimatu.

Suwi möõdus, ilma et varitsew kütt oma lindu oleks suutnud püüda. Aga sellegi pärast ei kahanenud küti püüde-wisadus, waid kasvatas weel. Lugu ärritas teda. Ärritas teda

ſeda enam, et ta hingeliſe taſakaalu, ſelge, kaine, ſegamata kaalutlemiſivõime waheajal oli ifka enam kaotanud. Ta oli juba nagu tüüritu laeiv, mida tuul merel ſinna ja täna puhub. Minus kindel pide, mis tal ifeeneſes iveel jällis, oli ta kättemaſſu-idee, mis arenes aegamööda haiglaſeſ õhinaks, waldaivaſ fireks.

Matias Lutz jõi palju ja töötas vähe. Kui ta elu mitte ivarſti ei muutunud, ſiis ta oli kadunud inimene.

Ifka murelikumalt haſſas meifter Wittelbach teda tähele panema. Oli ſee iveel tema endine uſin, terane, auahne, ifka uutel leiutustel hauduiv tööline, ſes tööſt muidu päewagi ära ei jäänud, kõige iwähem joomiſe päraſt, ſes oli hommiſul eſimene ja õhtul wiimane? Töö oli ſaanud talle nähtawuſti waſtumeelſeks. Mida ta tegi, ſeda tegi hooletult, maſinlikult, laiſalt. Erſuſt, huwi, ſiſenemiſt ja ſüwenemiſt ei aivaldanud ta enam kõige tänulikumagi üleſande kohta. Selle mehe iwaim oli nürinemas. Ja puudumine tööſt — tundide, poolte ja teriwete päewade ning järgemööda mitmete päewade kaupa — arenes kaſiwaivas ſuunas.

Wittelbach ja Huber püüdiſid teda ſeſt oluforraſt iga wiifi iwälja upitada. Peamiſelt ſõbraliſte nõuannete ja paſwetegagi. Uſjata. Matias töötas pöördimiſt, aga ei pidanud ſõna. Siis kaſſus meifter õnne manitſemifega, nurifemifega, hoiatamifega. Ent ſeegi oli ſamaſ forraſ. Pealegi haſſas ta ſaama jämedaid waſtuſeid. Ja kui ta wiimaks eſines ahiwar-
duſega, iwihastus ſell, heitis talle tänutuſt ning muud ülekohtu ette ja ütles talle teeniſtuſe iſe üles.

Küll kaſſus Huber teda meelitada ſeſt otſuſeſt tagane-
miſele, ja meifter oli iwalmis talle leppeſ kätt paſſuma — Lutz jäi kiuſliku inimeſe kangekaelſuſega järeleandmatuſ. Ta toetus oma endiſele tubliuſele ja ſeletas uhkelt, teda iwõeta-
wat igas töökojas lahtiste kätega waſtu — Matias Lutzil ei oleiwat iwaja tööd minna kerjama. Ja nõnda ta lahtus oma heaſt ja auſaſt peremeheſt, ſelle juures ta nii palju

aastaid oli menufalt töötanud ja kellega ta elanud nagu poeg isaga.

Kõige suurem oli Leena kurbus selle sündmuse üle, kuigi ta seda mehele ei julgenud ilmutada. Ta ta kurbus kasivas veel, kui ta nägi, et Matiasel näis uue teenistuse võtmisega aega küllalt olevat, et ta tundis töö vastu juba nagu kartust ja põlgust, kuna ta selle asemel sattus ikka sügavamale joomaja ulaellu.

Neid himusid võis ta ehitaja orjata, sest tal oli raha. Tema enda ilusat forjandust täiendas meister Wittelbachi sajarublane pulmaringitus, mis oli suuremalt osalt veel alles, kuigi ta viimastel nädalatel sesse juba oli puutunud. Aga kui kauaks võis see siiski piifata, kui tavaline sissetulek puudus, ja õnnetu mees joogilõbude eest iga päev täiel käel kulutas. Ta läks nüüd, kus ta prii mees oli, fagedasti juba hommikul kõrtsi ja tuli alles õõsi võdi järgmisel hommikul tagasi, pidi siis kahetõrde majapidamise eest maksma, sest ka naine kodus tahtis süüa saada. Hirmuga vaatas Leena sel feigal tulevikku. Kui mingi ime ei toonud parandaivat muudet, siis oli hukatus kõigele lõpuks.

Kauase mõtlemise ja võitlemise järgi jõudis noor naine otsusele ohverdada õnnetu mehe päästmiseks kõik, mis tal veel ohverdada oli: oma last ja, kui see ei mõju, ka ennast.

Ta hakkas lapsele otsema ivanemaid, tahtes teda kõigi õigustega ära anda. Oleks tal olnud rahalist jõudu, ta oleks lastnud teda kodust väljas kasvatada, et oma ema-õigusi tema kohta alal hoida. Aga tal polnud midagi. Põlgusega oli ta paruni ainelised pakkumised omal ajal tagasi lükanud, kartes, et see patu- ja häbitaha ta pihi põletab, igavesi ta hingerahu röövib. Nüüd ta kahetses seda. Ta tunnetas, et selle mehe kohus oleks oma lapse eest hoolt kanda. Kuid temale praegu veel, teise mehe naisena, sellekohase paltvega läheneda — see ei mähtunud Seenale hingesse. Pigemini ütles enda juba kõigest lahti, mis ta emasüdan selle lapsusega loomusunnil ühendab. Rahutu oli aga ivaja. See

laps majas oli Matiaase ja Matias tema waenlane. Iga juhuline waade selle wäetifese peale, iga häälitsemine wiimase suust näis petetud meest nagu noaga torfaiwat. Mis pidi furnud olema, sai jälle elawaks.

Ta Seenal läsksi forda oma pojafesele leida wanemaid. Emand Brink oli talle seejuures abiks. Keegi lasteta abielupaar linna kaupmeeste-ringkonnist wõttis lapse omaks. Wanemad olid jõukad, wäikese äratõugatud pojufese tulewik oli siis kindlustatud. Kõik oli ilma Matiaase teadmata sündinud — niihästi kasuwanemate otfinine kui lapse äraandmine ühel päeival, mil Seena meest kodus ei olnud.

Noor naine wõttis nõuks muutust Matiaasele mitte ise teatada, waid lasta teda ennaft seda leida. Oma punaseks nutetud filmi hoidis ta tema eest warjul.

Matias ei märganud esimesel õhtul midagi, ehk ta küll tuli kainemana koju kui mõnikord muidu. Ka järgmisel ennelõunal, mil ta koju jäi pead põdema, ei pannud ta tähele, et häll tagatoas oli tühi. Polnud tal ju selle lapse kohta wähe-matki huwi, palju enam oli tal otse kartlikuks püüdeks temast, teda nägemata ja kuulmata eemale hoiduda. Wiimaks märkas ta siiski midagi, ja nimelt seeläbi, et ta Seena nii waba nägi olewat. Sel polnud tagatoas harilikku sagedat talitamist. Ta kui Matias wiimaks — noorik oli pikemat aega kõõgis tege-wuses — pilgu heitis usse wahelt sisse, nägi ta imeks pannes, et seal hälli enam sängi ees ei olnud.

Ta päris seletust. Seena andis selle.

Ta kuulas waitides pealt. Hakkas siis suuremas toas tummalt edasi-tagasi sammuma. Alles paar tundi hiljemini tuli ta asja juure tagasi. Ta hakkas naise õla ümbert finni — see sündis mitme aja takka jälle forð — waatas talle fūgawasti filma ja ütles:

„See sündis minu pärast, Seena?“

„Sinu ja mu enese pärast.“

„Ta sa suutfid seda?“

„Sa.“

„See polnud fulle mitte liiga raske?“

„Ei.“

Matiias pööras näo kõrvalle.

„Kui rumal hea fina oled, Leena... Sest mina — ma pole ju seda väärt... Ma tean seda... Uga kannata minuga — kõik läheb viimaks mööda... Kannata minuga veel mõni aeg, siis saan teriveks, ja sinagi pead teriveks saama... Leena, seda poleks sinu asemel keegi teine ema teinud...“

Ta astus nagu midagi varjates akna alla. Sinna jäi ta vaikides seisma. Trummeldas sõrmenükkidega ruudu vastu.

„Mati!“

Leena käsi heitus ta olale.

„Mati, ma tegin seda just sinu terivise pärast. Sinu ihu- ja hingeterivise pärast. Sa huffad seda praegu iga päev. Süda tahab mul lõhkeda seda nähes. Toota mulle, Mati, et sa hakkad hoiduma...“

„Töotasin seda juba.“

„Vaata, Mati, — sul pole ju vaja tööle minna, kui ja ei taha. Ma ei sunni sind — mitte poole sõnagagi. Ma ei saa sind kunagi sundima. Puhka, niikaua kui tahad. Kosuta ennast. Uga ära mine enam kõrtsi. Mati, kas sa siis ise ei märka, kui viletsaks ja pöduraks sa seeläbi oled saanud — juba nii lühikese ajaga?“

„Ma tean,“ vastas Matiias, kattes käega otsaesist.

„No vaata! Ole kodus, söö ja joo ja puhka, kuni sa jälle igatsust tunned töö järgi. Mina tahan nüüd töötada — ka sinu eest.“

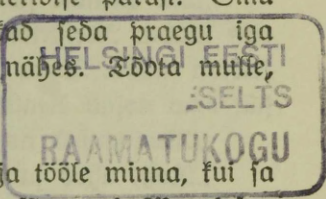
„Sina, Leena?“

„Ja. Mul pole ju nüüd last ravitseda, ma olen vaba. Sa terive olen ka. Et ma tööd oskan teha, seda sa tead. Mul ei saa tööst puudust olema. Ja ma teen tööd hea meelega, tõesti hea meelega...“

„Sa tahad hakata õmblema?“

„Ja.“

„Seda ma ei luba.“

„Kuidas, Mati?“

„Seda ma ei luba. See oleks mulle häbits. . . Selleks oled ja mulle liiga — liiga kallis. . .“

Leena hiilgav pilk ütles talle tänu selle sõna eest.

„Uga ma töötaksin ju lusti pärast ja — salaja, täiesti salaja — keegi ei pea seda teada saama. . .“

„Wait, Leena, sul on majatalitus tööks . . . Sinu teenistust pole meil vaja — nii kaugel pole meie elujärg veel mitte. Ma jaksan veel sind ja ennaft toita. Ka tööle tahan jälle minna, aga — seks pead mulle — natuke aega andma. . . Tallinnas ei taha ma enam tööd võtta. . .“

„Sul on nõu siit ära minna?“

„Ja. Gemale siit. Võimalikult kaugemale. Ma tahan meistriks saada. Meistriks pean saama, ma ei või poolele teele seisma jääda. Anna mulle ainult niipalju aega, et ma võiksin siin oma asjad äiendada.“

„Mis sugused asjad, Mati?“

„Noh, ühed ja teised äriasjad, mida sina ei tunne.“

Et teda mitte pahandada, lakkas Leena oma kaivatusest, otstida palgalist tööd. Mehel oli talle ju veel anda majapidamis-rahja. Asna rahul oli noorik kaivatusega, asuda Tallinnast mujale. Sel võis olla Matiasse kohta ainult tulus mõju. Salajase rõõmuga pani ta juba nüüd tähele, kuidas lapse eemalolu iwaigistas ta meelt, fergendas ta rinda. Ta astus nii iwabalt tagakambriisse ja iwaatas siin nii julgelt ning rahulikult ringi, kuna ta enne ainult tõrkumisi jala siia oli tõstnud.

Paraku aga pidi Leena nägema, et tema ohivriil mehe päästeks küllalt mõju ei olnud. See ohivri tuli liiga hilja võit tal polnud üldse mitte päästivat jõudu. Mis ta forda saatis, oli poolik, oli mõõduiv. Ta parandas mehe ja naise iwahetorda: Dutz oli tänulik Leenale ta endasalu eest. Uga libamisi mine-iwalt teelt, millele Matias sattunud, ei toonud see teda tagasi. Teda fikustid nagu salajõud, mille iwastu iga võitlus asjatu, kuristiku poole edasi.

Kahel viisil püüdis noor naine endale seda nähtust seletada. Tema õnnetule mehele oli kas joomaelu iseendast juba fedatvõrt hakanud meeldima, tema üle nii vägevasti võimuse saanud, et ta sellest enam ei jaksanud loobuda, end lahti kiskuda, ega seda õieti ei tahtnudki; võdi maailmas polnud võimu, mis oleks teda sundinud mineviikku unustama, polnud abinõu, mis näriwa ussi ta südames oleks furmanud. Wäga võimalik ka, et üks kui teine ajur teotsejid ta kallal koos, teineteist vastastikkü täiendades.

Ta nii pidi waene naine nägema, kuidas hufatus lähenes kiirelt ning kindlal sammul, kuidas ta warsti irvitades uksest ja aknast sisse wahtis.

Matias võõrdus kodust juba lähemal päewil jälle. Kus ta päewad ning pooled ja terwed ööd wiibis, seda seletas olek, milles ta iga kord tagasi tuli, seda seletas seltskond, milles teena teda wahel juhtus nägema ja millest ta ühe võdi teise tõi taoti koju kaasa, et siin täiendada, mis jäänud kõrtsis pooleli. Ta sattus põliste ning alaliste joodikute ja muude tumedate isikute hilda, kes tööd wiist niisama pelgasiid kui politseid. Tah, ta hakkas kaineist, korralikest, mõistlikest inimesist, nende seas ka Konrad Huberist, meelega eemale hoiduma, nende wastu koguni waenlikkust näitama. Nende eluviisid ei meeldinud talle, nende nõuanded, manitsused ja hoiatused pahandasiid teda. Ta tundis ainult weel oma suguste seas lõbu ja maitset wabadusest.

Sel lool polnud ime, et Lutzi majja tuli warsti puudus võõrlike ja et puudusele järgnesid waesus ja wiletus. Tema isiklik jääst ja meistri kingitus olid ühel heal päewal lahtunud aina ilusaks mälestuseks. Mis paljude aastate jooksul kogunenud, lendas kuude jooksul tuulde. Mille olid töö ja waew ja hool armastusega figitanud, selle õgis alkoholimooloõ tänutult nahka. Ta nüüd sirgus häwitaw käsi muu wara järgi. Majast hakkas kaduma asju, mida polnud tingimata tarwis, ja nende sekka luges priiskaja ka oma paremad ihufatted. Need aga, mis jäid talle weel selga, muutusid warsti sõherdufiks, et

nendes keegi enam Matias Lutz, meister Wittelbachi endist nägusat selli, seda puhtuse ja wiisakuse eeskuju käsitöölise seas, ei tahtnud ära tunda.

Kui sügawale ta oli langenud, sellest anti talle ühel päewal mõrudasti taipu.

Ta istus raske peaga tuffudes ühe puiestee pingil. Seal lähenes keegi daam ja pistis talle kolm kopikat pihku. . . Ta waatas andja poole üles — tema ees seisis Berta Wittelbach ja mitte kaugel temast härra Oskar Brandt. . .

Mamsel Wittelbach teadis küll, kellele ta annetas sandi-almuse, aga tema asemel oleks iga wõõras wõinud teha sedasama.

Matias lükkas ta käe wihaselt tagasi, raha ta jalge ette wiisates. Alles nüüd teeskles kaival naisterahwas, kui tunneks ta oletatud kerjaja ära.

„Na — härra Lutz!“ hüüdis ta. „Palun wabandada. Aga kui teil edaspidi ehk abi waja on — teie teate ju, kus ma elan. . .“

Hoop käis nii walufasti pihta, et Matias tasuwat wastustki ei leidnud.

Mamsel Wittelbach hakkas härra Oskar Brandti käe alt finni — tumistus, et nad olid pruut ja peigmees — ning mõlemad läksid naerdes minema. . .

Täieline kofkulangus Lutz majas oleks juba waremini tulnud, kui tal teine naine oleks olnud. Seena jõud ja hool ei raugenud finni toppimast aufe ja lõhesid wajuwas laewufeses. Ta hakkas süiski tööle. Ta töötas salaja. Seks oli tal mahti küllalt, sest mees oli ju nii harwa kodus. Ta töötas ööd ja päewad, nälgides, une ja wäsimusega heideldes, et aga t e m a l e oleks midagi lauale panna, talle ta sooja pesa ja pehmet aset puhkeks alal hoida. Seena wõis ju nüüd oma süüd lepitada, oma wõlga tasuda. See mõte andis talle jõudu, ergutas teda taga, hoidis teda meelt heitmast.

Mehe päästmiseks katsus ta weel wiimast wahendit.

Üksikuil tundidel, kui ta lõhkuwa südamega oma töö

juures istus, tekkis temas aegamööda ifka kindlam iveendumus, et Matias ainult siis võis toibuda, pöördida, paraneda, kui nad oma abielu-sidemed katkestasid. See mees ei juutnud minevikku matta — niipalju näis olewat selge. Naife nägu, naife lähedus tuletasid talle seda samuti ifka jälle meele, nagu kord hällis uinuiv lapsuke. Kahtlemata armastas ta naist, aga ta armastus polnud vägetv küllalt naife ivääratusele katet kuduma, ja ta enesearmastus oli liiga suur, kui et sellele löödud haativ võis paraneda. On see mees aga eemal kõigest, mis erutab ta hinge minevikuga, on ta kõigist sidemeist ivaba, on tal jälle ivalimisõigus, siis ehk jõuab ta ometi jälle rööbastele.

Katset ivähemalt võis teha ja pidi tehtama. Zeena tundis enda kohuse olewat töötada tema päästeks kuni viimase hingetõmbeni, sest mees oli ju tema kaudu sattunud hukatusse. . .

See oli kurb päeiv, mil ta otjustas oma ettepaneku mehele aivaldada.

Matias ilmus iväljast kahe ivõõra mehega. Ta lükkas ivahetuise finni, naifele tagatuppa tähendades, neil olewat äriasju õiendada, ärgu neid effitatagu.

Zeena kuulis läbi ukse ivarsti, mis äriasjad need olid. Matias müütas meestele oma mööbleid. Tutt keerles kapi ja kummuti ümber. Need olid kaks tähtsamat eset sest kallist ja hunnitust ivarast, mis Lutz oli endale peigmehe-põlives tootnud õnneft tuskivual südamel, tüdimata hoolet ja usinufel. Ta tahtis need, oma õnneaja mälestufed, oma fenise majauhkufe, oma töö-osavufuse paljuimestatud ivilja poole ivõi iveerand hinna eest nahkjaile kaubitsejaile sahkerdada, et lunastatud sajarahha kanda iviina eest kõrtfi. . .

Zeena südame ümbert hakati nagu pitsitatvate pihtidega finni. Ta avas ukse ja kutsus meest. Matias lähenes kortfus kulmul. Ta näis effitamiseft pahanduivat. Ta punetaivast näoift ja ähmaseft pilguift osutus, et ta polnud kaine.

„Mati, ja müüd oma mööbleid?“ algas Leena pehmelt ja palutvalt.

„Ja.“

„Sul on raha vaja? Ma võin sulle raha anda.“

„Sina, Leena?“

„Ja. Siin on sulle kolm rubla. Äta kapp ja kummut müümata, ja teed omale kahju.“

Lutz vaatatas poolhämmastunult, poolpahaselt näppudele, mis pakkusid talle raha.

„Sa oled hoidlik perenaine,“ tähendas ta siis pilku langetades, „aga kolm rubla — see on mulle vähe ja sina jääd rahast hoopis ilma.“

„Mul on veel natuke.“

„Aksõit. Sinu raha ma ei võta. Üra sega end minu asjadesse. Sa tead, et ma tahan asuda teise linna. Sinna ei või ma mööbleid kaasa vedada. Seal teen enesele uued. Ja need mehed maksavad mulle üsna head hinda.“

Ta astus tagasi. Saatus käis oma käiku. Mõni minut hiljem olid kaubad koos ja iveerand tundi hiljemini näitafid lagedad nurgad ja neljanurgelised helkjad ruudud põrandal, kus Matias Lutz'i meistritööd olid seisnud, meistritööd, mille iga laua ja nurga ja niferduse fisse ta ford helkja kiire oma noorest õnnest pannud.

Matias tahtis minna rahaga sedamaid välja. Leena peatas teda.

„Mõni sõna, Mati!“

Ta astus tõrkfalt ja tufasel ilmel ufse juurest sammu tagasi. Ta hakkas juba seda ifet naise poolt kaelal tundma või vähemalt kartma, mida ulaeluga harjunud naise mehed nii väga vihkatavad.

„Mis on? Utle lühidalt!“

„Ma tahangi lühidalt rääkida, Mati, aga võta minu juures natuke istet ja püüa minu sõnu rahuga kuulata ja neid leplikul meelel mõista.“

Ta hääl oli nii sisendav ja paluv, et mees, täites ta soovivi, vajus kerge ohkega toolile.

Ta Leena hakkas oma ettepanekut seletama ja põhjendama. Ta püüdis mehele südamest keetval õhinal teha taibataivaks, teda panna uskuma, kui tarvilik neile mõlemale oleks alata uut elu ja kuidas see neile võimalduks ainult siis, kui nad oma senise ühenduse lahutaksid. Leena tunnistas enda veel kord tema ees süüdlaseks, püüdis oma süüd koguni rasvendada ning mõõnas mehele täieliku õiguse, tegi talle otse kohuseks nii raskesti ekfinud abikaasast taganeda.

„Mati,“ lõpetas ta, „minu soov oleks, et me juba homme lähemise kirikuõpetaja juure ja eneste kaivatuse talle teada annaksime. Juba enne seda, kui konsistorium mõistab meile otsuse, juba lähemal päeval, võiks siis kumbki oma teed minna. Seda on tarvis, Mati, — kas ja siis ise ei tunne, kui väga seda tarvis on?“

Matiase pea oli kuulatahes vajunud rinnale. Näüüd ta vaatas pika, kurva pilguga naisele otja.

„Sa tahad minust lahti saada, Leena?“

„Mitte mina, Mati, mitte mina — mitte minu pärast — —“

„Eaf' olla, Leena! Ma mõistan sind! Sa sul on õigus. Ma pole enam sinu mees. Ma pole üldse enam mees, ma olen kalts, jalanarts. Sa niifugusest püütakse lahti saada. . . Väga arusaadav ja — väga mõistlik sinust. . .“

„Mati, ma wannun sulle, see ei sünni mitte minu, vaid üksnes sinu pärast! Ma tahan sinule teed näidata — teed tagasi sest pimedast kuristikust, kuhu ja minu süü pärast oled sattunud. Ma ei lahkuks sinust iialgi, — kas kuuled, Mati, mitte iialgi! Aga sina pead minust lahkuma — see on jumala seadus, ma tunnen seda oma südames.“

Ta ta hakkas tema kätest finni, surus neid oma põse vastu ja püüdis teda oma anuivate lapsesilmadega äratada meelemärgusele.

See ei läinud tal forda. Mati vastas ainult paar sõna, ja need lükkasid Leena ettepaneku sedamaid ümber.

„Kui mul find enam ei ole,“ ütles ta tafa, komistamisi, „fiis langen weelgi sügawamale... Siis — fiis on ju kõif otsas...“

See oli tõde. Leena uskus teda sõna pealt. Ja ta võttis oma ettepaneku tagasi.

Edasi fiis kuni tumeda lõpuni!

„Mati, fiis ma jään sinu juure!“ lõpetas ta.

Iisa ja pojad.

Oktoobrikuu lõpul 1859 sündis ivagufas Tallinnas ivägiwalla-tegu, mis erutas iveel kaua autväärt elanikkude meeli. Toompeal, kohaliku aristokraatia rahulises linnajaos, tikkus ühel ööl hulljulge röövel kahe suurtsugu ja lugupeetud kodaniku elu kallale, teist nendest kardetavalt haavates.

Linnas liikuvate juttude ja Lutheri „Nädalalehe“ kirjeduste järgi oli lugu järgmine.

Õõsi kella ühe ajal sõitsid parunid Riesenthalid, isa ja poeg, Ahtflaklubist vooimehega koju. Wanem härra elas Toompeal omas majas ja noor parun, R. mõisa omanik Läänemaalt, kes viibis mõnda päeva linnas, oli isa perekonnas forteris. Kui vooimees makstud ja ära sõitnud, hakkas parun Gotthard kojauit lufust lahti keerama. Et isa ja poeg olid mingi asja pärast elavas mõttevahetuses ja viimane kojatõõtit oma taskuist kofe ei leidnud, siis läks iveidi aega, enne kui parun Gotthard Riesenthal võtme lufuauku jai pista.

Korraga seisus nende juures, nagu oleks ta maa alt ferkinud, keegi kahtlane isik, käes tüise kepp. Ta hüüdis härradele summutatud häälel mõned segased sõnad ivastu, mille mõtet nad ei taibanud. Siis tõusis ta kepp, millel näilikult raske tinanupp otfas, raskele löögile. Hoop oli arvataivasti noorele mõisnikule määratud, see kargas aga loomufunnil iveidi kõrvale, ja nii sirutas mõrtsuka löögiriist elatanud paruni,

kes poja taga seisnud, purustatud pealuuga uulitfaktiwidele maha.

Õnneks polnud noor parun rekwata. Ta kandis täna, nagu ka muidu harilikult, nõndanimetatud odakeppi. Ja õnneks jäi talle niipalju meelemärkust, et võis enesefaitse peale mõelda. Kui siis mõrtsukas tahtis lasta uue uinutawa hoobi tema pea peale, pareeris parun selle oma kepiiga osatvasti. Ka muidu tuli õnn talle appi. Tõstes keppi kolmandaks hoo- biks, komistas rööwel korraga — wõib-olla polnud ta mitte üsna faine — löök läks nurja, ja nüüd leidis parun Riesen- thal mahti oma kepiist walgufiirusel tõmmata pika odatera wälja, mille ta tõukas roimarile rindu. Kaabakas tuihus, langes põlwili, ajas enese aga ruttu üles ja pöördis wanakuwal sammul põgenema, kuna parun hakkas waljusti appi kar- juma. . .

Kõik see sündis ühe ainsa lühikese minuti jooksul Riesen- thali maja ukse ees, natuke maad eemal põlewa uulitfalaterna tuhnil walgusel.

Rööwli tagaajamise peale ei wõinud parun Gotthard mõelda, sest ta ei tahtnud oma raskesti haawatud isa, kes lamas elumärkideta maas, jätta üffinda. Ta hüüdis seepärast ainult waljusti appi ja hakkas õnnetu wanahärri eest hoolit- sema. „Alga tuttaw nähis on ju“ — nii kirjutas „Nädala- leht“ muu seas —, „et ööwahte ilal seal ei ole, kus neid wajataks. Ööwahtid on inimesed, kes saawad selle eest palka, et nad ka päewa-ajal magawad. Ja nõnda sündis siis, et kurjategija pääses paku, enne kui wõidi hakata teda mõju- walt otfsima ja taga ajama. Kaotatud iwere järgi oletades, mida leiti sündmuspaigast ja pika tirena uulitfalt, pidi rööwli haaw raske olema. Siiski oli ta leidnud jõudu ennaft warjule wiia. Niipalju kui ööwahtide käsilaternate walgusel wõidi näha, ulatusid iwerejäljed kuni Rühikese jala treppideni. Paraku hakkas õõsi raskesti wihma sadama, mis uhtis iweremärgid hommikuks enamasti ära, nii et roimari põgenemisuunda nende järele kindlaks ei wõidud teha. Pimeduse pärast ei

näinud ka röövli mõlemad ohvrid kallaletiffuja nägu nii selgesti, et nad teda võiksid ära tunda. Siiski on loota, et meie agaral politseil korda läheb jultunud mõrtsukas peatselt tabada. On nimelt selgeks tehtud, et niihästi paruni majas Toompeal kui ka Altsiaklubis, kus mõlemad härrad sagedasti viibivad, viimastel päevadel ja enamalt võõrad isikud noore paruni järgi on käinud kuulamas — kord ühel, kord teisel põhjusel. Just kuritöö-õhtul, paar tundi enne sündmust, ilmunud klubi uksehoidja juure keegi halvasti rõivastunud inimene, pärinud, kas parund Gotthard Riesenthal seal olewat, ja läinud, kui teada saanud, et mõlemad härrad söövad õhtust, tänades minema, kusjuures ta suud-mööda tähendanud, ta tahtvat R. mõisa saksalt homme minna tööd paluma. Seda tööpärijat pole aga paruni juure kolmel viimasel päeval mitte ilmunud. Klubi uksehoidja kui ka Riesenthali maja kojamees arivatvad isiku või isikud — kui neid peaks rohkem olema — näo järele kindlasti võitvat ära tunda.

„Raskesti haavatud parun Riesenthali juure“ — teatas leht edasi — „toodi kohe, kui poeg ta õõvahtide ja teenijate abil forterisse toimetanud, linna tublimad arstid. Paraku on elatanud härra olek — kui mitte lootusetu, siis ometi hädaohulik. Mõrtsuka löögiriist oleks ta kahtlemata sedamaid furnult maha firutanud, kui mitte wiltkübar õnnetu peas hoobi raskust poleks wähenanud. Siiski on löök paruni-härra pealuust — õnneks mitte kardetaiwast kohaist ja mitte laiast — läbi tunginud. Neli osawamat arsti on iga päew teda raiwitsemas ja waheldumisi waltvamas; ühtlasi on telegraafi teel Tartust kõrgesti austatud haige juure kutsutud kaks arstiteaduse professorit, kes waheajal kiirpostiga wiist juba paigale on jõudnud.“

Siis järgnes lehes „jõle-jõhkra kuritöö kahetsemisväärt ohvri“, parun Adalbert Riesenthali, kohta järelehüüde laadi üllisoe ja üliaustaw kirjutis. Selles kiideti paruni endasaluni ulatuwat tüdimata tegevust maa omavalitsuses ja paljudes auametites, tema õiglast, aatelist, ülewat meelt läbikäimises

omasugustega ja ta isalikkude heldust ning lahkest alamate, iseäranis oma teenijate ja talupoegade vastu. Teda ülistati kui eeskujuliku isa, truud abikaasat, usaldusväärilist sõpra. Tasumata kahju sündisvat seltskonnale ja kodumaale, kui Rõigevägevam kutsuks selle jumalafartliku, kõlbalt igipuhtha, karakterküllase riigikodaniku ja kallimeelse inimesesõbra oma juure. . .

Ka noore Riefenthali peale, kes nagu jumala ime läbi jultunu tapariista alt pääsenud, mõeldi kirjas meelitavate sõnadega. Ta oleivat inimlikkude ja seltskondlikkude vooruste poolest kõigiti oma isa teisend. Kui tubli põllumees ja helde käega rahvasõber olla ta juba nüüd, oma õitsival noorusel, laialt tuttav ja lugupeetud. Jumala käsi ise hoidnud tema alles ta armsale sugukonnale, ta noorele õnnelikule abikaasale, ta tänulikkudele talupoegadele, mille eest taevast Isa mitte küllalt ei jõutavat tänada.

Õppeks tähendati, pöördides tagasi jõleda kurjategija juure, sügava murega sellele, kuidas moraalne langus alama rahva seas, laiskus, ahnus, toorus, vägivald, kõiksugused roimad, alataja jõudfasti edeneda. Rahvas tarvitavat temale kingitud vabadust kurjasti, taganevat jumalast ja unustavat auartuse oma ülemate vastu. Seegi seisus olla paraku jälle eflatantne näide, et rahvas pole vabaduse tarvis veel mitte küps, ühtlasi aga ka tunnistus, et eestlase rahvuslik iseloom ei kuulu mitte kõige paremasse liiki.

Ta nõnda edasi.

Suba nädala pärast võdis Lutheri ajaleht „tänuhõnuft südamest Isanda vastu“ rõõmusõnumi tuua, et parun Adalbert von Riefenthal oleivat arstide ühiste otsust mööda hädaohust pääsenud. Wiist juba paari nädala pärast võitvat elatanud kannataja rõõmsasti astuda terivete kilda. . .

Mõrtsukast ei teadnud leht midagi.

* * *

*

See pöetas end waheaegu ilma tohtrite ja profesforiteta. Nende kutsumiseks polnud tal raha ega julgust.

Ta wõis õnne tänada, et politsei andis talle pödemiseks mõne päewa rahu.

Kui Matias Lutz saatuslikul ööl, kattes käega haawa, et äraandlikku werd nii rohkesti maha ei woolaiks, poolroomates saabus koju, leidis ta ainult weel niipalju rammu, et ta kojaukse enda järel lukku ja toaukse enda ees lukust lahti wõis käänata. Siis ta langes hüüdema: „Deena, pese weretilgad esioja pörandalt, muidu tuleb politsei!“ naise jalgette meelemärfuset maha.

Kui ta filmad jälle aivas, oli öö möödas. Ta leidis enese ööriides, finnisseotud haawaga sängist. Tema näole maha põlesid faks ahastawat filma, ta otsaesil puhkas jääkülm furnukäsi. Sügawast rinnapõhjast tungiti karjatus teretas teda:

„Mati, sa elad!“

Mati imetles seda küsimust esmalt. Miks ta pidi siis furnud olema? Ent forraga walgatas tal õine sündmus nagu pimedas kätte tagant meele, ja nüüd ta pidi isegi imetsema, et ta weel elas. Ta mäletas, kuis weri oli woolanud, kuidas ta jõud pagemisel iga sammuga oli nõrkenud. Särelikult pidi tal olema sügaw haaw ihu sees. Ta liigutas end — ahah, seal ta oligi! Maha wõideldes walusat ägamist pigistas ta filmad finni.

„Deena,“ ehmus ta warsti jälle üles, „kas kasjised were kojast ja wäliselt trepilt?“

„Ja, Mati.“

„Sa sind ei näinud seejuures keegi?“

„Ei.“

„Sa ja pole minust kellelegi kõnelnud? Mitte appi karjunud?“

„Ei.“

„Ka mitte tohtrit kutsunud?“

„Ei. Ma ei julgenud midagi ette wõtta, sest sa rääkisid — politseist...“

Matias vaatas tänulikul pilgul oma mõistliku naise otsa. Sel inimesel näis olevat loomulik anne iga asja juhtida hea poole.

„Ma tänan sind, Leena, — nii on õige! Waiki ka edaspidi igapähe wastu, salga, kui küsitakse, ära lasse ühtegi inimest meie korterisse. . . Minu töö pole weel lõpul — ta läks paraku nurja, nii rumalasti nurja!“

Leena suu ei küsinud midagi, aga ta hirmunud filmas pärisid.

„Sa pead kõik kuulda saama, Leena, aga edaspidi. Las' mind puhata, ma olen nii väsinud.“

„Mati, on sul walu?“

„Ei, ma tunnen ainult väsimust.“

Sa ta filmas läksid finni. Walge, iveretu näoga puhkas ta fängis nagu furnu. Minult ta rinna nõrk tõus ja mõõn ilmutasid elu.

Baari tunni pärast kähwas ta fergeest uinakust äkki üles. Üks mõte näis olevat teda hammustanud. Ta leidis naise ka nüüd fängi ees walwamast.

„Leena, kas sa leidsid mu kapi?“

„Sa.“

„Sumal tänatud! — Kus ta on?“

„Ta nupp oli iverine — ma peitsin ta ära.“

Haawatud mees märkas, kuidas Leena wärises, mida ta aga tema eest püüdis wärjata.

„Põleta kepp ahjus ära! Tee feda kofje! Mis jääb tema nupust tuha fisse järgi, see wista kaugele tänawale!“

Naine tõusis, et käsku täide saata, jäi aga wiivitades, aru pidades ukse juure seisatama.

„Sul pole puid?“ küsis Matias.

„Ma — ma ehk leian kuskilt.“

„Wõta paar tooli. Ma teen uued, kui saan terweks!“

„Ma otsin parem wäljast kuskilt lauakükifesi.“

„See wõtab liiga palju aega. Sa sa ei leia midagi. Mii hilja ei ehitata enam. Lõhu paar wanemat tooli.“

Nooriku pill käis magamiskambriis olewaile toolidele. Tõrkfalt sirutas ta käe ühe järgi wälja.

„Kas sul on midagi süüa?“ küsis haawatatu nõrk hää.

„Ei, aga ma tahan kohe muretseada, kui sa —“

„Mitte mina ei taha süüa. Ma küsisin, kas on sinul süüa.“

„Minul — ja, mul on. . .“

„Sa waletad. Sa oled ilma rahata. Ma pole sulle ammugi enam raha annud.“

„Mul on veel raha, Mati. Minu pärast ära muretse. Sa süüa ma ei võigi — mul pole isu.“

Matiias aimas, et Leena ei rääkinud tõtt. Seepärast andis ta temale peaaegu farmil toonil käsu midagi maja-
kraamist müüa ja toitu osta.

„Ma muretšen kõik jälle afemele, kui olen — teiseks inimeseks saanud,“ lihas ta.

Leena astus kambriist kõõki. Mõni minut hiljemini kuulis mees teda seal kirvega raiuwat. Mida ta ahjukütteks lõhkus, oli Matiiasele teadmata, sest toolidest põlnud ta ühtegi kaasa võtnud. Leena ilmus sületäie wärwitunud lauatuükifestega.

Matiias mõistis. Naine oli ahjukütteks walinud tühjaks jäänud lapsehälli. Selle oli ta kind oma rahaga ostnud. Toole ta ei raatfinud põletada. Neid oli tarwis, hälli mitte. . .

Shtu lähenedes hakkas haige tundma walu. Ta ihu löi palawaks. Näole ilmus tähniline puna. Hingamine oli takis-
tatud. Külmatvärinad raputasid teda taoti.

Kella kahetja ajal koputati wälise ukse pihta. Mees ja naine jäid täis ehmuust teineteise otsa wahtima. Alles siis, kui Huberi hää sai kuuldawaks — ta palus lahti teha, tähendades, et ta olewat ükfinda —, läks Leena uft atwama.

Pill, millega Konrad astus sõbra fängi juure, näis hüüd-
wat: Siis on see ometi õige! Matiias nägi seda pillu ja küsis sellepärast mõruda muigel:

„Sa tead juba, Konrad?“

„N ü ü d ma tean,“ wastas Huber, kelle silmad libisesid otfirmisi haawatud mehe kehha üle. „Waene sõber!“

Ja ta wajus ohates fangi ees feiswale toolile ning wõttis haige palawwa kae pihku.

„Kust said ja feda teada, Konrad?“

„Sündmusest räägib terwe linn... Sul pole waja eh-muda, sind ei tunne weel keegi — peale minu... Misfugune uid, Mati!“

„Sinu enda uid, Konrad,“ ütles haige pikkamisi. „Sa ehk mäletad, mis ja hüüdsid, kui ma fusse oma naife kurba lugu jutustafin? Sa hüüdsid: „Ma tapafin ta!... See oli õige uid, Konrad, aga õnnetus tahtis, et ma feda ei suutnud teostada... Lähemal forral õnnestub see mulle ehk pa-remini.“

„Lähemal forral, Mati?“

„Ja, lähemal forral!“ hüüdis haige rõhuga, kuna ta palawikurahutu film imelikku läikewa sõbra poole pöördis.

Konrad raputas pead.

„Ma arwan, kahest ohwrist oli küllalt,“ ütles ta, „ja ifa kaudu on ka poeg karistatud.“

„Mis on wanast härrast kuulda? Kas ta elab?“

„Ta elab.“

„Sumalale tänu! Tema õnnetus tuli kogemata. Oh, et ta jääks elama!... Leena, tule siia! Sa ei tea ju terwest loost weel midagi. Nüüd wõid kuulda, et ma oleffin peaaegu oma ifa tapnud, kuna ma ainult wenda tahtfin tappa.“

Niihästi Leena kui ka Huber waatasid wõõrastades kõnelejale otfa. Oma sünnist polnud Matias senini weel kum-malegi jutustanud. Nüüd kõneles ta neile oma wanemaist, enda lapsepõlwisest kannatamisest, oma teekonnast parun Rie-fenthali juure ja sellest, kuidas ta linna meistri juure saanud. Ja lõppeks tutvustas neid oma õudse etteiwõttega, oma kuri-tõõga.

„Alinus tee minu pääsuks oli ja on selle ifiku surm,“ lõpetas ta, sattudes kaswawa palawiku tõttu iffa suuremasse ärewusse. „Seks tahtfin saada mõrtsufaks ja tahan feda weelgi, enne ei leia mu süda rahu. See inimene, minu

poolivend, peab teadma, mis ta mulle on teinud, ja ta peab selle eest kannatama!... Konrad, mis sa arvad, kas politsei saab mulle jälile?"

„Esiotsa võid olla mureta,“ vastas Huber, „sest politsei otsib vist kui roimarit kedagi passita ja ulualufeta hulguist aleivi kõrtsidest, arvates, et kuritöö röövimise eesmärgil on forda saadetud... Kas sa andsid end parunitele tunda?“

„Sa. Ma karjusin neile näkku, kes olen ja mispärast ma noore paruni tahan võtta vastutusele. Ma panen teatava määrani imeks, et nad mind politseile sedamaid nimepidi üles ei annud.“

„Siis on neil põhjused seda tegemata jätta,“ ütles Huber, „ja sa võid sel lool olla politsei eest üsna mureta. Riisuguseid asju, nagu minu oma, ei riputata taivaliselt mitte aivaliku arvamise kella külge.“

Sa tõesti, möödus päev päeva järgi, ilma et politsei kurjategija jälile oleks saanud. Sellevastu hakkas Matias Lutz'i teraviline oluford kartust äratama. Suurema osa päevast ja ööst sonis ta palavikus. Siis hakkas Leena märkama, et ta ihu lõi sinakaks ja haav aivaldas kahlast nägu; vist oli see läinud arstliku ravitsemise puudusel halivaks.

Huberi tungival nõuandel läks Leena viimaks ometi tohtri järele, kui ta enne seda salaja ühe oma rõiva oli müünud, et arsti tasuda. Ainult Huberi kinnitus, et tohter politseile midagi ei teata, sest et ta seks seaduslikult pole kohustatud, eriti veel, kui talle ta ametisaladust nimme on meele tuletatud, sundis Leenat tegema, mida haige elu pärast tingimata vaja oli.

Otsus, mille tohter haige naisele ja sõbrale andis, kui ta haatva oli läbi vaadanud, oli kurb. Ta seletas, et haatva kaudu on sündinud iweremürgistus; asjatundliku ravitseja puudusel oli haatva kas haltvasti pestud ja see oli läinud mädanema, võdi mürgistuseks oli asja annud roostetanud võdi muidu ebapuhas terariist, millega sügav haav sünnitatud. Haiget oleks võdinud päästa, kui arstiabi oleks iwaremini

toodud. Nüüd aga oleivat ohtlik oluford nii kaugele arenenud, et pääste osutuivat niihästi kui võimatuks.

Kahivatades waatasid noor naine ja Huber teineteise otša, kuna haige sängis waljul häälel sonis. Ta kõneles läbifegi oma suurtsugu isast ja poolwennast, oma wägiwaldselt teost, oma wanematest maal ning oma noorest õnnetust naisest. Kui tohter läinud, ärkas ta wäheseks ajaks meelemärgusele.

„Leena — Konrad,“ sosistas ta, „mulle tibus forraga weendumus peale, et pean lahkuma. Tahaksin wenna teise ilma saata — ta saadab minu... Ega ma ei tahaks surra. Mul oleks nii palju eefimusi heaks teha, nii palju ülekohut tasuda. Tahaksin jälle saada inimeseks, terveks, töötawaks inimeseks. Tahaksin jälle püüda mingi eesmärgi poole, nagu ennegi, ja sinuga, Leena, nautida päikesepaistet... Nüüd wõiksin kõik, kõik unustada. Wõiksin helde olla ehk isegi selle wastu, kes tegi mu kaabakaks — wõiksin talle ehk elu kinkida... Surra, Leena, ei tahaks ma sinu pärast. Ma soowiksin ainult oma süüd andeks teenida, oma ülekohut sinu wastu kustutada...“

„Sinu surma-aime on ekslik, ta tuleb su nõrkusest,“ waleatas Leena, hoidudes waewaga, et filmad pifaraid ei wallandaks, „ja sul pole minu juures mingit süü-arivet, mu kallim.“

Haige wangutas pead, hädine muie suu ümber.

„Mind sa ei peta, naine,“ wangutas haige pead, „mul istub surm juba peatsis, ma tajun teda... Inimesi on kahte liiki: ühed tarwilikud, teised ülearuised. Mina olen ülearune ja wõin minna. Wõib olla, et olin furd tarwilik, ent too aeg on footuks möödas — ja, ja, siiski möödas... Sina, Huber“ — ta ajas enda äkki poolistukile, nagu aetud pealetikkuwast murehoost — „ära jäta minu naist hädas maha! Ole talle sõbraks, wennaaks, nõuandjaks!... Kas kuuled, Konrad, — kas kuuled mind weel?“

Huber pigistas tummalt ta hõõguwat kätt.

„Sa sina, Leena, tule mulle ligemale — weelgi ligemale oma karske plikapeaga ja walge lapselõuaga ja filmega, milles

ei ole tvalet — ei, ei, neis ei ole tvalet! — fejt ma taħan —
taħan— — —“

Kaugemale ta ei faanud, Leena poole firgunud kãfi aitas
jãtkata, fejt uus fonimisvahk fai tvdimuſe ta üle. Sa felles
polnud ta hingefu enam helde ja leplik, ei eleeigiline ega
refigneeruv, tvaid ſeda tvalitſes tvalutav, kããriiv tviha, mis
pani ta oigama ja aħkima nagu teatud kujutelm tema naiſe ja
noore paruni intiimſeſt kockupuutumifeſt. Oſutuski tema ſõnuſt,
et Gotthard Riefenthal oli ta hingeliſe mãratsuſe ärritav eſe.
Haige tvaandus talle, rohkeſas tvaht ſuunurgis, ſurma, piina-
rikaſt ſurma, ja mitte ükſnes temale, tvaid kogu ta klaſſile,
ãhwardades lammutada ja ruſudekſ pekſta nende kõrgi pekſa
ſeal ülal kaljuturjal, millega ta arivatavasti mõtles Loompead,
fejt ſelle õhtupoolne külg paistis aħnaſt ſiſſe.

Ta oli tvaljuſti aħkides raputanud mõlemat ruſikat
ſinna ſuunda, kui korraga järgnes pea hetkeline nãrtſimine
ja kuſtumine.

Ta lahkuſ keſkõõ ajal.

Elavad ja surnud.

Niguliste kirikus maeti waest tiserifelli, kes wiimajel ajal joomise ja ulaelu tõttu ausate inimeste killast oli wälja wäärdund. Säherduse langenuid isiku kohta aga oli kirikus weidi liiga palju peenemat liiki rahwast. Pfeäranis rohkena efines naisfond. Naisi oli noori ja wanu, enamasti kõif paremini rõiwastunud. Et neid mitte ei peetaks päris matufelisteks, furnu tuttatvateks, sõpradeks ja sugulasteks, siis hoitudsid nad puufärgist ning selle pisufesest leinatwast kaaskonnast nähtawal hoolet eemale. Nad olid uudishimulised ja igauks pidi nägema, et nad seda olid. Nad seisid kaugemate pinkide wahel salkadena koos, aga nõnda, et nad maetawa nukrwat leske wõisid näha, ja neil oli üksteisega palju fofistada ja fõhistada.

Need uudisahned filmad, kõrwad ja suud teadsid kõif, ja mida nad ei teadnud, seda nad mõistatafsid, oletasid, eeldasid, luuletasid, kuni sest sai terive ümmarik romaan, mida igauks neist lewitas agitaatori õhinaga.

Nad teadsid, et see mees, kes puhkas ses lihtsas pruunis puufärgis, oli olnud fõrd lugupeetud kodanikutütre peigmees ja et ta pruudi maha jätnud, sest et ta teist, nooremat ja ilusamat oli hakanud armastama, ehk see küll oli waene ja põlwnes maa kõige madalamast seisufest. Ja nad teadsid Berta Wittelbachi wõi selle paljude sõprade suust, kuidas noor naine meest petnud, kuidas ta kodust põgenenuid, et oma endise effimuse jälgi peita, ja kuidas mees ta peljupaigast

leidnud. Paljud teadsid ka, kes Matias Lutz ja ta naine jälle juhatanud. Ei keegi muu, kui tema mahajäetud mõrvoja, mamsel Berta Wittelbach. Neiu Matilde Stern, ämmaemand Brinki õde, oli ühele oma tuttavale — muidugi sügavaima saladuse pitseri all — jutustanud, et tema õe põetusel elawat see ja see noor mahasaanud naine neil ja neil oludel. See tuttav oli jälle mamsel Wittelbachi tuttav ning ilmutas saladuse samal tingimusel sellele. Mamsel Wittelbachi esimene töö aga oli uudist moonutatud käega kirjutatud sedeliga emaks saanud nooriku abikaasale teada anda, et vihatud truudusemurdjale kätte maksta. Mis nüüd sündis, seda võis enesele iga „teadja“ vähema võõri suurema luulevõimega isegi ette kujutada. Lutz viis naise koju, ei tõuganud teda enesest mitte ära, aga nende elu oli õnnetu. Petetud mees hakkas südamevalu halvamisega jooma. Ta ei sallinud teise isa last oma filma all, nii et naine selle pidi ära andma.

Ta siis järgnes seiklus parun Riesenthalidega. Sellel, kes teadis, et Matias Lutz ja ta naine kord noore paruni ihade eest linna põgenenud ja siin pärast tema õe juures teeninud, polnud raske välja mõistatada, mis paruni ja noore neiu vahel oli sündinud. Ta kes seda teadis, võis ka sammu edasi jõuda ning välja kombineerida, kes oli mees, kes Toompeal mõne päeva eest parun Gotthard Riesenthal elu kallale tikkunud, kusjuures ta ise surmatava hoobi saanud. Vähemalt mamsel Wittelbach ja tema sõprusfond teadsid, kuidas viimased sündmused kausaalses ühenduses seisis, kuigi neile furnud mehe ligikonnaft keegi seletust polnud annud.

Milline tõdi — leinajaid kes valgustuses vahtida, uurida, arvustada.

Seal seisab noor leff puusärgi juures sügavasti mahavajunud peaga. Kui kahtvatu ning hõidetv ta on ja kui kehvasti rõõvastunud! Kas ta praegu palvetab võõri mõtleb oma patuse mineviku peale? Igatahes on ta oma karistuse pälvinud — mõtleb muude seas mamsel Wittelbachi, kes seisab oma peigmehe, ifand Oskar Brandti, kõrval ning fofistab vahel-

dumisi fellega, oma emaga ja paari sõbrannaga —, ta on oma karistuse juba sellepärast pälvunud, et ta julges fõrd selle furnud mehe ja minu wahahele tikkuda... Oskar Brandt aga mõtleb ainult elust lahkunud ametiwenna peale, keda ta tema õnne pärast meistri tütre juures fõrd nii wäga wihtas ja kes nüüd tema südamise arvamise järele selle eest oma teenitud karistuse on saanud. Aga Oskar Brandt wõib anda talle suuremeelselt andeks, sest nüüd ju jõuab ta ometi eesmärgile: juba paari nädala pärast õeldakse olewat ta pulmad rikka meistritütrega.

Esse fõrwal seisab Konrad Huber tõfise, peaaegu kurja näoga. Temaft teatakse, et ta oli kadunu parim sõber. Kui keegi furnut õiglaselt leinab, siis on see Huber. Tema hämar, mõtlik ilme annab asja oletusele, et ta sõbra surma wõtab ebaloomulikuna ja ülekohtusena: mitte Lutz ei peaks firstus olema, waid keegi teine...

Aga meister Wittelbachi ei puudu päris leinajate seas. Ta ei unusta, et firstus puhkaw õnnetu oli fõrd tema parim ja osawaim tööline, tema poeg ja sõber. Ta on temale wiimase rahufangi, selle pruuni firstu, kinkinud ning lesele sellide-laekast saadud summa fõrwalde matusekuludeks ilusa lisa annud... Need aga, kes puufärgi ümber weel seisawad, on Wittelbachi sellid, mõned muud furnu ametiwennad ja tutaawad, nooriku tädi Liina ning kadunu isa ja wend, kaks pasteldatud talupoega, keda filmitsetakse suure uudishimu ja pilkelise muigega, sest niifugused elukad pole enne wiist weel sakka kirikusse tohtinud jalga pista.

Matufeteenistus on lühike, sest furnu on ju ainult waene tiskerisell ning teine puufärg ootab järke. Sellid kannawad furnufirstu wälja wantrile, mis hakkab kellade helinal pikkamisi Rataskaewu uulitsat mööda Telliskopli poole liikuma. Suurem hulk uudishimulisi jääb kiriku juure wõi lähemaise tänawaisse maha. Leinajate fõgu, kes läheb õndunud rändajat saatma wiimse puhkepaiga poole, kahaneb pisufeseks hõredaks parmaks.

Rong liigub parajasti Pika uulitsa algusest mööda Nunne uulitsa poole, kui Pika jala vääravast Toompealt tuleiv läikiv lahtine tõld alla sõidab, kaks suurt musta hobust ees. Tõld peab leinarongi pärast veidi peatuma. Seesistujad silmitsesivad leinajaid, leinajad mööda astudes neid.

Korraga hakkab Mait Lutsu leff nagu tuge otsides Konrad Huberi käsiwarde finni. Huber näeb, kuidas ta filmad kirjeldamata pilgul tõllas istuvate härraste poole vahivad. Wiimased on noor ilus elegantselt rõitvastunud kavaler noore daamiga — nähtavasti mees ja naine.

„Tema, Huber, tema!“ fofistab Leena.

Huber mõistab. Ta film paiskab tõlda fädeme vihast tuld, ja kuna ta nõrka naisterahvast enda najal edasi veab, pihvitab ta hammaste vahelt wälja:

„Sooiwiksin, et tema puufärf järgneks wähemasti Mati oma kannul!“

Tislerifelli leinarong annab aga aadlikule tõllale teed, ja see weereb uhke mürinaga mööda. Tõld ja hobused pilluwad wõiste läikerefleksi ümbrusele.

Uimas noor parun Riesenthal, keda siin kalmistule kanti? Tundis ta seda surmawarjuks kuitwanud noort naist, kelle wihast ja walust kifendaw film ta põske oli põletanud?

Hawatseada ei antud sest midagi. Gotthardi waade pöördis leinaliste ja puufärgi pealt aeglaselt tema kõrwal istuwa daami peenele, intelligentsele näole. Neid mõlemaid nähti leidwat huvitatwat teemat, mis ühendab neid elawas konwersatsioonis ja pani nende suud ja filmad elurõõmsalt naeratama. Surnu nende päikest ei warjutanud. Nemad ju elasid ja tahtsid weel kaua elada. Wahest tuli nende hea tuju sellest, et noore paruni haige isa oli tohtrite otsust mööda elule jälle tagasi kingitud. Nad sõid wõisid elada. Nende elu oli ju nii kallis, neile ning seltskonnale nii elamiswääriline...

*

*

*

Seena ja Huber wiisid Mait Eutsu hauale leinaaasta joosful mitu forda lillesid. Wiimasel forral, kui nad tahetesi jälle tõsiselt ja tummalt linna poole tagasi jalutasid, ütles Konrad:

„Minu iwend seal külmas forteris tegi mulle enne surma kohuseks hoolet kanda tema lese eest, seda mitte maha jätta. Senini pole ma oma sõna wõinud lunastada, sest Mati leff ei wõta minult midagi wastu. Ta toidab ja katab end ise ja rikub oma terwiist raske tööga. Ma ei tahaks oma iwenna wastu sõnamurdjaks jääda. Seepärast küsin tema lefekt, kas ta ei tahaks saada minu naiseks, et ta wõiks sel wiisil häbene-mata mu abi ja toetust wastu wõtta? Minule teeks ta seega omaliski poolt suure heateo, sest ta on mulle armas ja kallis.“

Aga Mait Eutsu leff wäristas pead.

„Tänan sind, Konrad, su suuremeelse pakkumise eest,“ wastas ta, „aga ma pole teda weel unustanud. Ja ma tuletan sulle meele, et ka sina oma esimest pöle unustanud, kes puhkab sul kufagil Reini ääres. Seepärast saagu sõpru-sest, mis meid nii kindlasti ühendab, mõlemale küllalt. Sinu abi wõtan wastu, kui olen forð tõsises hädas. Praegu olen weel noor, terwe ja leian tööst seda, mis mul rahuks puudub.“

„Seena, ma oleksin sinu mehena nõus, et sa oma lapse jälle tagasi päriksid, mis on teadupärast wõimalik. Ma tahaksin olla talle isaks. Ma wõin ju arwata, kui wäga sa tema järgi igatsed.“

„Sa effid, sõber. Ma suudan oma last unustada, sest et see põlnud minu Mati laps. Matit aga ei suuda ma mitte unustada.“

Huber pigistas tugetwasti ta kätt.

„Ma wõtan oma pakkumise tagasi. Jääme oma furnuile truuks.“

Eduard Wilde

Rogutud teosed.

Ilmunud:

1. anne.
Kurjal teel. Musta mantliga mees. Hind brosh. 1 kr. 40 f., iluf. 2 kr. 40 f.
2. anne.
Teravad nooled. Hind brosh. 2 kr., iluf. 3 kr.
3. anne.
Pina-Mai ja teised jutustused. Hind brosh. 1 kr. 60 f., iluf. 2 kr. 60 f.
4. anne.
Raks sõrme. Hind brosh. 1 kr. 80 f., iluf. 2 kr. 80 f.
5. anne.
Urapõletatud peigmehe ja teised jandid. Hind brosh. 2 kr. 20 f.,
iluf. 3 kr. 20 f.
6. anne.
Rõuge armid. Salasidemed. Töömehe tütar. Hind brosh. 2 kr. 50 f.,
iluf. 3 kr. 50 f.
7. anne.
Ruhu päike ei paista. Hind brosh. 2 kr. 50 f., iluf. 3 kr. 50 f.
8. anne.
Punane mull. Mustad leegid ja teised jutustused. Hind brosh. 2 kr.
60 f., iluf. 3 kr. 60 f.
9. anne.
Noored hinged. Suguwend Johannes ja teised jutustused. Hind brosh.
2 kr. 50 f., iluf. 3 kr. 50 f.
10. anne.
Kosilane Rakwerest ja teised humoreskid. Hind brosh. 2 kr. 50 f.,
iluf. 3 kr. 50 f.

11. anne.
Rööwitud tiivad. Sind brosh. 2 kr. 25 s., iluf. 3 kr. 25 s.
14. anne.
Rännud ja käbid. „Linda“ aktfiad. Sind brosh. 2 kr. 90 s., iluf. 3 kr. 90 s.
15. anne.
Raudsed käed. Sind brosh. 2 kr. 20 s., iluf. 3 kr. 20 s.
16. anne.
Külmale maale. Sind brosh. 2 kr., iluf. 3 kr.
20. anne.
Maštra sõda. Esmene osa. Sind brosh. 2 kr. 50 s., iluf. 3 kr. 50 s.
21. anne.
Maštra sõda. Teine osa. Sind brosh. 3 kr., iluf. 4 kr.
22. anne.
Kui Anija mehed käisid Tallinnas. Esmene osa. Sind brosh. 2 kr. 40 s.,
iluf. 3 kr. 40 s.
23. anne.
Kui Anija mehed käisid Tallinnas. Teine osa. Sind brosh. 2 kr. 20 s.,
iluf. 3 kr. 20 s.

Ulmumäs:

12. anne.
Peiu käsiraha. Doora Osol ja teised jutustused.
24. anne.
Prohwet Maltswet. Esmene osa.
25. anne.
Prohwet Maltswet. Teine osa.
26. anne.
Prohwet Maltswet. Kolmas osa.